

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Διπλωματική Εργασία

Συσχέτιση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας:

**Η περίπτωση του δικτύου Natura 2000 και των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων
περιοχών στην Ελλάδα**

Φωτεινή-Αντωνία Παπαδιώτη

Επιβλέποντες: **Καθηγήτρια Όλγα Χριστοπούλου**

Επ. Καθηγητής Βασίλης Τσέλιος

Ιούνιος, 2017

Περίληψη

Σήμερα έχει γίνει αποδεκτό για τους περισσότερους ανθρώπους ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί μια ουσιαστική συνιστώσα της ανάπτυξης, γεγονός που αποδεικνύεται από τη διαρκή ενσωμάτωση περιβαλλοντικών μέτρων στις διαφορετικές στρατηγικές ανάπτυξης. Στην Ελλάδα, εξαιτίας της αξιόλογης φυσικής κληρονομιάς που διαθέτει, απαιτείται να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στις προστατευόμενες περιοχές και στη διαχείρισή τους. Τα τελευταία έτη η περιβαλλοντική προστασία αποκτά ιδιαίτερη σημασία ως προς τον τρόπο εφαρμογής της εξαιτίας της οικονομικής κρίσης που επηρεάζει αρνητικά τα μεγέθη της οικονομίας.

Με την παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρείται αρχικά η θεωρητική συσχέτιση της οικονομικής ανάπτυξης με την περιβαλλοντική προστασία, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις έννοιες της αειφορίας, της πράσινης οικονομίας και της πράσινης επιχειρηματικότητας. Ακολούθως μελετάται η περίπτωση της Ελλάδας, ως προς το σύστημα προστατευόμενων περιοχών και τους φορείς διαχείρισης αυτών. Στη συνέχεια μελετάται η συμβολή του δικτύου Natura 2000 και των φορέων διαχείρισης στην οικονομική ανάπτυξη στην Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011, μέσω γραμμικών παλινδρομήσεων και τα αποτελέσματα ερμηνεύονται βάσει των αρχών της στατιστικής, του θεωρητικού υποβάθρου και απαντήσεων που δόθηκαν στην έρευνα που εκπονήθηκε στους φορείς διαχείρισης με ερωτηματολόγια.

Το θέμα της περιβαλλοντικής προστασίας παραμένει διαχρονικό, ωστόσο οι διαφοροποιήσεις που εμφανίζονται στις μεθόδους και στους τρόπους εφαρμογής προκαλούνται από τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες που επικρατούν. Έτσι ο άνθρωπος καλείται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εξισορρόπηση τη δομής της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος, με την εφαρμογή διαρθρωτικών αλλαγών στην πολιτική και τη χρήση της καινοτομίας.

Λέξεις κλειδιά: αειφορία, πράσινη οικονομία, πράσινη επιχειρηματικότητα, περιβαλλοντική προστασία, οικονομική ανάπτυξη.

Abstract

Nowadays, it is widely recognized that environmental protection is an essential component of development, as evidenced by the continued incorporation of environmental measures into different development strategies. In Greece, due to its remarkable natural heritage, it is necessary to pay particular attention to protected areas and their management. In recent years, environmental protection is of particular importance as to how it is implemented due to the economic crisis that negatively affects the size of the economy.

In this Thesis, the theoretical correlation of economic development to environmental protection, with particular emphasis on the concepts of sustainability, green economy and green entrepreneurship is presented. Then, the case of Greece, regarding the system of protected areas and their management organizations, is being studied in detail. Moreover, we evaluate the contribution of the Natura 2000 network and its management organizations to the economic development in Greece for the years 2001 and 2011, through linear regressions. The results are interpreted on the basis of the main statistical principles, the theory and the answers given to the survey conducted by the questionnaire to management organisations.

Environmental protection remains timeless. However the adverse economic condition results in variations in the methods and modes of implementation. Thus, society is called upon to play an important role in balancing the structure of the economy and the environment, by implementing structural changes in each policy and by taking advantage of each innovation.

Key words: sustainability, green economy, green entrepreneurship, environmental protection, economic development.

Περιεχόμενα

Περίληψη	1
Abstract.....	2
Περιεχόμενα Σχημάτων	5
Περιεχόμενα Πινάκων	6
1.Εισαγωγή.....	8
2.Αειφορία-Πράσινη Οικονομία-Πράσινη Επιχειρηματικότητα.....	12
2.1 Σχέση μεταξύ του περιβάλλοντος και του οικονομικού συστήματος	12
2.2 Από την οικονομική μεγέθυνση στην αειφόρο ανάπτυξη	14
2.3 Η έννοια της αειφορίας.....	16
2.3.1 Παγκόσμιες πρωτοβουλίες προς την έννοια της αειφορίας.....	18
2.3.2 Το «τρίγωνο της αειφορίας»	22
2.3.3 Βασικές αρχές και στόχοι της αειφορίας	24
2.3.4 Βασικά χαρακτηριστικά και είδη της αειφορίας.....	28
2.3.5 Διεθνής Οικονομική Κρίση : Πρόκληση Αειφορίας	32
2.4 Η πράσινη οικονομία και η πράσινη επιχειρηματικότητα.....	34
2.4.1 Ορισμοί της πράσινης οικονομίας και της πράσινης επιχειρηματικότητας	34
2.4.2 Συσχέτιση μεταξύ πράσινης οικονομίας και αειφορίας	37
2.4.3 Πλεονεκτήματα και κίνδυνοι δημιουργίας μιας πράσινης οικονομίας και ενίσχυσης της πράσινης επιχειρηματικότητας	38
2.4.4 Παραδείγματα πράσινης οικονομίας και πράσινης επιχειρηματικότητας.....	42
3.Περιβάλλον: Προστατευόμενες Περιοχές και Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα	49
3.1 Προστατευόμενες Περιοχές	49
3.1.1 Ο θεσμός των Προστατευόμενων Περιοχών.....	49
3.1.2 Ορισμοί και βασικά γνωρίσματα των Προστατευόμενων Περιοχών	51
3.1.3 Θεσμικό πλαίσιο για τις προστατευόμενες περιοχές	52
3.1.3.1 Διεθνείς συμβάσεις, οδηγίες και πρωτοβουλίες για τις προστατευόμενες περιοχές.....	52
3.1.3.2 Ελληνική νομοθεσία και προστατευόμενες περιοχές	59
3.1.4 Θεσμικό πλαίσιο και κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών	60
3.2 Φορείς διαχείρισης	63
3.2.1 Σύσταση και αρμοδιότητες των Φορέων Διαχείρισης	63
3.2.2 Σύστημα διακυβέρνησης των Φορέων Διαχείρισης και εργαλεία διαχείρισης	65
3.2.3 Πηγές χρηματοδότησης των Φορέων Διαχείρισης	66

3.2.4 Υπάρχοντες Φορείς Διαχείρισης στην Ελλάδα.....	67
4.Οικονομία:Οικονομική Ανάπτυξη και Απασχόληση στην Ελλάδα.....	70
4.1 Οικονομική ανάπτυξη και δείκτες υπολογισμού της.....	70
4.1.1 Η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης.....	70
4.1.2 Δείκτες μέτρησης της οικονομικής ανάπτυξης	72
4.2 Οικονομία και Απασχόληση στην Ελλάδα	77
4.2.1 Η ελληνική οικονομία σήμερα	78
4.2.2 Κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΚΚ ΑΕΠ) και Απασχόληση στην Ελλάδα.....	79
5.Συσχέτιση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας στην Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011-Στατιστική Ανάλυση	86
5.1 Μεθοδολογία	86
5.2 Στατιστική ανάλυση για τη συσχέτιση της περιβαλλοντικής προστασίας και της οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011	90
5.3 Στατιστική ανάλυση για τη συσχέτιση της περιβαλλοντικής προστασίας και της οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011 αντίστοιχα και συγκριτική ανάλυση μεταξύ των ετών	99
5.4 Έρευνα ερωτηματολογίων προς τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών	111
6. Συμπεράσματα-Προτάσεις	123
6.1 Σύνοψη και ανάλυση βασικών σημείων της εργασίας.....	123
6.2 Προτάσεις.....	127
6.3 Προτάσεις Μελλοντικής Έρευνας	130
Πηγές Τεκμηρίωσης	133
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	133
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	135
Θεσμικά Κείμενα.....	137
Διαδικτυακοί Τόποι.....	138

Περιεχόμενα Σχημάτων

Σχήμα 1 : Μετάβαση από την οικονομική μεγέθυνση στην αιεφόρο ανάπτυξη	16
Σχήμα 2 : Το «αιεφορικό τρίγωνο»	23
Σχήμα 3 : Χάρτης των περιοχών Natura 2000 στην Ελλάδα	58
Σχήμα 4 : Χάρτης των ορίων φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών	69
Σχήμα 5 : Χάρτης του ΚΚ ΑΕΠ 2011 ανά Νομό στην Ελλάδα.....	81
Σχήμα 6 : Χάρτης της μεταβολής ΚΚ ΑΕΠ μεταξύ των ετών 2001-2011 ανά Νομό στην Ελλάδα.....	83
Σχήμα 7 : Χάρτης της ποσοστιαίας μεταβολής του αριθμού απασχολούμενων μεταξύ των ετών 2001-2011 ανά Νομό στην Ελλάδα	85
Σχήμα 8 : Διάγραμμα για ύπαρξη θεσμικού καθεστώτος οριοθέτησης της Π.Π	111
Σχήμα 9 : Διάγραμμα για τη μορφή θεσμικού καθεστώτος οριοθέτησης ΠΠ, εφόσον υπάρχει	112
Σχήμα 10 : Διάγραμμα για το στάδιο οριοθέτησης της ΠΠ, εφόσον δεν υπάρχει ήδη	112
Σχήμα 11 : Διάγραμμα για την ύπαρξη ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης	113
Σχήμα 12 : Διάγραμμα για την ύπαρξη σχεδίου διαχείρισης της ΠΠ	113
Σχήμα 13 : Διάγραμμα για το επίπεδο εκπαίδευσης προσωπικού ΦΔ	114
Σχήμα 14 : Διάγραμμα για την προέλευση προσωπικού ΦΔ	114
Σχήμα 15 : Διάγραμμα για την ύπαρξη προβλημάτων χρηματοδότησης του ΦΔ.....	115
Σχήμα 16 : Διάγραμμα για την ύπαρξη προβλημάτων χρηματοδότησης του ΦΔ.....	115
Σχήμα 17 : Διάγραμμα για την κάλυψη των αναγκών του ΦΔ σε κτηριακές υποδομές	116
Σχήμα 18 : Διάγραμμα για την κάλυψη των αναγκών του ΦΔ σε εξοπλισμό παρακολούθησης	116
Σχήμα 19 : Διάγραμμα για την κάλυψη των αναγκών του ΦΔ σε εξοπλισμό φύλαξης	117
Σχήμα 20 : Διάγραμμα για την διάδραση του ΦΔ με κατοίκους της περιοχής	118
Σχήμα 21 : Διάγραμμα για την ύπαρξη αντιδράσεων στην τοπική κοινωνία από την εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης	118
Σχήμα 22 : Διάγραμμα για την συνεργασία του ΦΔ με τις αρμόδιες υπηρεσίες για την εφαρμογή της νομοθεσίας	119
Σχήμα 23 : Διάγραμμα για τις κύριες οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην προστατευόμενη περιοχή.....	119

Περιεχόμενα Πινάκων

Πίνακας 1: Προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα βάσει διεθνών συμβάσεων και πρωτοβουλιών	60
Πίνακας 2 : Ιστορικό Θεσμοθέτησης Κατηγοριών Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα 1937-1998.....	61
Πίνακας 3 : Κατηγοριοποίηση προστατευόμενων περιοχών βάσει του Ν.3937/2011	62
Πίνακας 4 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ποσοστό απασχολούμενων και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011	90
Πίνακας 5 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, το ποσοστό απασχολούμενων στον δευτερογενή τομέα, το ποσοστό απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011	92
Πίνακας 6 : Ποσοστό απασχολούμενων σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011	95
Πίνακας 7 : Ποσοστό απασχολούμενων πρωτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011	96
Πίνακας 8 : Ποσοστό απασχολούμενων δευτερογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011	97
Πίνακας 9 : Ποσοστό απασχολούμενων τριτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011	98
Πίνακας 10 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura και το ποσοστό απασχολούμενων για το έτος 2001.....	100
Πίνακας 11 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura και το ποσοστό απασχολούμενων για το έτος 2011.....	100
Πίνακας 12 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, το ποσοστό απασχολούμενων στον δευτερογενή τομέα και το ποσοστό απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα για το έτος 2001.....	102
Πίνακας 13 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, το ποσοστό απασχολούμενων στον δευτερογενή τομέα και το ποσοστό απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα για το έτος 2011.....	102
Πίνακας 14 : Ποσοστό απασχολούμενων σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ, για το έτος 2001	104
Πίνακας 15 : Ποσοστό απασχολούμενων σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ, για το έτος 2011	105
Πίνακας 16 : Ποσοστό απασχολούμενων πρωτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ, για το έτος 2001	106
Πίνακας 17 : Ποσοστό απασχολούμενων πρωτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ, για το έτος 2011	106

Πίνακας 18 : Ποσοστό απασχολούμενων δευτερογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura και το ΚΚ ΑΕΠ για το έτος 2001.	107
Πίνακας 19 : Ποσοστό απασχολούμενων δευτερογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura και το ΚΚ ΑΕΠ για το έτος 2011.	108
Πίνακας 20 : Ποσοστό απασχολούμενων τριτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ για το έτος 2001	109
Πίνακας 21 : Ποσοστό απασχολούμενων τριτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ για το έτος 2011	109

1.Εισαγωγή

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ξεκίνησε η εκτεταμένη θεωρητική ανάλυση της σημασίας διατήρησης του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων. Τα κράτη άρχισαν να εισάγουν στη νομοθεσία τους μέτρα προστασίας της φυσικής κληρονομιάς και να αναγνωρίζουν τη σημασία διατήρησής της για τις μελλοντικές γενεές. Έτσι εμφανίστηκε η έννοια της αειφορίας και η προστασία του περιβάλλοντος συνδυάστηκε με την κοινωνική ισορροπία και την οικονομική ανάπτυξη. Από την ανάγκη προστασίας των φυσικών πόρων οι διεθνείς εξελίξεις και ανάγκες οδήγησαν τα κράτη στην απόκτηση ενός πιο σύνθετου στόχου που προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό το μοντέλο ανάπτυξης που ακολουθείται και επηρεάζει τη δομή της κοινωνίας και της οικονομίας.

Η έννοια της αειφορίας άρχισε να αποτελεί στόχο των περισσότερων χωρών και των επιμέρους μονάδων αυτών, είτε πρόκειται για γεωγραφικές είτε για επιχειρησιακές ενότητες, με αποτέλεσμα να εμφανίζονται οι έννοιες της πράσινης οικονομίας και της πράσινης επιχειρηματικότητας. Η αειφορία μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί τόσο την προϋπόθεση όσο και το αποτέλεσμα των προαναφερόμενων εννοιών, που μπορούν να συμβάλλουν στη βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς, στην ενίσχυση της απασχόλησης και στη μείωση του περιβαλλοντικού, κοινωνικού και οικονομικού ρίσκου. Η δημιουργία πράσινων οικονομιών και η ενθάρρυνση της πράσινης επιχειρηματικότητας απαιτεί πολιτικές αλλαγές, κοινωνική ευαισθητοποίηση και οικονομική στήριξη, με ένταση που διαφέρει ανάλογα με τα δεδομένα που ισχύουν σε κάθε γεωγραφική ενότητα (Atkinson, 2000).

Όσον αφορά την περίπτωση της Ελλάδας, για την επίτευξη της αειφορίας ιδιαίτερη σημασία έχει ο θεσμός των προστατευόμενων περιοχών και ειδικότερα το δίκτυο Natura 2000. Αρχικά, οι προστατευόμενες περιοχές δημιουργήθηκαν με στόχο την προστασία της φύσης, ωστόσο στην πορεία των ετών έχει αρχίσει να μελετάται στη διεθνή βιβλιογραφία, η συμβολή τους στην ικανοποίηση των κοινωνικών και οικονομικών αναγκών του ανθρώπου. Ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός έχει λάβει πλέον αναπτυξιακή και κοινωνική διάσταση και η επιτυχία του στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στις επιλεγμένες πολιτικές ανάπτυξης. Επιπρόσθετα, ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός στην Ελλάδα, συνδυάζεται σε μεγάλο βαθμό με τη δημιουργία και τη δράση των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών (Μπεριάτος, 2003).

Θέμα της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αποτελεί η διερεύνηση της συμβολής των προστατευόμενων περιοχών και των φορέων διαχείρισης στην οικονομική ανάπτυξη σε επίπεδο νομών στην Ελλάδα. Έναυσμα για την επιλογή του συγκεκριμένου θέματος αποτέλεσε το αντικείμενο σπουδών του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, το οποίο προσανατολίζεται τόσο σε περιβαλλοντικά ζητήματα όσο και σε θέματα οικονομικής ανάπτυξης. Ειδικότερα, η εξισορρόπηση της οικονομίας, της κοινωνίας και του περιβάλλοντος αποτελεί αντικείμενο του σχεδιασμού του χώρου και έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η μελέτη των επιμέρους στοιχείων αυτών. Όσον αφορά τα στοιχεία που επιλέχθηκαν για να απεικονίσουν την περιβαλλοντική προστασία (περιοχές Natura 2000, φορείς διαχείρισης) και την οικονομική ανάπτυξη (κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, απασχολούμενοι ανά τομέα παραγωγής), φυσικά δε μπορούμε να θεωρήσουμε ότι απεικονίζουν πλήρως αυτές τις δύο πολύπλοκες έννοιες ωστόσο συνδυαστικά με το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας μπορεί να προσδιοριστεί σε έναν ικανοποιητικό βαθμό η συσχέτιση των οικονομικών μεγεθών με τα αντίστοιχα περιβαλλοντικά. Τα θεωρητικά και πρακτικά όρια διεξαγωγής της παρούσας εργασίας τέθηκαν με βάση: (α) τις διαθέσιμες πηγές τεκμηρίωσης, (β) τα διαθέσιμα στατιστικά δεδομένα για το διοικητικό επίπεδο μελέτης (γ) την κριτική αξιολόγηση και ανάλυση του ερευνητή.

Η διπλωματική εργασία διαρθρώνεται συνολικά από έξι κεφάλαια. Έτσι η μεθοδολογία που ακολουθείται στα πλαίσια της εργασίας είναι αρχικά η θεωρητική παρουσίαση των εννοιών που σχετίζονται και προσδιορίζουν την οικονομική ανάπτυξη και την περιβαλλοντική προστασία, ακολούθως η θεωρητική ανάλυση των εννοιών στην περίπτωση της Ελλάδας, σε επόμενο στάδιο η συσχέτιση μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας με τη χρήση της στατιστικής ανάλυσης, η επεξεργασία ερωτηματολογίων που συμβάλλει σε ερωτήματα που ανακύψαν από την στατιστική επεξεργασία και τέλος η παρουσίαση των συμπερασμάτων της έρευνας και οι προτάσεις μελλοντικής έρευνας.

Αναλυτικότερα, ξεκινώντας από το παρόν κεφάλαιο, Κεφάλαιο 1, γίνεται μια εισαγωγική αναφορά στο αντικείμενο μελέτης, στο σκοπό της παρούσας εργασίας, στους κύριους άξονες που αυτή δομήθηκε και στην καινοτομία της έρευνας.

Ακολούθως στο Κεφάλαιο 2, μελετάται η σχέση μεταξύ του περιβάλλοντος, της οικονομίας και της κοινωνίας. Παρουσιάζεται η αλληλεπίδραση μεταξύ των τριών προαναφερόμενων εννοιών και εντοπίζεται η σχέση μεταξύ της αειφορίας και της ανάπτυξης με στόχο να προσδιοριστεί ο βαθμός στον οποίο οι έννοιες αυτές είναι μεταξύ τους συμβατές. Ειδικότερα, παρουσιάζεται η έννοια της αειφορίας ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά, τους στόχους και τις αρχές της και καταγράφονται τα ικανά και αναγκαία κριτήρια για την εξασφάλιση της αειφορίας. Επίσης, παρουσιάζεται η ιστορική αναδρομή προς την αειφορία, μέσω της καταγραφής των αντίστοιχων πρωτοβουλιών. Ακολούθως, προσεγγίζεται η έννοια της πράσινης οικονομίας και της πράσινης επιχειρηματικότητας, εντός των σύγχρονων απαιτητικών κοινωνικών και οικονομικών αναγκών. Τέλος, εντοπίζονται διεθνή παραδείγματα γεωγραφικών ενοτήτων οι οποίες έχουν επιτύχει σε ικανοποιητικό βαθμό το συνδυασμό της υγιούς οικονομικής ανάπτυξης με τον σεβασμό στο περιβάλλον.

Στο Κεφάλαιο 3, μελετάται ο θεσμός των προστατευόμενων περιοχών και των φορέων διαχείρισης αυτών, στην Ελλάδα. Αναλύεται το θεσμικό καθεστώς, τα βασικά γνωρίσματα και η υφιστάμενη κατάσταση τόσο των προστατευόμενων περιοχών όσο και των φορέων διαχείρισης προκειμένου να παρουσιαστεί το απαραίτητο θεωρητικό υπόβαθρο που θα συμβάλλει ακολούθως στο να προσδιοριστεί η δυνατότητα συμβολής αυτών στην επίτευξη της αειφορίας και στη δημιουργία πράσινων οικονομιών.

Στη συνέχεια στο Κεφάλαιο 4, παρουσιάζονται τα κυριότερα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με την οικονομική ανάπτυξη, τόσο ως προς την θεωρητική απόδοση της έννοιας όσο και ως προς τον υπολογισμό της. Επίσης, γίνεται ειδική αναφορά στην οικονομία της Ελλάδας και στον τρόπο που κατανέμονται βασικά οικονομικά στοιχεία σε επίπεδο νομού για τα έτη 2001 και 2011.

Στο Κεφάλαιο 5, στόχος είναι ο εντοπισμός της συσχέτισης μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας στην Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011, χρησιμοποιώντας δεδομένα που αναφέρονται στο ΚΚ ΑΕΠ, σε στοιχεία απασχόλησης, σε στοιχεία για το δίκτυο Natura 2000 και τους φορείς διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Αρχικά, παρουσιάζεται η μεθοδολογία της στατιστικής ανάλυσης προκειμένου να γίνουν οι απαραίτητες διευκρινήσεις και να καθοριστούν οι παραδοχές της παρούσας εργασίας. Ακολούθως, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης με τις αντίστοιχες επεξηγήσεις και γίνεται η προσπάθεια

σύνδεσης του στατιστικού μέρους της εργασίας με το υπάρχον θεωρητικό υπόβαθρο. Ερωτήματα τα οποία δημιουργήθηκαν από τη στατιστική ανάλυση απαντήθηκαν με την ανάλυση ερωτηματολογίων που είχαν σταλεί στους φορείς διαχείρισης της Ελλάδας.

Τελικά, στο Κεφάλαιο 6 εξάγονται βασικά συμπεράσματα της έρευνας, όπως έχουν προκύψει από τα προηγούμενα κεφάλαια, και ανάλογες προτάσεις που αποσκοπούν στην αντιμετώπιση τυχόν προβλημάτων που εντοπίστηκαν, στην αξιοποίηση πιθανών ευκαιριών εξισορρόπησης της κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής ευημερίας. Επίσης, καταγράφονται προτάσεις μελλοντικής έρευνας, όπως εμφανίστηκαν από την παρούσα εργασία.

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί η καινοτομία της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας η οποία έγκειται στον τρόπο με τον οποίο επιλέχθηκε να διερευνηθεί η συσχέτιση μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας. Η αναζήτηση της συμβολής των προστατευόμενων περιοχών και των φορέων διαχείρισης στην οικονομική ανάπτυξη συσχέτιση δεν παρέμεινε σε θεωρητικό επίπεδο αλλά τεκμηριώθηκε με την επεξεργασία στατιστικών δεδομένων σε συνδυασμό με την επεξεργασία αποτελεσμάτων ερωτηματολογίων προκειμένου να αποσαφηνιστούν αποτελέσματα τα οποία δεν μπορούσαν να εξηγηθούν βάσει του θεωρητικού υποβάθρου. Βάσει της βιβλιογραφικής έρευνας, δεν βρέθηκε κάποια εργασία με το ίδιο αντικείμενο ωστόσο η μέχρι τώρα έρευνα προσανατολιζόταν στην θεωρητική ανάλυση των ωφελειών των προστατευόμενων περιοχών και των φορέων διαχείρισης. Η συγκεκριμένη έρευνα θα μπορούσε να αποτελέσει εφαλτήριο για μελλοντική επιστημονική έρευνα καθώς η προστασία του περιβάλλοντος και οι προσπάθειες οικονομικής ανάπτυξης αποτελούν διαχρονικά ζητήματα.

2.Αειφορία-Πράσινη Οικονομία-Πράσινη Επιχειρηματικότητα

2.1 Σχέση μεταξύ του περιβάλλοντος και του οικονομικού συστήματος

Το περιβάλλον μπορεί να θεωρηθεί ως το σύνολο των φυσικών συνθηκών το οποίο ορίζει τον ανθρώπινο χώρο διαβίωσης. Είναι σύνηθες να γίνεται διάκριση μεταξύ των διαφόρων περιβαλλοντικών συστημάτων, όπως ο αέρας, το νερό και η γη, εντός των οποίων εξετάζονται ακολούθως υποδιαιρέσεις, συχνά βάσει των εκάστοτε γεωγραφικών περιοχών και της αντίστοιχης κλίμακας. Όσον αφορά την αλληλεπίδραση μεταξύ περιβάλλοντος και οικονομίας, αυτή μπορεί να προσδιοριστεί σε ικανοποιητικό βαθμό μέσω των λειτουργιών του περιβάλλοντος που συμβάλλουν στην ανάπτυξη.

Στα πλαίσια της οικονομικής θεώρησης το περιβάλλον έχει δύο βασικές λειτουργίες, οι οποίες αποτελούν το μοχλό ανάπτυξης τόσο της κοινωνίας όσο και της οικονομίας (Siebert, 1981):

A. Παροχή αγαθών και πόρων

Το περιβάλλον παρέχει ελεύθερα αγαθά για κατανάλωση, όπως το οξυγόνο, η τέρψη του τοπίου, η ψυχαγωγική λειτουργία της φύσης. Τα αγαθά αυτά χαρακτηρίζονται συνήθως από την αφθονία σε σχέση με ένα συγκεκριμένο επίπεδο ζήτησης, καλύπτοντας απόλυτα την καθολική για αυτά ζήτηση. Ωστόσο, σήμερα, πολλά από αυτά τα αγαθά έχουν πάψει να βρίσκονται σε αφθονία είτε αυτά καθαυτά ως ομοιογενή αγαθά, είτε έχοντας διαφοροποιηθεί σημαντικά, αποκτώντας ποικίλα ποιοτικά χαρακτηριστικά τα οποία δεν αποδίδουν την ίδια χρησιμότητα στον τρόπο με τον οποίο καλύπτουν τις ανάγκες των υποκειμένων. Συγκεκριμένα, η στενότητα στην οποία έχουν περιέλθει, οδηγεί στην ανάγκη καταβολής παραγωγικής προσπάθειας και δαπανών από την πλευρά της κοινωνίας και της οικονομίας αντίστοιχα. Οι λόγοι για τους οποίους τα αγαθά αυτά έχουν περιέλθει σε στενότητα μπορεί να αφορούν τις αυξανόμενες περιβαλλοντικές πιέσεις που οδηγούν σε μείωση ή υποβάθμιση των πόρων και η αύξηση της ζήτησης, λόγω της αύξησης των αναγκών η οποία μπορεί να οφείλεται σε ποικίλους λόγους όπως η πληθυσμιακή αύξηση και η αλλαγή του προτύπου ζωής.

Επίσης, το περιβάλλον μπορεί να λειτουργήσει ως «προμηθευτής» πόρων για τη δημιουργία αγαθών. Οι πόροι αυτοί χρησιμοποιούνται ως εισροές σε παραγωγικές

δραστηριότητες οι οποίες ακολούθως δημιουργούν προϊόντα για κατανάλωση. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα επεξεργασίας της ξυλείας όπως άλλωστε και η παραγωγή ενέργειας από τους φυσικούς πόρους. Οι παραγωγικές δραστηριότητες του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα στηρίζονται στους περιβαλλοντικούς πόρους προκειμένου να λειτουργήσει το οικονομικό σύστημα αλληλεξαρτήσεων που αναπτύσσεται μεταξύ των διαφόρων κλάδων της οικονομίας (Ψαρρέας, 2008).

Συνεπώς το περιβάλλον δημιουργεί εισροές κατανάλωσης τόσο σε πρωτογενές επίπεδο μέσω των φυσικών πόρων που παρέχει όσο και σε δευτερογενές μέσω της επεξεργασίας αυτών. Οι φυσικοί πόροι συνεπώς είναι απαραίτητοι για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα, χωρίς όμως η σημασία τους να μην είναι εξίσου σημαντική για τον τριτογενή τομέα. Τέλος, όσον αφορά τα αγαθά που καταναλώνονται (ιδιωτικά και δημόσια) μπορεί να είναι ποσοτικά μετρήσιμα, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του οξυγόνου ή ποιοτικά μετρήσιμα όπως η τέρψη του τοπίου, δημιουργώντας συχνά αβεβαιότητα ως προς την επάρκεια και ποιότητα τους.

B. Παροχή χώρου

Το περιβάλλον προσδιορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το χώρο που παρέχει για την εξυπηρέτηση των βασικών λειτουργιών και αναγκών του οικονομικού συστήματος, δηλαδή παρεχόμενη γη για την ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων και οικισμών και τη δημιουργία υποδομών. Επίσης, η οικονομία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις εκτάσεις του περιβάλλοντος που μπορούν να παραμείνουν ανέπαφες, διατηρώντας πλήρως τα χαρακτηριστικά και τους πόρους τους. Σε κάθε περίπτωση η αξιοποίηση του παρεχόμενου χώρου αλληλεπιδρά με την οικονομική ανάπτυξη μέσω της ανάλυσης του κόστους ευκαιρίας, προκειμένου οι λειτουργίες του περιβάλλοντος να επιφέρουν τα μέγιστα δυνατά κοινωνικά και οικονομικά οφέλη. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η οικονομική σημασία διατήρησης των δασών και οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν εξαιτίας της καταστροφής τους με σκοπό την αστική ανάπτυξη ή την υπέρμετρη ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων. Επίσης, μπορεί να αναφερθεί η μείωση της κρίσιμης μάζας των γεωργικών εκτάσεων που απαιτούνται για την οικονομική επιβίωση των τοπικών γεωργικών οικονομιών, με αποτέλεσμα την αναδιάρθρωση του οικονομικού συστήματος της εκάστοτε περιοχής. Συνεπώς, εντός του περιβάλλοντος

διαμορφώνονται οι χρήσεις γης, είτε οργανικά είτε μέσω σχεδιασμού προκειμένου να ανταποκριθούν στο σύγχρονο πλαίσιο διαβίωσης και να προωθηθεί η οικονομική δραστηριότητα, μέσω της προσέλκυσης επενδύσεων. Παρουσιάζεται λοιπόν μία έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ του περιβάλλοντος και της οικονομίας όσον αφορά την παροχή χώρου και την πολιτική που ακολουθείται ως προς την αξιοποίησή του (Goldewijk, 2001).

2.2 Από την οικονομική μεγέθυνση στην αειφόρο ανάπτυξη

Ο στόχος των ατόμων σε μια κοινωνία είναι η μεγιστοποίηση της ποιότητας ζωής τους με το ελάχιστο δυνατό κόστος. Η ποιότητα ζωής είναι συνυφασμένη με την κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών, γεγονός που καθιστά απαραίτητη προϋπόθεση την εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού εισοδήματος. Ο ατομικός στόχος που αναφέρθηκε μπορεί να γενικευτεί για το σύνολο μιας κοινωνίας, δηλαδή η οικονομική μεγέθυνση μπορεί να ταυτιστεί με τους εθνικούς στόχους μιας κοινωνίας και ως αποτέλεσμα να διαμορφώσει το εκάστοτε οικονομικό σύστημα. Σε αυτό το πλαίσιο και μέχρι πολύ πρόσφατα, η επιστήμη της οικονομίας όριζε το αντικείμενό της με στενή παρατήρηση των μεγεθών της αγοράς και του παραγωγικού προβλήματος, δηλαδή ποσότητα παραγωγής και οικονομική απόδοση της συγκεκριμένης ποσότητας (Σιδεράτου, 2011). Μέχρι τη δεκαετία του 1970 η οικονομία συνομιζόταν στην επίτευξη κέρδους με βραχυπρόθεσμο ορίζοντα δίχως να λαμβάνει υπόψη της την πολυπλοκότητα που προκύπτει από το μεγάλο αριθμό αξιών που εμπλέκονται στο σύνολο του παραγωγικού συστήματος και χωρίς να συμπεριλαμβάνει στο επιστημονικό της υπόβαθρο τις υφιστάμενες αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στα ανθρωπογενή και τα φυσικά οικοσυστήματα. Αρχικά, δε δινόταν η αρμόζουσα σημασία στη διαθεσιμότητα των φυσικών πόρων και το οικονομικό σύστημα προσανατολιζόταν στην επίτευξη του μέγιστου κέρδους χωρίς να δίνεται ιδιαίτερη σημασία σε κοινωνικούς στόχους. Με αυτή τη λογική η έννοια της ανάπτυξης είχε ταυτιστεί με την ποσοτική αύξηση των διαφόρων οικονομικών μεγεθών με κυριότερο αυτό του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ). Αυτοί οι συμβατικοί οικονομικοί δείκτες δεν ενσωμάτωναν, όπως ήταν επόμενο, το φυσικό και κοινωνικό κόστος της ανάπτυξης, όπως τη φθορά του περιβάλλοντος και την υποβάθμιση της ποιότητας

ζωής, δημιουργώντας την ανάγκη για αλλαγή στα πρότυπα των οικονομιών και της κοινωνίας.

Έτσι αναδύθηκε το ζήτημα περιορισμού της υπέρμετρης οικονομικής μεγέθυνσης και του συνδυασμού της με την αντίστοιχη κοινωνική ευημερία και περιβαλλοντική προστασία. Αναφερόμαστε πλέον στην έννοια της ανάπτυξης η οποία περιλαμβάνει οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και περιβαλλοντικές πτυχές. Συγκρινόμενη με την ποσοτική μεγέθυνση η ανάπτυξη είναι μια πολύπλοκη και πολυδιάστατη ποιοτική έννοια που είναι δύσκολο να μετρηθεί ή να οριστεί. Στην οικονομική ανάπτυξη πρέπει να συνδυαστεί η αύξηση των οικονομικών δεικτών με βαθιές αλλαγές στην οικονομική διάρθρωση, όπως βελτίωση στη διανομή του εισοδήματος και ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών. Μπορεί να λεχθεί ότι η οικονομική μεγέθυνση είναι αναγκαία αλλά όχι ικανή συνθήκη για την ανάπτυξη. Η επίτευξη διαρθρωτικών αλλαγών είναι ευκολότερη στα πλαίσια μιας μεγεθυνόμενης οικονομίας, εφόσον αυτές οι αλλαγές ενισχυθούν από τις αντίστοιχες πολιτικές αποφάσεις.

Πρέπει να τονιστεί ότι η ανάπτυξη περιλαμβάνει την έννοια της διάρκειας και συνδυάζεται με την επίτευξη των στόχων που θέτει μια κοινωνία μακροπρόθεσμα. Επίσης, αναφέρεται στην απομάκρυνση από την απόλυτη αύξηση των υλικών αγαθών και στην επιδίωξη της ισορροπίας μεταξύ οικονομικών και εξωοικονομικών παραγόντων (Σκούντζος, 2005)

Επειδή σε κανένα κράτος δεν είναι θεμιτή η ανακοπή της οικονομικής και τεχνολογικής προόδου, πέραν κάποιων ακραίων οικολογικών απόψεων περί «επιστροφής στη φύση» έγινε κατανοητό παγκοσμίως ότι είναι απαραίτητη η υιοθέτηση μίας νέας προσέγγισης για τη σχέση οικονομίας, περιβάλλοντος και ανθρώπου. Έτσι εμφανίστηκε η έννοια της αειφορίας η οποία είναι μία συστημική προσέγγιση που ενισχύει την έννοια της ανάπτυξης προσανατολίζοντάς την στην προστασία του περιβάλλοντος. Ακολουθεί ο προσδιορισμός της έννοιας της αειφορίας και ο τρόπος με τον οποίο μπορεί να συνδυαστεί η ανάπτυξη των παραγωγικών δομών της οικονομίας διατηρώντας ταυτόχρονα μια ευαίσθητη τάση απέναντι στο φυσικό περιβάλλον.

Σχήμα 1 : Μετάβαση από την οικονομική μεγέθυνση στην αειφόρο ανάπτυξη

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

2.3 Η έννοια της αειφορίας

Τις τελευταίες δεκαετίες, όπως αναφέρθηκε στην ενότητα 2.2, γίνεται αντιληπτό ότι η ανάπτυξη και η ολοκληρωμένη εξέλιξη μιας κοινωνίας δεν εξαρτάται αποκλειστικά από την οικονομική μεγέθυνση αλλά υπεισέρχονται κοινωνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια, τα οποία συμβάλλουν στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και λειτουργούν συνδυαστικά με την μεγέθυνση των οικονομικών δεικτών. Γίνεται αντιληπτό ότι η οικονομική πρόοδος έχει αξία, όταν συνδυάζεται με την κοινωνική ισορροπία, δηλαδή τη συλλογική ευημερία και την περιβαλλοντική ποιότητα. Εμφανίζεται λοιπόν η έννοια της βιώσιμης αειφορικής ανάπτυξης, για την οποία έχουν δοθεί ποικίλοι ορισμοί. Χαρακτηριστικά, βάσει της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, ως βιώσιμη αειφορική ανάπτυξη ορίζεται «η ανάπτυξη με την οποία οι παρούσες γενιές καλύπτουν τις ανάγκες τους χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο και αμφισβήτηση τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες» (Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, 1987).

Ο προαναφερόμενος ορισμός είναι αρκετά αντιπροσωπευτικός και επιδέχεται πολλαπλές ερμηνείες και προεκτάσεις. Είναι ένας «εύκαμπτος» ορισμός μέσα σε συγκεκριμένα πλαίσια, και μπορεί να εφαρμοσθεί για την περιγραφή και ανάπτυξη πολλών δραστηριοτήτων και ως αποτέλεσμα για να αποδώσει το περιεχόμενο της

βιωσιμότητας ως έννοια. Από τον ορισμό κατανοούμε αρχικά ότι οι μελλοντικές γενεές έχουν δικαιώματα πάνω στους φυσικούς πόρους και ότι η παρούσα γενιά έχει την υποχρέωση να συμπεριλαμβάνει τις ανάγκες των μελλοντικών γενεών στη λήψη των αποφάσεων και στη διαμόρφωση πολιτικών. Οι πολιτικές αυτές πρέπει να ενσωματώνουν και να αναγνωρίζουν τις περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές ανησυχίες σε όλη τη διαδικασία λήψης αποφάσεων ώστε να εξασφαλίζουν στους πολίτες ποιοτικές συνθήκες ζωής σε συνδυασμό με ταυτόχρονη οικονομική μεγέθυνση και μακροπρόθεσμη σταθερότητα. Η ιδιαιτερότητα της αειφορίας ως έννοιας και ως πολιτικής έγκειται στη σταθερή έννοια της ολοκλήρωσης που τη διακρίνει, αν αναλογιστούμε ότι λαμβάνονται υπόψη διαφορετικές αναπτυξιακές παράμετροι.

Ωστόσο, δεν είναι άμεσα εφικτό να προσδιοριστούν πάντα με ακρίβεια οι ουσιαστικές ανάγκες της σύγχρονης γενεάς και των μελλοντικών, ο χρονικός ορίζοντας της αειφορίας, οι όροι ανάπτυξης και οι δείκτες με τους οποίους μετρώνται (Kates et al., 2005). Αρχικά, ο προσδιορισμός των αναγκών εξαρτάται από τις στρατηγικές ανάπτυξης που επιλέγονται στην εκάστοτε κοινωνία και χρονική περίοδο. Οι ανάγκες είναι πιθανό να διαφέρουν ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξης της κάθε οικονομίας, την πολιτιστική ταυτότητα και την πολιτική κατάσταση που επικρατεί, με αποτέλεσμα να μη μπορεί επιτευχθεί αυστηρός και απόλυτος προσδιορισμός τους. Επίσης, όσον αφορά τον προσδιορισμό του χρονικού ορίζοντα της αειφορίας, εξαρτάται από το αντικείμενο και τη μορφή της δραστηριότητας στην οποία αναφέρεται σε κάθε περίπτωση. Πιο συγκεκριμένα ο χρονικός ορίζοντας συνδέεται άμεσα με το βαθμό που ένας στόχος επίτευξης είναι βραχυπρόθεσμος ή μακροπρόθεσμος. Για παράδειγμα η βιωσιμότητα μια πολιτικής για την κλιματική αλλαγή συνδέεται με μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα συγκριτικά με τη βιωσιμότητα μιας κατασκευαστικής επένδυσης. Ακόμη, όσον αφορά τους όρους ανάπτυξης και τους δείκτες που χρησιμοποιούνται, αυτοί επιλέγονται ανάλογα με την οπτική του εκάστοτε μελετητή, βάσει των κριτηρίων που θέτει η εκάστοτε έρευνα και των πρακτικών που επιλέγονται να ακολουθηθούν.

Συμπερασματικά, η έννοια της αειφορίας έχει αρκετά ευρύ περιεχόμενο και μπορεί κατά περιπτώσεις να ερμηνευθεί με διαφορετικούς τρόπους. Ωστόσο η στρατηγική της αειφορικής ανάπτυξης εμπεριέχει σε όλες τις περιπτώσεις όχι μόνο την οικονομική μεγέθυνση και την οικολογική ισορροπία, αλλά και την κοινωνική διαδικασία, ευαισθησία και ευημερία. Ως έννοια εμφανίζει ιδιαίτερη πολυπλοκότητα με ιδιαίτερη

ωστόσο σημασία στη διαμόρφωση των πολιτικών των κρατών και στην οργάνωση των κοινωνιών. Το ερώτημα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι χώρες, οι πόλεις οι διάφορες επιχειρήσεις και οργανισμοί ανάπτυξης δεν είναι αν πρέπει να στοχεύσουν στην αειφόρο ανάπτυξη, αλλά με ποιο τρόπο θα καταφέρουν να την επιτύχουν (Holden, et al., 2016).

2.3.1 Παγκόσμιες πρωτοβουλίες προς την έννοια της αειφορίας

Η βιώσιμη ανάπτυξη και η αειφορία εισάγονται ουσιαστικά ως έννοιες και γίνονται αντικείμενο παγκόσμιου δημόσιου διαλόγου μέσω μιας σειράς πρωτοβουλιών, οι οποίες ενεργοποιήθηκαν από τις δυσμενείς περιβαλλοντικές, οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν ανά τον κόσμο και την συνειδητοποίηση ότι η υπέρμετρη οικονομική μεγέθυνση δεν πρέπει να συνοδεύεται από αντίστοιχου μεγέθους περιβαλλοντική καταστροφή. Αναφέρονται οι κυριότερες παγκόσμιες πρωτοβουλίες για την ανάδειξη της βιώσιμης ανάπτυξης και την ενεργοποίησής της.

A. Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης για το Ανθρώπινο Περιβάλλον (1972)

Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον (UNCHE) πραγματοποιήθηκε στη Στοκχόλμη το διάστημα από 5 μέχρι 16 Ιουνίου του έτους 1972. Συμμετείχαν αντιπροσωπείες από 113 κράτη. Η Συνδιάσκεψη αποτέλεσε την απαρχή σε παγκόσμιο κυβερνητικό επίπεδο, για την εισαγωγή της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης και αποτέλεσε το εφαλτήριο για την ενεργοποίηση περιβαλλοντικών δράσεων.

Τα αποτελέσματα της διάσκεψης ήταν: α) η υιοθέτηση της Διακήρυξης της Στοκχόλμης με τον υπότιτλο «Η Magna Charta για το περιβάλλον μας», που περιείχε συνολικά 26 αρχές με σκοπό «να εμπνεύσει και να καθοδηγήσει τους ανθρώπους του κόσμου για τη συντήρηση και βελτίωση του ανθρώπινου περιβάλλοντος», β) η ίδρυση ενός καινούριου θεσμού που θα λειτουργούσε στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών και ονομάστηκε «Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών (UNEP)», γ) η υιοθέτηση ενός Σχεδίου Δράσης για την Ανάπτυξη της Περιβαλλοντικής Πολιτικής υπό την εποπτεία του UNEP, δ) η ίδρυση ενός Ταμείου Περιβάλλοντος, που θα βασιζόταν σε εθελοντική οικονομική προσφορά και ε) ορίστηκε η 5^η Ιουνίου ως Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος (Δημητριάδη, 2005).

B. Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (1983)

Σύμφωνα με την απόφαση 38/161/83 της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, δρομολογήθηκαν οι διαδικασίες για τη δημιουργία μιας επιτροπής με σκοπό την επανεξέταση της σχέσης του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης, την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας στο ίδιο θέμα και την αναβάθμιση του παγκόσμιου ενδιαφέροντος για το περιβάλλον και την προστασία του. Έτσι, το 1983 δημιουργήθηκε η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (World Commission on Environment and Development – WCED).

Πρόεδρος της επιτροπής ορίστηκε η Dr. Harlem Brundtland από τη Νορβηγία και Αντιπρόεδρος ο Dr. Mansour Khalid από το Σουδάν. Όσον αφορά τη σύσταση της επιτροπής, η πλειοψηφία των μελών προερχόταν από τις αναπτυσσόμενες χώρες, καθώς υπήρχε ο όρος τουλάχιστον τα μισά μέλη να μην προέρχονται από τις χώρες της αναπτυγμένης Δύσης. Έδρα της Επιτροπής ορίστηκε η Γενεύη της Ελβετίας όπου το έτος 1984 πραγματοποιήθηκε η πρώτη επίσημη συνάντηση. Τότε προσδιορίστηκαν και τα οκτώ θέματα – κλειδιά για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης, τα οποία, ιδωμένα πάντα σε σχέση με το περιβάλλον, αφορούν το δημογραφικό πρόβλημα, την ενέργεια, τη βιομηχανία, την επάρκεια των τροφίμων, τους ανθρώπινους οικισμούς, τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις, τα συστήματα υποστήριξης αποφάσεων για τη διαχείριση του περιβάλλοντος και τη διεθνή συνεργασία (<https://sustainabledevelopment.un.org>).

Γ. Δημοσίευση έκθεσης «Το Κοινό μας Μέλλον» (1987)

Η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη δημοσίευσε το έτος 1987 μία έκθεση με τίτλο “Our Common Future” γνωστή και ως «Έκθεση Brundtland», η οποία παρουσιάστηκε στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ από την Πρόεδρο της Επιτροπής. Η συγκεκριμένη έκθεση έχει μεγάλη σημασία ειδικά αν αναλογιστούμε τη χρονική διάρκεια προετοιμασίας της (1984-1987), η οποία συνδέεται με έντονες περιβαλλοντικές και κοινωνικές προκλήσεις, όπως η έκρηξη του πυρηνικού αντιδραστήρα στο Τσέρνομπιλ και η ξηρασία που είχε ξεσπάσει στην Αφρική με πολλούς νεκρούς. Δημιουργήθηκε λοιπόν μια συντονισμένη δράση, η οποία υποκινήθηκε από την ωμή πραγματικότητα και οδήγησε στη δημιουργία της συγκεκριμένης έκθεσης μέσα από την οποία προέκυψε ένας αρκετά

αντιπροσωπευτικός ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης και τονίστηκε η αναγκαιότητα ενοποίησης του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης. Ουσιαστικά ανέπτυξε τον ισχυρισμό ότι το περιβάλλον είναι ο χώρος στον οποίο ζούμε και επομένως πραγματική ανάπτυξη δεν νοείται χωρίς βελτίωση του χώρου αυτού (Λέτσου, 2010).

Η έκθεση στοχεύει στην επίλυση περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων προσπαθώντας παράλληλα να αναπτύξει τον παγκόσμιο διάλογο και τη συνεργασία των κρατών σε θέματα αειφορίας. Η έκθεση αποτελείται από τρεις ενότητες: «Κοινά Ενδιαφέροντα», «Κοινές Προκλήσεις», «Κοινές Προσπάθειες». Αρχικά, εμπεριέχει εκτιμήσεις και προτάσεις για το ρόλο και τις προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας, η οποία παρουσιάζεται ως τομέας σε προδιαγραφόμενη έντονη κρίση, λόγω της διατάραξης των ανθρωπογενών και των φυσικών οικοσυστημάτων. Το δεύτερο μέρος, περιλαμβάνει ζητήματα της δημογραφικής έκρηξης, της ανεπάρκειας τροφίμων, της προστασίας των ειδών και των οικοσυστημάτων, της ενεργειακής πολιτικής, της βιομηχανικής ανάπτυξης και της συγκέντρωσης στα μεγάλα αστικά κέντρα. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της έκθεσης, προσεγγίζονται τα θέματα της ειρήνης και της ασφάλειας, της διαχείρισης των εκτός εθνικής δικαιοδοσίας χώρων και φυσικών πόρων, ενώ διατυπώνονται και προτάσεις για αλλαγές θεσμικού και νομικού περιεχομένου με στόχο την κοινή δράση. Επίσης σε παράρτημα της Έκθεσης παρατίθεται περίληψη νομικών αρχών για την περιβαλλοντική προστασία στα πλαίσια της αυτοσυντηρούμενης ανάπτυξης (Σιδεράτου, 2011).

Δ. Σύνοδος Κορυφής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (1992)

Το έτος 1992 έλαβε χώρα στο Ρίο της Βραζιλίας η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη (United Nations Conference on Environment and Development) στην οποία συμμετείχαν 110 αρχηγοί κρατών, με σκοπό το στρατηγικό σχεδιασμό για την παγκόσμια αειφορία (Porter & Brown, 1996). Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης Διάσκεψης Κορυφής ήταν: α) η Διακήρυξη του Ρίο, β) η Ατζέντα 21 (Agenda 21), γ) η συμφωνία για την Βιοποικιλότητα (Convention on Biological Diversity), δ) οι αρχές για το δάσος (Forest principles), ε) το πλαίσιο συμφωνίας για την κλιματική αλλαγή (Framework Convention on Climate Change) καθώς και στ) 27 αρχές. Η Διάσκεψη του Ρίο αποτέλεσε το έναυσμα για την ενίσχυση του όρου της

αιφορικής ανάπτυξης σε διεθνές επίπεδο και την ανάδειξη της αειφορίας σε υποδειγματικό τρόπο ζωής (Φουφλή & Καπαρέλος, 2016).

Αν και αρχικά παρατηρήθηκε μία αύξηση των προσπαθειών για την επίτευξη της αειφορίας, ακολούθησε η σταδιακή μείωση του ενδιαφέροντος, όπως αποδεικνύεται από την αξιολόγηση που έγινε στη Διάσκεψη του Ρίο + 5 το 1997, καταγράφοντας ελάχιστα στον αριθμό και πολύ μικρά σε μέγεθος βήματα. Η πολυμερής συμφωνία για τις κλιματικές αλλαγές, αν και σε πολύ πιο ήπια από την αρχική της μορφή, περιμένει ακόμη την επικύρωσή της από ικανό αριθμό χωρών, ενώ η συνθήκη για την απεριοποίητη αναμένει την εύρεση των απαραίτητων πόρων για την ανάληψη ουσιαστικών δράσεων. Η υλοποίηση της Ατζέντας 21 ακολούθησε παρόμοια διαδρομή.

Ε. Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ (Earth Summit 2002)

Η διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ πραγματοποιήθηκε το 2002 και το αποτέλεσμα της ήταν η «Διακήρυξη του Γιοχάνεσμπουργκ», η οποία επισήμανε την ανάγκη υιοθέτησης της αειφόρου ανάπτυξης με σκοπό την επίτευξη δύσκολων προκλήσεων, συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης της ζωής των ανθρώπων και της διατήρησης των φυσικών πόρων εντός των τάσεων αύξησης του πληθυσμού, της αυξανόμενης ζήτησης για τρόφιμα, νερό, στέγη, της ενέργειας, των υπηρεσιών υγείας και της οικονομικής ασφάλειας. Τα κύρια ζητήματα, στα οποία επικεντρώθηκε το ενδιαφέρον, ήταν η πείνα, η εξαθλίωση, ο πόλεμος, τα ναρκωτικά, το οργανωμένο έγκλημα, ο ρατσισμός, η τρομοκρατία, οι φυσικές καταστροφές, οι ασθένειες, η ξενοφοβία και γενικότερα παγκόσμιες συνθήκες που αποτελούν απειλή για την αειφόρο ανάπτυξη (<https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/wssd>).

Οι παγκόσμιες πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση της αειφορίας αποτέλεσαν αξιόλογα βήματα για τη σύνδεση της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης με την προσπάθεια για εξασφάλιση ενός ευνοϊκού φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Τα βήματα που συντελέστηκαν απέδειξαν ότι η ανάπτυξη χάνει πλέον τον καθαρά μονοδιάστατο χαρακτήρα της και αναγνωρίζεται ως πολύπλοκη, σύνθετη, ολοκληρωμένη και ισορροπημένη διαδικασία, με την οποία δεν επιδιώκεται μόνο η μεγέθυνση του πλούτου, αλλά και η ανάδειξη και διατήρηση ενός συνόλου αξιών που

συνδέονται με την ποιότητα ζωής, τη δικαιοσύνη, την ισοτιμία και την ευημερία όλων των λαών. Εγκαταλείπεται έτσι η τοποθέτηση της οικονομίας ως συστήματος με δεσπόζουσα θέση πάνω και έξω από τα φυσικά συστήματα και λαμβάνει τη θέση που της αρμόζει, καθώς αναγνωρίζεται η υποτέλεια της στους φυσικούς περιορισμούς (Μπεριάτος, 2003).

Ωστόσο εντοπίζεται αδυναμία υιοθέτησης νομικών κειμένων δεσμευτικού χαρακτήρα και οι πρωτοβουλίες που παρουσιάστηκαν περιορίζονται κατά κύριο λόγο σε παροτρύνσεις και υποδείξεις προς τα κράτη. Με αυτό τον τρόπο δεν είναι εφικτή η κατανομή των αντίστοιχων υποχρεώσεων προς τα κράτη ώστε ακολούθως να είναι άμεσα εμφανή τα συσσωρευτικά αποτελέσματα που θα έπρεπε να προκύψουν από μία ταυτόχρονη εφαρμογή των μέτρων. Ωστόσο υπόκειται σε μεγάλο βαθμό στην ευχέρεια κάθε κράτους, η στρατηγική που θα ακολουθηθεί και οι κατευθύνσεις που θα αφομοιωθούν στο εκάστοτε δίκαιο, με αποτέλεσμα η έννοια της αειφορίας να πρέπει κυρίως να αποτελέσει επίκεντρο των εθνικών πολιτικών, γεγονός που μπορεί να αποτελεί τροχοπέδη για την παγκόσμια κοινότητα. Ανάλογα με το οικονομικό και πολιτικό σύστημα της κάθε χώρας η αειφορία μπορεί να αποτελέσει είτε προτεραιότητα είτε εμπόδιο, όπως σε χώρες που αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα στην κάλυψη των βασικών αναγκών.

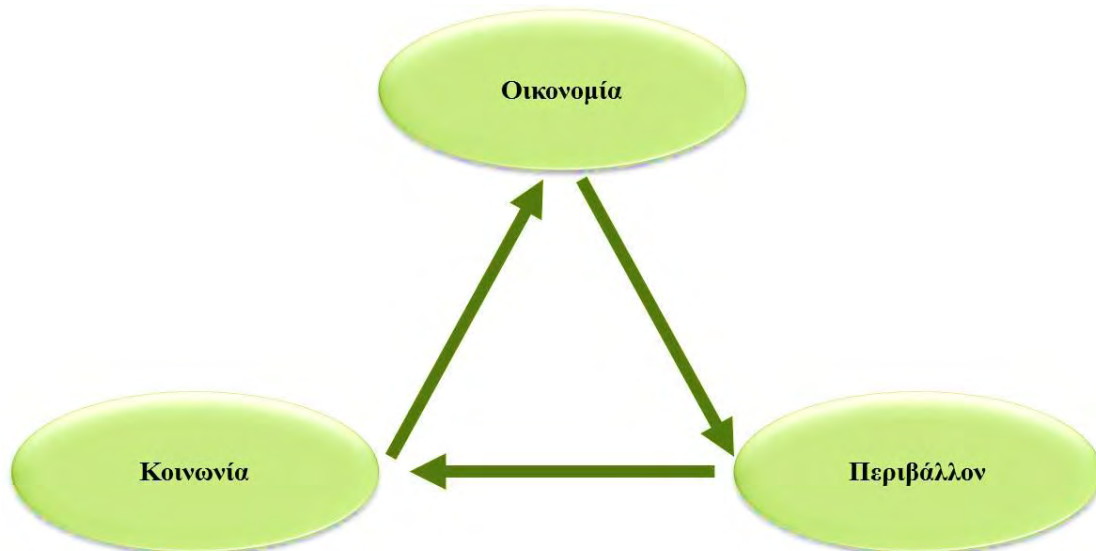
2.3.2 Το «τρίγωνο της αειφορίας»

Η έννοια της αειφορίας αποδίδεται συχνά παραστατικά μέσω του «αειφορικού τριγώνου», το οποίο παρουσιάζεται στο Σχήμα 2. Στο σχήμα παρουσιάζεται η αλληλεπίδραση μεταξύ των τριών βασικών πυλώνων της αειφορίας, η οποία είναι μία συνεχής πορεία αλλαγής και προσαρμογής (όπως υποδεικνύεται κι από τα βέλη) και όχι μία στατική κατάσταση που επιτυγχάνεται μέσα από την ισόρροπη και ισότιμη ρύθμιση των τριών πυλώνων (Μουσιόπουλος κ.α., 2015).

Στο αειφορικό τρίγωνο ανάπτυξης, που σχηματίζουν οι πυλώνες της οικονομίας, του περιβάλλοντος και της κοινωνίας, ο περιβαλλοντικός άξονας περιλαμβάνει ζητήματα που αφορούν τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους, το φυσικό περιβάλλον και τις συνέπειες σε αυτό από τη δράση και τις αποφάσεις του ανθρώπου. Ο άξονας του περιβάλλοντος αναφέρεται επίσης στους περιορισμούς και στη σύνεση στη χρήση των φυσικών πόρων, στηριγμένη στην αναγνώριση του περιβάλλοντος, ως αξίας σταθερής,

διηλεκούς και διαχρονικής. Ο κοινωνικός άξονας αναφέρεται στην αναγκαιότητα να κατανοήσουν οι άνθρωποι τη συμβολή τους στην ανάπτυξη. Ειδικότερα, η έννοια της αειφορίας στοχεύει στην υπεράσπιση της αρμονικής συνύπαρξης ανάμεσα στις παγκόσμιες κοινότητες, της ισόνομης πρόσβασης και κατανομής των πόρων και του σεβασμού των δικαιωμάτων. Επιπρόσθετα, ενισχύει τα συστήματα που υποστηρίζουν δημοκρατικές και συμμετοχικές διαδικασίες, που προασπίζουν την ελευθερία του λόγου, την εκλογή δημοκρατικών κυβερνήσεων και συμβάλλουν στην επίλυση των διαφορών. Ακολούθως, ο οικονομικός άξονας επικεντρώνεται γύρω από τη δυναμική και τα όρια της οικονομικής ανάπτυξης, και της επιρροής της στην κοινωνία και την ποιότητα του περιβάλλοντος. Στοχεύει στην αποτίμηση των προσωπικών και κοινωνικών επιπέδων κατανάλωσης υπό το πρίσμα της περιβαλλοντικής και κοινωνικής ευημερίας. Επίσης, ο οικονομικός άξονας αναφέρεται στην ανάγκη δημιουργίας πλεονασμάτων στα αγαθά, από τις κοινωνίες ώστε να επιτευχθεί η κατάλληλη επάρκεια για τις μελλοντικές γενιές (Λέτσου, 2010).

Σχήμα 2 : Το «αειφορικό τρίγωνο»

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Συνεπώς το τρίγωνο της αειφορίας παρουσιάζει τη διαρκή αλληλεπίδραση μεταξύ των τριών αξόνων ανάπτυξης και φανερώνει την αναγκαιότητα δημιουργίας σχέσεων συνεργασίας μεταξύ αυτών και όχι ανταγωνισμού. Η κοινωνία, η οικονομία και το περιβάλλον συνθέτουν την έννοια της αειφορίας και αποτελούν τα κύρια πεδία

ενδιαφέροντος. Ωστόσο, οι επιδιωκόμενοι στόχοι εντός του κάθε πεδίου μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με τις επικρατούσες συνθήκες σε κάθε γεωγραφική και πληθυσμιακή ενότητα. Μπορούμε να διακρίνουμε ότι πρωτεύουσας σημασίας είναι οι κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν, οι οποίες διαδοχικά επηρεάζουν το εκάστοτε οικονομικό σύστημα, το οποίο με τη σειρά του θα επηρεάσει τις στρατηγικές περιβαλλοντικής πολιτικής. Αυτή η αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφορετικών πεδίων οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι δραστηριότητες σε ένα πεδίο μπορεί να έχουν αρνητική ή θετική επίδραση σε ένα άλλο. Το πιο σημαντικό στη σχέση των τριών εμπλεκόμενων πεδίων είναι ότι οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές θεωρήσεις δεν έχουν από μόνες τους λογική και αξία μεμονωμένα δηλαδή οτιδήποτε συμβαίνει σε ένα πεδίο έχει επίπτωση και στα υπόλοιπα (Horwood et.al., 2005). Η άποψη αυτή επιτρέπει συμβιβασμούς μεταξύ των περιβαλλοντικών και κοινωνικών ζητημάτων έτσι ώστε να επιτευχθεί ταυτόχρονα όχι μόνο οικονομική μεγέθυνση (Economic Growth) αλλά και οικονομική ανάπτυξη (Economic Development).

2.3.3 Βασικές αρχές και στόχοι της αειφορίας

Στην παρούσα ενότητα κρίνεται απαραίτητο να αναφερθούν οι βασικές αρχές που περιλαμβάνονται στην φιλοσοφία της αειφορίας και θα συμβάλλουν στην αποσαφήνιση του όρου:

Φέρουσα ικανότητα (Carrying capacity): Η αρχή της φέρουσας ικανότητας αποτελεί την πεμπτουσία της οικοκεντρικής προσέγγισης της αειφόρου ανάπτυξης και παρουσιάζει τη δυνατότητα μιας περιοχής να συντηρεί συγκεκριμένο αριθμό ανθρώπων, πανίδας και χλωρίδας. Ο ορισμός της οικολογικής φέρουσας ικανότητας είναι ο εξής : «ο μέγιστος αριθμός ενός είδους που μπορεί ένα οικοσύστημα να υποστηρίξει αενάως. Όταν το επίπεδο του μέγιστου πληθυσμού ξεπερνιέται, τότε οι πόροι αρχίζουν να σπανίζουν με συνέπεια να φθίνει ο ίδιος ο πληθυσμός» (Rees, 1992) Η φέρουσα ικανότητα ενσωματώνεται στην έννοια της αειφορίας, καθώς συνδέεται άμεσα με την διαθεσιμότητα των φυσικών πόρων. Εγκαταλείπεται πλέον η παρωχημένη άποψη περί ανεξάντλητων πόρων και επικρατεί μια σύγχρονη άποψη περί ορθολογικής διαχείρισης αυτών. Η γνώση της φέρουσας ικανότητας των περιοχών μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη των κατάλληλων οικονομικών δραστηριοτήτων,

συμβάλλοντας τόσο στην περιβαλλοντική προστασία, όσο και στην οικονομική ανάπτυξη.

Βιοποικιλότητα (Biodiversity): Η βιοποικιλότητα είναι αρκετά σημαντικός παράγοντας για την αειφορία και η έννοια της περιέχει τη διατήρηση του ζωικού, του φυτικού βασιλείου και τη διατήρηση των ανανεώσιμων πόρων. Για την βιοποικιλότητα δίνεται ο παρακάτω ορισμός : «η ποικιλία των οργανισμών του ζωικού και φυτικού κεφαλαίου γήινων, εναέριων και υδάτινων, καθώς και τα διάφορα συμπλέγματα οικοσυστημάτων που επιβιώνουν σε αυτό» (Simpson, 2002).

Η προστασία της βιοποικιλότητας αποτελεί κύρια προτεραιότητα για την επίτευξη της αειφορίας και αποτελεί τη βάση για όλες για τις στρατηγικές που πρέπει να ακολουθηθούν στην κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης.

Διαγενεαλογική δικαιοσύνη (intergenerational equity): Αποτελεί μια έννοια που συνοψίζεται στη φράση ότι οι προηγούμενες γενιές πρέπει να κληρονομήσουν στις επόμενες τον ίδιο αριθμό πόρων που αυτές κληρονόμησαν, δηλαδή θα πρέπει να αξιολογούνται σωστά όλες οι λήψεις αποφάσεων για τα ενδεχόμενα μελλοντικά τους αποτελέσματα. Τα προαναφερθέντα επιτυγχάνονται μέσω της ελαχιστοποίησης της χρήσης των μη ανανεώσιμων πόρων, της μείωσης της σπατάλης και της αύξησης της αποδοτικότητας (Φουφλή & Καπαρέλος, 2016).

Η διαγενεαλογική δικαιοσύνη συνδέεται άμεσα με την έννοια της αειφορίας καθώς συμβάλλει στην εκπλήρωση μακροπρόθεσμων στόχων μέσω την ενίσχυσης της επάρκειας των πόρων και της ορθολογικής διαχείρισής τους. Επίσης σημασία για την αειφορία έχει η ενδογενεακή δικαιοσύνη (intragenerational justice) και η δικαιοσύνη στη φύση (nature justice). Η έννοια της δικαιοσύνης έχει τον κοινωνικό χαρακτήρα της ισοτιμίας αλλά και την τεχνοκρατική έννοια της αποδοσης (Pearce, 1988).

Διασυνοριακή υπευθυνότητα (transfrontier responsibility): Δεν πρέπει να γίνεται μεταβίβαση των αρνητικών επιπτώσεων σε μια περιοχή ως περιβαλλοντικά προβλήματα σε μια άλλη (Stubbs, 2004).

Η διασυνοριακή υπευθυνότητα αποτελεί ένα συστατικό στοιχείο της αειφορίας καθώς η επίτευξη των στόχων της απαιτεί τόσο την ενδοκρατική όσο και την διακρατική

συνεργασία. Κρίνεται απαραίτητη η συντονισμένη δράση των φορέων σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο προκειμένου να αντιμετωπιστούν τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, που ακολούθως θα συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη και την ισότιμη διάθεση των πόρων.

Συμμετοχή (Participation): Η αειφόρος ανάπτυξη στηρίζεται στην συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων στη λήψη αποφάσεων μέσω της εμπλοκής των τοπικών αυτοδιοικήσεων, των διαφόρων επιχειρήσεων, των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (Μ.Κ.Ο) και των τοπικών κοινωνιών.

Η επίτευξη της αειφορίας απαιτεί την ενεργοποίηση του ατόμου, που θα αποτελέσει την κινητήρια δύναμη για την επίτευξη των στόχων βιωσιμότητας. Κρίνεται απαραίτητη η μεταφορά των πρωτοβουλιών από τα ανώτερα επίπεδα εξουσίας προς τα κατώτερα προκειμένου να ενεργοποιηθούν οι τοπικές κοινωνίες και να συμβάλλουν στην ολοκλήρωση των αειφόρων στρατηγικών ανάπτυξης, μέσω συμμετοχικών διαδικασιών στη λήψη αποφάσεων (Garmendia & Stagl, 2010)

Ολιστική προσέγγιση (Holistic Approach): Η αειφορία δεν επιδέχεται χωρικές και τομεακές διακρίσεις καθώς πρέπει να επιτυγχάνεται συνολικά για το σύνολο του πληθυσμού απαλλαγμένη από ανισότητες και προσανατολισμένη στη δημιουργία ενός ενιαίου προτύπου ανάπτυξης. Η αειφορία αποτελεί μία έννοια η οποία όπως αναλύθηκε στις προηγούμενες ενότητες περιλαμβάνει διαφορετικές πτυχές οι οποίες πρέπει να εναρμονιστούν στην κατεύθυνση της ανάπτυξης. Απαιτείται λοιπόν μία ολιστική προσέγγιση τόσο ως προς την επίτευξη της αειφορίας όσο και ως προς την εφαρμογή της (Αραμπατζής, 2014).

Το 2015 η συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και τα 193 κράτη μέλη υπερψήφισαν τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, οι οποίοι θέτουν τις βάσεις για ευημερία και ανάπτυξη σε κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό επίπεδο σε όλο τον πλανήτη μέχρι το έτος 2030. Οι στόχοι προσανατολίζονται στο πνεύμα της εταιρικής σχέσης με σκοπό τη βελτίωση της ζωής, με βιώσιμο τρόπο, για τις μελλοντικές γενιές. Παρέχουν σαφείς κατευθυντήριες γραμμές για όλες τις χώρες οι οποίες θα προσαρμοστούν ανάλογα με τις εκάστοτε προτεραιότητες και περιβαλλοντικές προκλήσεις. Οι στόχοι παρέχουν ένα

κοινό σχέδιο και πρόγραμμα για την αντιμετώπιση πιστικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει ο κόσμος μας, όπως η φτώχεια, η κλιματική αλλαγή και η σύγκρουση. Οι στόχοι που καθορίστηκαν είναι οι 17 ακόλουθοι και αποτελούνται από 169 υποστόχους (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015):

1. Εξάλειψη της φτώχειας παντού και σε όλες τις μορφές της.
2. Εξάλειψη της πείνας, διατροφική ασφάλεια και καλύτερη διατροφή, προώθηση της βιώσιμης γεωργίας.
3. Υγεία και ευημερία για όλους και σε κάθε ηλικία.
4. Καθολική, ισότιμη και ποιοτική εκπαίδευση και προώθηση ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους.
5. Ισότητα των φύλων και χειραφέτηση όλων των γυναικών και των κοριτσιών.
6. Διαθεσιμότητα και βιώσιμη διαχείριση του νερού, πρόσβαση σε συνθήκες υγιεινής για όλους.
7. Καθολική πρόσβαση σε φτηνές, αξιόπιστες, βιώσιμες και σύγχρονες μορφές ενέργειας.
8. Διαρκής, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη, πλήρης και παραγωγική απασχόληση και αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας για όλους.
9. Ανθεκτικές υποδομές, καθολική και βιώσιμη εκβιομηχάνιση, ενίσχυση της καινοτομίας.
10. Μείωση της ανισότητας στο εσωτερικό και ανάμεσα στα κράτη.
11. Μετατροπή των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών σε χώρους δίχως αποκλεισμούς, ασφαλείς, ανθεκτικούς και βιώσιμους.
12. Βιώσιμες μέθοδοι παραγωγής και κατανάλωσης.
13. Ανάληψη άμεσης δράσης για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεών της.
14. Διατήρηση και βιώσιμη χρήση των ωκεανών, των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη.
15. Προστασία, αποκατάσταση και προώθηση της βιώσιμης χρήσης των χερσαίων οικοσυστημάτων, βιώσιμη διαχείριση των δασών, αντιμετώπιση της

ερημοποίησης και αναστολή της υποβάθμισης του εδάφους και της απώλειας της βιοποικιλότητας.

16. Προώθηση ειρηνικών κοινωνιών δίχως αποκλεισμούς με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη, παροχή καθολικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη και οικοδόμηση αποτελεσματικών, αξιόπιστων και συμμετοχικών θεσμών σε όλα τα επίπεδα.
17. Ενίσχυση των μέσων εφαρμογής και ανανέωση της παγκόσμιας συμμαχίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η επίτευξη των 17 στόχων που αναφέρθηκαν προϋποθέτει συνεργασίες μεταξύ διαφορετικών φορέων του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα καθώς και της κοινωνίας των πολιτών. Ειδικότερα, απαιτούνται συνεργασίες χωρίς αποκλεισμούς που να διαθέτουν κοινό όραμα και συντονισμένες στρατηγικές, έτσι ώστε να καταστεί εφικτή η υλοποίηση των στόχων. Η ενεργοποίηση των φορέων πρέπει να γίνει σε παγκόσμιο, εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, ώστε ο άνθρωπος να αποτελέσει τον βασικό στόχο αλλά και την κινητήρια δύναμη. Απαραίτητη κρίνεται η αξιοποίηση των τεχνολογικών εξελίξεων, της καινοτομίας και της ορθής ηθικής δεοντολογίας, ώστε οι στόχοι να υλοποιηθούν παγκοσμίως και εντός του επιθυμητού χρονικού ορίζοντα.

Μεγάλη σημασία για την επίτευξη των στόχων έχει η βελτίωση της ποιότητας ζωής του ανθρώπου παρέχοντας του τις κατάλληλες συνθήκες ευημερίας, εντός δημοκρατικών κοινωνιών ισότητας και συμμετοχής. Επίσης, βαρύτητα δίνεται στην ενεργειακή εξοικονόμηση και στην ανθεκτικότητα των οικιστικών συνόλων. Τέλος, η προστασία του περιβάλλοντος, επιδιώκεται μέσω της ορθής διαχείρισης των φυσικών πόρων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η πολυθεματικότητα των στόχων που προσανατολίζονται στους τρεις βασικούς πυλώνες της αειφορίας: κοινωνία, οικονομία, περιβάλλον.

2.3.4 Βασικά χαρακτηριστικά και είδη της αειφορίας

Όπως αναλύθηκε στην ενότητα 2.2 η ανάπτυξη δεν ταυτίζεται πλέον με τη μονοδιάστατη οικονομική μεγέθυνση, αλλά είναι μια πολύπλοκη, ολοκληρωμένη και ισορροπημένη διαδικασία με την οποία δεν ενισχύεται μόνο η οικονομία αλλά και όλες οι αξίες του ανθρώπου στα πλαίσια της ορθολογικής αξιοποίησης του περιβάλλοντος. Η πολυπλοκότητα της έννοιας καθιστά δύσκολο να προσδιοριστεί κατά πόσο μια

προσέγγιση εντάσσεται στην έννοια της αειφορίας. Σύμφωνα με τον Χατζημήτρος (2007), οι προϋποθέσεις ώστε να χαρακτηριστεί η εκάστοτε προσέγγιση αειφόρος είναι:

Αποσύνδεση

Στόχος της αειφόρου ανάπτυξης είναι η επίτευξη της οικονομικής προόδου με κατά το δυνατόν ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Όταν η οικονομική ανάπτυξη και η περιβαλλοντική επιβάρυνση ακολουθούν χρονικά διαφορετικές τάσεις, τότε θεωρείται ότι έχει επιτευχθεί «αποσύνδεση» (decoupling). Η αποσύνδεση αναφέρεται λοιπόν στην ικανότητα μιας οικονομίας να αναπτύσσεται χωρίς αντίστοιχη αύξηση της περιβαλλοντικής πίεσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ικανότητα μιας οικονομίας να στηρίζει την αύξηση του ΑΕΠ χωρίς να έχει αρνητικό αντίκτυπο στις συνθήκες του περιβάλλοντος. Τότε θεωρούμε ότι η οικονομία είναι αποσυνδεδεμένη (Uner, 2011).

Εξοικονόμηση

Η εξοικονόμηση αναφέρεται στη μείωση της κατανάλωσης των διαθέσιμων πόρων, είτε αυτοί είναι ενεργειακοί είτε μη ενεργειακοί. Η εξοικονόμηση οδηγεί σε αύξηση των διαθέσιμων αποθεμάτων για τις μελλοντικές γενιές, γεγονός που είναι σύμφωνο με την αρχή της αειφορίας περί διαγενεακής δικαιοσύνης. Η εξοικονόμηση μπορεί να επιτευχθεί με μείωση της κατανάλωσης αγαθών και προώθηση ενός πιο ορθολογικού και περιβαλλοντικά φιλικού τρόπου ζωής (Uner, 2011).

Αξιοποίηση της τεχνολογίας

Η εξέλιξη της τεχνολογίας μπορεί να συμβάλλει ουσιαστικά στην προώθηση της αειφορίας σε συνδυασμό με την εφαρμογή της αντίστοιχης πολιτικής. Μοιάζει πλέον παρωχημένη η άποψη ότι η τεχνολογία ευθύνεται για την περιβαλλοντική υποβάθμιση καθώς οι περιβαλλοντικές πιέσεις είναι αποτέλεσμα ανθρώπινων αποφάσεων που εκφράζονται με τις αντίστοιχες στρατηγικές (Αραμπατζής, 2014). Οι τεχνολογικές εξελίξεις μπορούν να ελαχιστοποιήσουν την περιβαλλοντική υποβάθμιση εφόσον αξιοποιηθούν με γνώμονα την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική απόδοση, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της αειφορίας.

Δημιουργία απασχόλησης

Εφόσον η αειφορία συνδέεται άμεσα με την κοινωνική εξέλιξη και την οικονομική ανάπτυξη, πρέπει να μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσω αυτής το πρόβλημα της ανεργίας που μαστίζει πολλές από τις σύγχρονες κοινωνίες. Οι δραστηριότητες που είναι συμβατές με την αειφορία πρέπει να συμβάλλουν στη δημιουργία παραγωγικών δομών που να δημιουργούν θέσεις εργασίας. Καίριο σημείο αποτελεί η αξιοποίηση της τεχνολογίας με τέτοιο τρόπο ώστε να ενισχύεται η αποδοτικότητα μιας οικονομίας και όχι να επιδεινώνεται το πρόβλημα της ανεργίας. Οι αειφορικές πολιτικές πρέπει να συμβάλλουν στην δημιουργία νέων θέσεων εργασίας είτε μέσω στοχευμένων πολιτικών παρεμβάσεων (π.χ. «πράσινη» φορολόγηση) οι οποίες εφαρμόζονται για τη χρηματοδότηση δράσεων που συμβάλλουν στην αειφορία και απασχολούν νέο εργατικό δυναμικό, είτε μέσω ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και των ιδιωτικών πρωτοβουλιών για προώθηση «πράσινων» προϊόντων και επένδυση σε πράσινες τεχνολογίες. Σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία θα πρέπει να δοθεί προσοχή, ώστε το αυξημένο κόστος που συχνά συνεπάγεται η υιοθέτηση περιβαλλοντικά φιλικών λύσεων να μην αποτελέσει αφορμή για τη μείωση της ανταγωνιστικότητας της χώρας και ως αποτέλεσμα οδηγήσει στην συρρίκνωση της οικονομίας. Σε αυτή την κατεύθυνση θα συμβάλει η δημιουργία θέσεων εργασίας οι οποίες θα ενισχύσουν την οικονομική και κοινωνική ισορροπία (Τσούρη & Μακεδόνα, 2016).

Παρεμβατισμός

Ο παρεμβατισμός είναι απαραίτητος για τη ρύθμιση της λειτουργίας της αγοράς πράσινων τεχνολογιών και επενδύσεων. Διαφορετικά, αναπτύσσονται δυναμικές και άγραφοι κανόνες που οδηγούν σε άνιση κατανομή των πόρων, αθέμιτο ανταγωνισμό και τελικά σε εντάσεις. Ο κρατικός παρεμβατισμός δε θα πρέπει να καταπιέζει την επιχειρηματική δραστηριότητα στον τομέα της αειφορίας αλλά η αγορά των πράσινων επενδύσεων πρέπει να ρυθμίζεται σε κάποιο βαθμό από το κράτος ώστε να μην υποκινείται μόνο από οικονομικά συμφέροντα αλλά κι από κοινωνικά (Αραμπατζής, 2014).

Η ευρεία διάδοση της αειφορίας και οι ποικίλοι ορισμοί που χρησιμοποιούνται οδηγούν συχνά σε σύγχυση ως προς τη έννοια και σε ένα δίπολο διαφορετικών απόψεων, όπως «ρεφορμιστές και ριζοσπαστικοί» (Shrivastava, 1995), «τεχνοκράτες και οικολόγοι» (Pearce, 1993) «άποψη επιχειρήσεων και άποψη κοινού» (Rossi, et al., 2000), «ανοιχτό πράσινο και σκούρο πράσινο» (Atkinson, 2000) και εντέλει «αδύναμη αειφορία και ισχυρή αειφορία» (Turner, 1993). Οι δύο τελευταίες προσεγγίσεις της αειφορίας εκφράζουν διαφορετικές απόψεις σχετικά με το βαθμό σοβαρότητας της υπάρχουσας περιβαλλοντικής κρίσης, τον τρόπο που αντιδρά η κοινωνία σε αυτά τα ζητήματα. Γίνεται διάκριση τεσσάρων σχολών, οι οποίες παρουσιάζουν διαφορές σχετικά με την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης και με τις συνθήκες που τη διασφαλίζουν. Οι σχολές αυτές σύμφωνα με τον Turner (1997) είναι:

- Πολύ ασθενής αειφορία
- Ασθενής αειφορία
- Ισχυρή αειφορία
- Πολύ ισχυρή αειφορία

Όσον αφορά την ασθενή αειφορία, τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά προβλήματα που υπάρχουν θεωρούνται μικρότερης σημασίας σε σχέση με τα αντίστοιχα προβλήματα της ισχυρής αειφορίας, καθώς δεν υιοθετείται η άποψη ότι αποτελούν καίρια ζητήματα για την πορεία της ανθρωπότητας. Γι' αυτό και η κύρια άποψη στην αδύναμη αειφορία είναι ότι η οικολογική κρίση αντιμετωπίζεται από τις ήδη υπάρχουσες κοινωνικές δομές και τους αντίστοιχους οικονομικούς οργανισμούς μέσω της εξέλιξης των υπάρχουσών εφαρμογών, όπως οι μηχανισμοί της αγοράς (Ζήση, 2008). Σύμφωνα με την ασθενή βιωσιμότητα δεν είναι απαραίτητο να ξεχωρίζεται το περιβάλλον για μία ειδικότερη μεταχείριση καθώς είναι απλά ένα άλλο είδος κεφαλαίου. Η ασθενής βιωσιμότητα υπονοεί πως ένα συγκεκριμένο στοιχείο του φυσικού κεφαλαίου μπορεί να υποκατασταθεί από άλλα είδη κεφαλαίου, είτε φυσικού είτε ανθρωπογενούς αρκεί το συνολικό απόθεμα κεφαλαίου που μεταβιβάζεται στις επόμενες γενεές να μην είναι μικρότερο από το κεφάλαιο που υπάρχει σήμερα. Η ασθενής βιωσιμότητα λοιπόν βασίζεται στην τέλεια υποκαταστασιμότητα ανάμεσα στις διαφορετικές μορφές του κεφαλαίου και προσανατολίζεται στην διαρκή ανάπτυξη.

Αντιθέτως, η ιδέα της ισχυρής αειφορίας είναι ότι η διαρκής ανάπτυξη δεν είναι εφικτή και δε θα πρέπει να θεωρείται κυρίαρχος στόχος καθώς αποτελεί την κύρια αιτία για

τη διαιώνιση των κοινωνικών και περιβαλλοντικών προβλημάτων. Η διαφορά της με την αδύναμη αειφορία είναι ότι η ισχυρή αειφορία διατηρεί μια πιο οικολογική σκοπιά, στοχεύοντας στην αναδιάρθρωση του εκάστοτε οικονομικού συστήματος ώστε η οικονομική μεγέθυνση να συνδυαστεί με την αντίστοιχη κοινωνική εξέλιξη και περιβαλλοντική προστασία υπό την αρχή της ισότητας και της δικαιοσύνης (Αραμπατζής, 2014). Σύμφωνα με την ισχυρή βιωσιμότητα, δεν επιτρέπεται η υποκαταστασιμότητα μεταξύ των διαφορετικών μορφών κεφαλαίου καθώς το φυσικό κεφάλαιο πρέπει να αντιμετωπίζεται με ιδιαίτερη προσοχή και να αποτελεί κυρίαρχο παράγοντα ανάπτυξης (Φουφλή & Καπαρέλος, 2016).

Όσον αφορά τις τέσσερις σχολές αειφορίας που προαναφέρθηκαν, αυτές δημιουργούνται ανάλογα με τις πολιτικές που εφαρμόζονται σε κάθε περίπτωση και σύμφωνα με την στρατηγική που επιλέγεται να υιοθετηθεί για την ανάπτυξη. Τα είδη της αειφορίας συχνά είναι δύσκολο να αποσαφηνιστούν, καθώς ιδιαίτερη σημασία έχει η κλιμάκωση μεταξύ των εννοιών (ασθενής, πολύ ασθενής, ισχυρή, πολύ ισχυρή). Είναι προφανές ότι όπως η έννοια της αειφορίας έχει πολλές διαστάσεις, με αντίστοιχο τρόπο δημιουργούνται και τα αντίστοιχα είδη αειφορίας, ως αποτέλεσμα διαφορετικών προσεγγίσεων και αντίληψης.

2.3.5 Διεθνής Οικονομική Κρίση : Πρόκληση Αειφορίας

Τα τελευταία έτη, πολλές χώρες με άλλοτε ανθηρή οικονομία, αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα που επηρεάζουν την ικανοποίηση των αναγκών που εμφανίζονται και ως επακόλουθο τις πολιτικές ανάπτυξης που εφαρμόζονται στους στρατηγικούς τομείς της οικονομίας τους. Τα οικονομικά προβλήματα που εμφανίζονται σχετίζονται με τη κατάρρευση του τραπεζικού συστήματος, τη στεγαστική «φούσκα», τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, την αυξανόμενη ανισότητα, τις περικοπές κοινωνικής πρόνοιας και την μικρή ανταγωνιστικότητα σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο.

Ταυτόχρονα με αυτά τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα εμφανίζονται αυξανόμενες περιβαλλοντικές πιέσεις, οι οποίες συχνά αγνοούνται εξαιτίας της ανεπάρκειας οικονομικών πόρων και της λανθασμένης άποψης περί ιεράρχησης των προβλημάτων, τοποθετώντας τα περιβαλλοντικά προβλήματα χαμηλά στην συγκεκριμένη ιεραρχία. Ωστόσο, υπάρχει μια τάση ενεργοποίησης στον τομέα της πράσινης οικονομίας που δε

λειτουργεί βέβαια με τους ίδιους ρυθμούς σε όλες τις χώρες. Οι ρυθμοί αυτοί διαφέρουν ανάλογα με το επίπεδο της οικονομίας και τις κοινωνικές και πολιτικές δομές που διαθέτει η κάθε χώρα (Geels, 2012). Οι νέες νομοθετικές ρυθμίσεις που προσανατολίζονται στην προστασία του περιβάλλοντος και η δημιουργία προγραμμάτων προσανατολισμένα στην αειφορία δείχνουν ένα νέο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης, το οποίο αντιμετωπίζει το περιβάλλον και την ποιότητα αυτού σαν ζωτικό πυλώνα της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και της βιωσιμότητας της κοινωνίας.

Αναφερόμαστε λοιπόν στην πράσινη οικονομία, ως ένα μέσο διεξόδου από τα σύγχρονα περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Σύμφωνα με τις αρχές της πράσινης οικονομίας, η μέχρι τώρα αντίληψη για την ανάπτυξη της οικονομίας χωρίς όρια, θα πρέπει να αντικατασταθεί από ένα μοντέλο που θα ενσωματώνει τις βασικές αρχές ελευθερίας της αγοράς, λαμβάνοντας παράλληλα υπόψη τα όρια που επιβάλλει ο φυσικός κόσμος και αναζητώντας νέα επιχειρηματικά πεδία βασιζόμενα στο περιβάλλον. Για την εδραίωση της είναι απαραίτητος ο συνδυασμός της καινοτομίας, της έρευνας και των νέων τεχνολογιών, αλλά και η συμμετοχή του ιδιωτικού κεφαλαίου παράλληλα με τις υποστηρικτικές κυβερνητικές πολιτικές. Αρκετά εύστοχα, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών χαρακτηρίζει την πράσινη οικονομία σαν μία αναγκαία «μεταμόρφωση» για να αντιμετωπιστούν οι πολλαπλές κρίσεις της σύγχρονης εποχής (Τριανταφυλλοπούλου, 2009).

Αναφερόμαστε πλέον στην ανακατεύθυνση των επενδύσεων σε μία σειρά από παραγωγικούς τομείς οι οποίοι θα ενισχύσουν την πράσινη οικονομία και θα μπορέσουν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της εκτεταμένης απογοήτευσης που επικρατεί λόγω της οικονομικής κρίσης. Για να γίνει αυτό, είναι απαραίτητη η επείγουσα δράση από τους φορείς χάραξης πολιτικής, ώστε να είναι εφικτός ο συνδυασμός των συμφερόντων των διαφορετικών εμπλεκομένων.

2.4 Η πράσινη οικονομία και η πράσινη επιχειρηματικότητα

2.4.1 Ορισμοί της πράσινης οικονομίας και της πράσινης επιχειρηματικότητας

Πράσινη Οικονομία

Σύμφωνα με τον Ναζάκη (1997), η πράσινη οικονομία «αποτελεί την προσπάθεια για την ορθολογικοποίηση και εμπορευματοποίηση των ρυθμών καταστροφής της φύσης και την προσπάθεια να γίνει δυνατή η λειτουργία της ανάπτυξης ως μηχανισμού καταστροφής της φύσης με την ανάγκη για μείωση του κόστους που δημιουργείται λόγω της περιβαλλοντικής υποβάθμισης». Ο συγκεκριμένος ορισμός μοιάζει αρκετά απαισιόδοξος, θέτοντας απαραίτητη την ενσωμάτωση της ηθικής διάστασης στην έννοια της πράσινης οικονομίας.

Πράγματι, σύμφωνα με το Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών, ως πράσινη οικονομία ορίζεται μια «οικονομία που οδηγεί σε βελτίωση της ανθρώπινης ευημερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, ενώ παράλληλα μειώνει σημαντικά τους περιβαλλοντικούς κινδύνους και τις οικολογικές ελλείψεις». Στην απλούστερη έκφρασή της, μια πράσινη οικονομία χαρακτηρίζεται από την χαμηλή εκπομπή άνθρακα, την αποτελεσματική χρήση των πόρων και την ένταξη της κοινωνίας στο παραγωγικό σύστημα. Σε μια πράσινη οικονομία, η αύξηση των εισοδημάτων και της απασχόλησης υποβοηθούνται από δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις που είναι σύμφωνες με τις αρχές της αειφορίας (UNEP, 2011).

Οι επενδύσεις αυτές θα πρέπει να υποστηριχθούν με στοχευμένες δημόσιες δαπάνες, πολιτικές μεταρρυθμίσεις και αλλαγές στη νομοθεσία. Η πορεία ανάπτυξης θα πρέπει να διατηρεί, να ενισχύει και, όπου είναι αναγκαίο να συμβάλλει στην ανοικοδόμηση του φυσικού κεφαλαίου ως ένα κρίσιμο οικονομικό αγαθό και ως πηγή δημόσιων οφελειών. Ειδικά η αποκατάσταση του φυσικού κεφαλαίου είναι ιδιαίτερα σημαντική για ανθρώπους, των οποίων η επιβίωση εξαρτάται αποκλειστικά από την φύση.

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία είναι να ενισχυθεί η οικονομική ανάπτυξη και οι επενδύσεις, ενώ παράλληλα ευνοείται η αύξηση της ποιότητας του περιβάλλοντος και η κοινωνική ισορροπία. Ζωτικής σημασίας για την επίτευξη ενός τέτοιου στόχου είναι η δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις οι οποίες θα ενσωματώνουν περιβαλλοντικά και κοινωνικά κριτήρια. Επιπλέον, η δημιουργία μιας πράσινης οικονομίας απαιτεί την προώθηση της αποδοτικής χρήσης των φυσικών πόρων και τη μείωση της

περιβαλλοντικής υποβάθμισης σε όλες τις παραγωγικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται.

Θεμιτό θα ήταν να αποσαφηνιστούν κάποιες λανθασμένες πεποιθήσεις που επικρατούν για τις πράσινες οικονομίες, όπως προέκυψαν από την αναζήτηση στο διαδίκτυο και στον τύπο. Δε θα πρέπει να υπάρχει ο μύθος ότι οι πράσινες οικονομίες δεν ευνοούν την απασχόληση και ότι αναστέλλουν τη δημιουργία πλούτου. Αντιθέτως οι πράσινες οικονομίες μπορούν να συμβάλλουν στην ενίσχυση της απασχόλησης μέσω της δημιουργίας θέσεων εργασίας σε πράσινους τομείς απασχόλησης. Επίσης, δε πρέπει να δημιουργείται η πεποίθηση ότι η δημιουργία μιας πράσινης οικονομίας αποτελεί πολυτέλεια μόνο για αναπτυγμένες χώρες ή ότι η πράσινη οικονομία θα αποτελέσει εμπόδιο για την ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών.

Η έννοια της πράσινης οικονομίας δεν αντικαθιστά τη βιώσιμη ανάπτυξη αλλά υπάρχει η πεποίθηση ότι η επίτευξη της βιωσιμότητας εξασφαλίζει και τη δημιουργία μιας πράσινης οικονομίας η οποία συνδυάζει ορθολογικά τα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα.

Πράσινη Επιχειρηματικότητα

Ως πράσινη επιχειρηματικότητα ορίζεται το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων οι οποίες θέτουν την προστασία του περιβάλλοντος και της φύσης γενικότερα, στο επίκεντρο της στρατηγικής τους. Η πράσινη επιχειρηματικότητα εστιάζεται κυρίως σε δύο βασικές ανάγκες των σύγχρονων πολιτών και κοινωνιών, στην ποιότητα της ζωής και στην απαίτηση για τη διατήρηση και την ήπια αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος, κυρίως μέσω πρακτικών που εμπεριέχουν το στοιχείο της καινοτομίας. (Χατζημπίρος, 2007).

Η πράσινη επιχειρηματικότητα εφαρμόζεται κυρίως σε προστατευόμενες περιοχές, ώστε να αναδείξει τη δυναμική τους, ωστόσο μπορεί να εφαρμοστεί και σε ευρύτερες περιοχές και να αποκτήσει καθολικό χαρακτήρα. Η έννοια της πράσινης επιχειρηματικότητας στηρίζεται στην τήρηση των αρχών της αειφορίας, εκφράζεται μέσω της ανάδειξης της ταυτότητας της εκάστοτε περιοχής και αποσκοπεί στην ανάδειξη της ιδιαιτερότητας της κάθε περιοχής.

Ειδικότερα, η έννοια της πράσινης επιχειρηματικότητας συνδέεται εκτός από τα περιβαλλοντικά οφέλη και με την υιοθέτηση μιας νέας παραγωγικής αντίληψης η οποία

απαιτεί τη δημιουργία προϊόντων και υπηρεσιών που εξυπηρετούν τους στόχους της αειφορίας και εντάσσονται στην φιλοσοφία της πράσινης οικονομίας. Η συγκεκριμένη απαίτηση ευνοεί τη δραστηριοποίηση νέων επιχειρήσεων σε κλάδους οι οποίοι θα ενισχύσουν την οικονομία με πολλαπλούς τρόπους κυρίως μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος, της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας και της ενίσχυσης της καινοτομίας.

Ως "πράσινοι επιχειρηματίες" μπορούν δυνητικά να θεωρηθούν οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι Συνεταιρισμοί, τα Ανώτατα Πανεπιστημιακά και Τεχνολογικά Ιδρύματα οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) και οι ιδιώτες. Επίσης, πρέπει να τονιστεί ότι οι δραστηριότητες των πράσινων επιχειρήσεων μπορούν να καλύπτουν όλους τους τομείς της οικονομίας και όχι αποκλειστικά τους οικονομικούς κλάδους που σχετίζονται άμεσα με το φυσικό κεφάλαιο, όπως ο πρωτογενής τομέας. Οι οικονομικές δραστηριότητες λοιπόν μπορούν να ανήκουν στους εξής τομείς (Σιδεράτου, 2011):

- Πρωτογενή (λ.χ βιολογική γεωργία)
- Δευτερογενή (λ.χ βιολογικά προϊόντα)
- Τριτογενή (λ.χ αγροτουρισμός)

Ακολούθως, μπορούμε να εντοπίσουμε βασικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που υπάγονται στη συγκεκριμένη φιλοσοφία:

- Τηρούν αλλά και υπερβαίνουν την περιβαλλοντική νομοθεσία.
- Παράγουν, διακινούν, διαθέτουν στους πελάτες προϊόντα και υπηρεσίες με τρόπο που σέβεται το περιβάλλον.
- Μεριμνούν ώστε να ελαχιστοποιούνται - εξαλείφονται οι επιπτώσεις στο περιβάλλον που ενδεχομένως δημιουργούνται από τις επιχειρηματικές δραστηριότητες.
- Η διοίκησή αλλά και το σύνολο των εργαζομένων τους διατηρεί θετική στάση σε θέματα περιβάλλοντος, αντιλαμβανόμενοι την προστασία του περιβάλλοντος ως μια συνιστώσα της επιχειρηματικής στρατηγικής που προσθέτει αξία στο προς πώληση προϊόν ή υπηρεσία.
- Δεσμεύονται διαρκώς στη λήψη, παρακολούθηση αλλά και βελτίωση των περιβαλλοντικών μέτρων που έχουν υιοθετήσει.

Συνολικά, προκύπτει ότι η πράσινη επιχειρηματικότητα αποτελεί μία μορφή οικονομικής δραστηριότητας που στηρίζεται στην ανάγκη για ποιότητα ζωής και περιβάλλοντος. Η επίτευξη των στόχων της πράσινης επιχειρηματικότητας απαιτεί τη χρήση ήπιων τεχνολογιών που εξασφαλίζουν την δυνατότητα ανανέωσης των διαθέσιμων πόρων, την αναγνώριση ότι το επιχειρηματικό περιβάλλον αποτελεί μέρος του φυσικού περιβάλλοντος και την ικανότητα ανάπτυξης από «κάτω προς τα πάνω» προσπαθώντας παράλληλα να εξασφαλιστεί πράσινη επιχειρηματικότητα μεγάλης κλίμακας. Κρίσιμη είναι λοιπόν η ανασυγκρότηση της οικονομίας απέναντι στη φύση και στην κοινωνία ώστε να ανταποκριθεί στις νέες τάσεις της αγοράς.

2.4.2 Συσχέτιση μεταξύ πράσινης οικονομίας και αειφορίας

Όπως αναφέρθηκε υπάρχει μεγάλη συσχέτιση μεταξύ της αειφορίας και της πράσινης οικονομίας καθώς η πράσινη οικονομία αντιλαμβάνεται την ανάπτυξη με βάση τις αρχές της βιωσιμότητας προκρίνοντας την εισαγωγή των περιβαλλοντικών μέτρων στην οικονομία και προτάσσοντας τις δυνατότητες μιας πράσινης οικονομικής δραστηριότητας. Ο ορισμός της αειφορίας, ο οποίος παρουσιάστηκε στην ενότητα 2.3 μπορεί να μεταφραστεί στα δεδομένα της πράσινης οικονομίας ως εξής: η αύξηση της ευημερίας σήμερα δεν θα πρέπει να οδηγήσει στη μείωση της ευημερίας αύριο. Δηλαδή, οι μελλοντικές γενιές θα πρέπει να δικαιούνται τουλάχιστον το ίδιο επίπεδο οικονομικών ευκαιριών όπως είναι στη διάθεση των σημερινών γενεών. Μπορούμε λοιπόν να εντοπίσουμε μία αμφίδρομη σχέση μεταξύ της αειφορίας και των πράσινων οικονομιών (UNEP, 2011).

Αρχικά, υπάρχει έντονη συσχέτιση μεταξύ των στρατηγικών που ακολουθούνται σε μία κοινωνία με τα κίνητρα, τους θεσμούς και τις επενδύσεις που αποσκοπούν στην οικονομική ανάπτυξη. Ειδικότερα, η κατάσταση του περιβάλλοντος, των οικοσυστημάτων και της βιοποικιλότητας επηρεάζει τη λήψη αποφάσεων τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα, όσον αφορά τη λειτουργία της οικονομίας, καθώς δημιουργεί ευνοϊκές ή δυσμενείς συνθήκες για την επίτευξη του θεμιτού κέρδους. Συνεπώς η έννοια της αειφορίας, με ό,τι αυτή συνεπάγεται ως προς τις στρατηγικές, τις θεσμικές και πολιτικές αποφάσεις που την προσδιορίζουν σχετίζεται με τη διαμόρφωση των αγορών, τις αλλαγές στην οικονομία και την τομή μεταξύ του περιβάλλοντος και του οικονομικού συμφέροντος.

Επίσης, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η κλιματική αλλαγή και η αλόγιστη αλλαγή των χρήσεων γης εξαιτίας των υπαρχόντων οικιστικών πιέσεων επηρεάζει τη λειτουργία, την ποικιλομορφία και την ανθεκτικότητα των οικολογικών συστημάτων, των αγαθών και υπηρεσιών που παρέχονται. Οι πιθανές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις αυτών των αλλαγών στην σταθερότητα των οικοσυστημάτων μπορεί να επιφέρουν έντονες αλλαγές στην αξία των αγαθών και υπηρεσιών που είναι άμεσα συνδεδεμένες με το φυσικό κεφάλαιο. Αναφερόμαστε λοιπόν σε μια έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ της πράσινης οικονομίας και της αειφορίας ως προς τον καθορισμό των κατώτατων ορίων που πρέπει να διέπουν τη μετατροπή του φυσικού κεφαλαίου σε άλλες μορφές κεφαλαίου και ως προς την επιρροή που ασκεί ο αειφορικός σχεδιασμός στην οικονομία, που δημιουργείται από αγαθά και υπηρεσίες άμεσα συναρτώμενα με το φυσικό κεφάλαιο (Pearce et al., 1989).

Συνολικά, αξίζει να διαπιστωθεί ότι το περιβάλλον αντιμετωπίζεται ως πηγή φυσικού κεφαλαίου και ως μέσο, μέσω του οποίου η οικονομία θα μπορέσει να ανακάμψει και να αναπτυχθεί υπέρ του κοινωνικού συνόλου. Σε καμία περίπτωση το περιβάλλον και η οικονομία δε πρέπει να γίνονται αντιληπτά μονοδιάστατα καθώς βρίσκονται σε πλήρη συνάρτηση. Ειδικά στην περίπτωση της αειφορίας και της πράσινης οικονομίας μπορεί να ειπωθεί ότι η ύπαρξη του ενός απαιτεί και την ύπαρξη του άλλου. Δεν είναι ξεκάθαρο κατά πόσο η πράσινη οικονομία προέρχεται από την αειφορία ή το αντίθετο, ωστόσο είναι δεδομένη η σημασία δημιουργίας των κατάλληλων συνθηκών ώστε να δημιουργηθεί ένα οικονομικό και κοινωνικό σύστημα το οποίο θα χαρακτηρίζεται από τις αρχές και τις αξίες της αειφορίας.

2.4.3 Πλεονεκτήματα και κίνδυνοι δημιουργίας μιας πράσινης οικονομίας και ενίσχυσης της πράσινης επιχειρηματικότητας

Η πράσινη οικονομία συνδέεται με την ανάπτυξη πράσινων δραστηριοτήτων, δηλαδή φιλικών προς το περιβάλλον οι οποίες θα μπορέσουν να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, προστατεύοντας ταυτόχρονα τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους. Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται τα πλεονεκτήματα δημιουργίας μιας πράσινης οικονομίας, όπως εντοπίζονται από τη βιβλιογραφική επισκόπηση στην παρούσα μελέτη. Πρέπει να τονιστεί ότι τα πλεονεκτήματα που επιλέγεται να παρουσιαστούν, είναι συμβατά με την έννοια της αειφορίας και δεν ανταποκρίνονται αποκλειστικά σε

μία οικονομία ιδιωτικών συμφερόντων. Τα πλεονεκτήματα δημιουργίας μιας πράσινης οικονομίας είναι τα εξής:

Βελτίωση της λειτουργίας της αγοράς και ενίσχυση της καινοτομίας: Η εισαγωγή αειφόρων μεθόδων παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών μπορεί να λειτουργήσει ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για όσους επιλέγουν να συμβάλλουν στη δημιουργία μιας πράσινης οικονομίας. Η ανάπτυξη φιλοπεριβαλλοντικών δραστηριοτήτων μπορούν να βελτιώσουν το κόστος αποτελεσματικότητας (*cost efficiency*), ενισχύοντας την αποδοτικότητα των μεθόδων παραγωγής και δραστηριότητας. Πλέον οι καταναλωτές είναι πιο δεκτικοί σε δραστηριότητες και προϊόντα τα οποία μπορεί να έχουν άμεσο ή έμμεσο όφελος για την κοινωνία και το περιβάλλον. Ωστόσο θα πρέπει να ικανοποιούνται οι απαιτήσεις τους με αποτέλεσμα να ενισχύονται οι προσπάθειες ανάπτυξης και υλοποίησης καινοτόμων ιδεών. Η καινοτομία αποκτά σημασία στην προσπάθεια διασφάλισης των μέγιστων ωφελειών με το ελάχιστο οικονομικό και περιβαλλοντικό κόστος, υπό το πρίσμα αντιμετώπισης του ανταγωνισμού. Η αγορά λαμβάνει συνεπώς πιέσεις να λειτουργήσει υπέρ του περιβάλλοντος και της κοινωνίας και να προωθήσει δραστηριότητες και προϊόντα που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του κοινού.

Ενίσχυση απασχόλησης και βελτίωση εργασιακού περιβάλλοντος: Ένας από τους θεμελιώδεις παράγοντες ενίσχυσης της ευημερίας σε μία κοινωνία είναι η ενίσχυση της απασχόλησης, η ισότητα και η δικαιοσύνη μεταξύ των εργαζομένων. Οι αρχές που πρεσβεύουν οι πράσινες οικονομίες περί δημοκρατίας και ισονομίας μπορούν να αποτελέσουν το εφαλτήριο για τη βελτίωση της αποδοτικότητας των εργαζομένων και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού στην κατεύθυνση της αειφορίας. Οι πράσινες οικονομίες έχουν ως στόχο τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας εξασφαλίζοντας την ποιότητα και την διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού με προτεραιότητα στην ανθρώπινη αξία και στον σεβασμό. Υπάρχει η πεποίθηση ότι όταν υπάρχει η ευρεία αποδοχή του εργαζόμενου για το αντικείμενό του, τότε εξασφαλίζεται η μέγιστη παραγωγικότητά του, η οποία θα αποτελέσει κύρια συνιστώσα στο ευρύτερο οικονομικό και παραγωγικό σύστημα.

Μείωση ρίσκου: Έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικονομική αποτελεσματικότητα του παραγωγικού συστήματος, η μείωση του ρίσκου, είτε αναφερόμαστε σε χρηματικό είτε κοινωνικό ή περιβαλλοντικό αντίκτυπο. Επίσης το ρίσκο στο οποίο αναφερόμαστε μπορεί να είναι νομικό ή ασφαλιστικό. Η ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων και η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών πρέπει να ανταποκρίνεται σε περιβαλλοντικές προδιαγραφές και να εξυπηρετεί κοινωνικούς σκοπούς. Το ρίσκο που υπεισέρχεται εντοπίζεται στην κοινωνική δυσαρέσκεια που μπορεί να εκδηλωθεί από την ανάπτυξη μιας οικονομίας που αγνοεί το κοινό συμφέρον ή υποβαθμίζει διαρκώς το φυσικό κεφάλαιο. Επίσης, το ρίσκο μπορεί να εντοπιστεί σε πιθανή ανάγκη για δαπανηρές διαδικασίες, οι οποίες προσπαθούν να αναμορφώσουν μη βιώσιμες πρακτικές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι αντιδράσεις που προκαλούνται από περιβαλλοντικές οργανώσεις σε περιπτώσεις που δεν εφαρμόζονται τα απαραίτητα περιβαλλοντικά μέτρα και μπορεί να προκαλέσουν την αναστολή της εκάστοτε παραγωγικής δραστηριότητας. Επίσης, θα μπορούσαμε να αναφερθούμε σε δαπανηρές διαδικασίες προσαρμογής των επιχειρήσεων σε τεχνικά και θεσμικά δεδομένα προσανατολισμένα στην αειφορία.

Όπως προαναφέρθηκε εντοπίζονται τόσο θετικές όσο και αρνητικές απόψεις για την στροφή προς μια πράσινη οικονομία και την ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας. Οι κίνδυνοι αυτοί αφορούν κυρίως τις αναπτυσσόμενες χώρες και προσανατολίζονται τόσο στον τρόπο ερμηνείας των εννοιών όσο και στις κοινωνικές και οικονομικές επιπτώσεις της μετάβασης σε ένα νέο τύπο οικονομίας.

Αρχικά, στις αναδύομενες χώρες υπάρχει η ανησυχία ότι η στροφή προς μια πράσινη οικονομία θα εμποδίσει την οικονομική ανάπτυξη και ως εκ τούτου, την ικανότητά των κατοίκων να μειώσουν τη φτώχεια. Πολλοί άνθρωποι αμφισβητούν επίσης κατά πόσο η μετάβαση είναι ακόμα προσιτή, καθώς πολλές από τις λύσεις θεωρούνται δαπανηρές για τα δεδομένα της οικονομικής κρίσης που επικρατεί. Επίσης, οι αναπτυσσόμενες χώρες αισθάνονται ότι δεν έχουν την τεχνογνωσία όσον αφορά την πράσινη τεχνολογία και ότι αυτό θα είναι ένα μειονέκτημα όταν πρόκειται για τη διασφάλιση μελλοντικών αγορών και σε ανταγωνισμό με ήδη αναπτυγμένες χώρες. Ο ανταγωνισμός αυτός θα γίνει πιο έντονος αν οι αναπτυγμένες χώρες και οι επιχειρήσεις χρησιμοποιήσουν το πράσινο μοντέλο οικονομίας και το περιβάλλον ως πρόσχημα για να αποκτήσουν

πρόσβαση σε κομμάτια της παγκόσμιας αγοράς που μέχρι πρότινος δεν ήταν εύκολο να εισέλθουν. Έτσι θα αυξηθεί ο ανταγωνισμός σε βάρος των αναπτυσσόμενων χωρών που δεν μπορούν να στραφούν άμεσα λόγω κόστους και έλλειψης τεχνογνωσίας στη δημιουργία προϊόντων και υπηρεσιών που να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αειφορίας.

Μια άλλη ανησυχία πολλών αναπτυσσόμενων χωρών είναι ότι η μεταφορά της βαρύτητας της αγοράς από τη βιομηχανική δραστηριότητα, η οποία σε πολλές περιπτώσεις είναι η κύρια πηγή εσόδων, θα οδηγήσει σε απώλειες θέσεων εργασίας. Ειδικότερα, υποστηρίζεται ότι οι εταιρείες και οι υπάλληλοί που υπάγονται σε οικονομικές δραστηριότητες αντίθετες προς την έννοια της πράσινης οικονομίας, θα υποφέρουν τον πλήρη αντίκτυπο της μετάβασης στην πράσινη οικονομία μέσω της απώλειας της οικονομικής τους δυναμικής και της ραγδαίας οικονομικής αποδυνάμωσης. Έτσι θα αυξηθεί η αβεβαιότητα για την επιτυχία των πράσινων οικονομιών και της επιχειρηματικότητας με αποτέλεσμα να προκληθούν κοινωνικές αναταραχές και απορρύθμιση του συστήματος εξαιτίας της αυξανόμενης αμφιβολίας προς τους θεσμούς.

Επίσης, ο κίνδυνος μετάβασης σε μια πράσινη οικονομία αφορά την ερμηνεία των αρχών της αειφορίας και τον τρόπο που αυτές ενσωματώνονται στο οικονομικό σύστημα. Η μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία και η ανάπτυξη της πράσινης επιχειρηματικότητας δεν αφορά μόνο την επίτευξη των απαραίτητων περιβαλλοντικών μέτρων αλλά κυρίως την κοινωνική ευημερία και δικαιοσύνη. Δε πρέπει να θεωρήσουμε ότι το δυσκολότερο σημείο στη μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία είναι η επίτευξη των περιβαλλοντικών όρων αλλά η κοινωνική κατατομή των εσόδων και η επίτευξη όρων ισότητας, στόχο που υποδηλώνει ουσιαστική μετάβαση της οικονομίας σε ένα πιο βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης. Είναι δεδομένο ότι δεν ταιριάζει σε όλες τις χώρες το ίδιο παραγωγικό σύστημα, οπότε το ίδιο ισχύει και για τον μελετώμενο τύπο οικονομίας και επιχειρηματικότητας. Μια καθολική εφαρμογή των αρχών της πράσινης οικονομίας θα ήταν καταστροφική και θα μπορούσε να οδηγήσει στη στασιμότητα αν όχι στην πλήρη οικονομική συρρίκνωση. Η πράσινη οικονομία για να πετύχει, πρέπει να προσαρμοστεί στο επίπεδο ανάπτυξης της κάθε χώρας και να εφαρμοστούν οι κατάλληλες πολιτικές ώστε να αξιοποιηθούν τα συγκριτικά

πλεονεκτήματα της κάθε χώρας, υποστηριζόμενα από προγράμματα χρηματοδοτήσεων και τεχνολογικής καινοτομίας.

Συμπερασματικά, οι κίνδυνοι που αφορούν την πράσινη οικονομία και την πράσινη επιχειρηματικότητα, αφορούν κυρίως την έλλειψη τεχνογνωσίας και πόρων στις αναπτυσσόμενες χώρες με αποτέλεσμα να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση όσον αφορά τη μετάβασή τους στο νέο μοντέλο ανάπτυξης. Επίσης, αμφιβολίες εντοπίζονται ως προς τον σκληρό ανταγωνισμό που θα αναπτυχθεί μεταξύ αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών εξαιτίας της τεχνολογικής και οικονομικής καθυστέρησης των δεύτερων. Επιπρόσθετα, το ρίσκο μετάβασης στην πράσινη οικονομία μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι η αδυναμία κάποιων χωρών να την εφαρμόσουν εξαιτίας των οικονομικών, θεσμικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών τους. Απαραίτητη είναι η αντιμετώπιση της κάθε χώρας με διαφορετικό τρόπο και η ανάπτυξή της με γνώμονα τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που διαθέτει. Τέλος, θεμιτό είναι να αποσαφηνιστεί ότι το κοινωνικό συμφέρον πρέπει να αποτελεί τη βασική προτεραιότητα των αλλαγών που θα πραγματοποιηθούν.

2.4.4 Παραδείγματα πράσινης οικονομίας και πράσινης επιχειρηματικότητας

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται διεθνή παραδείγματα στα οποία έχει αναπτυχθεί επαρκώς η έννοια της πράσινης οικονομίας και της πράσινης επιχειρηματικότητας. Τα παραδείγματα που επιλέχθηκαν να παρουσιαστούν αφορούν ευρύτερες γεωγραφικές ενότητες και δεν παρουσιάζονται παραδείγματα μικρής κλίμακας, όπως εταιρίες και οργανισμοί καθώς είναι διαφορετική η δομή και τα χαρακτηριστικά των γεωγραφικών ενοτήτων συγκριτικά με των επιχειρηματικών ενοτήτων. Αρχικά, παρουσιάζεται το παράδειγμα του cluster Eco World Styria στην Αυστρία, ακολούθως παρουσιάζεται το παράδειγμα της πόλης Βανκούβερ στον Καναδά και τέλος παρουσιάζεται το παράδειγμα της Κίνας.

A. Eco World Styria, Αυστρία

Η «Πράσινη Κοιλιάδα Τεχνολογίας» έχει αναπτυχθεί στην αυστριακή επαρχία Στυρία και είναι μία από τις κορυφαίες τοποθεσίες πράσινης οικονομίας της Ευρώπης, στην οποία εδράζονται περισσότερες από 200 επιχειρήσεις. Το Γκρατς, το οποίο είναι η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Αυστρίας, είναι το διοικητικό κέντρο για την επαρχία

της Στυρίας και έχει κερδίσει διάφορα ευρωπαϊκά και διεθνή βραβεία για τις πρωτοβουλίες που έχουν ξεκινήσει ως οικολογική πόλη, οι οποίες προέκυψαν από τη δημιουργία του συγκεκριμένου cluster.

Η πρωτοβουλία για την «Green Tech Valley» ξεκίνησε το 1998 και ιδρύθηκε επίσημα το 2005. Πρόκειται για την υψηλότερη συγκέντρωση επιχειρήσεων παγκοσμίως, στους τομείς της βιοενέργειας, της ηλιακής ενέργειας, των αποβλήτων, της διαχείρισης των πόρων και των πράσινων κτιρίων. Επίσης ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην ανάπτυξη της καινοτομίας όσον αφορά τους προαναφερόμενους κλάδους και στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας με παράλληλη οικονομική μεγέθυνση. Παρέχει επίσης την περιφερειακή στήριξη για την έρευνα, την ανάπτυξη, την κατάρτιση και την συνεργασία (<https://www.greentech.at>).

Η Στυρία συμμορφώνεται με την άποψη του Cooke (2011) περί «περιοχών μετάβασης» που ορίζονται ως υποεθνικές διοικητικές περιοχές, με πολιτικές και μηχανισμούς στήριξης περιβαλλοντικά φιλικών δραστηριοτήτων οι οποίες θα μπορέσουν να αποφέρουν έσοδα και να συμβάλλουν στην ανάπτυξη τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο (Gibbs & O'Neill, 2016).

Η Στυρία μπορεί να θεωρηθεί ως ηγετική περιοχή που έχει αναπτύξει την πράσινη οικονομία. Εκτός της χωροθέτησης του cluster Eco World Styria, που εξειδικεύεται στις “πράσινες” τεχνολογίες, η πόλη του Γκρατς αποτελεί πρώιμο πρωτοπόρο στην εφαρμογή εναλλακτικών μορφών ενέργειας, στην προώθηση προγραμμάτων διαχείρισης της ενεργειακής ζήτησης και στην ενθάρρυνση εφαρμογής πρακτικών προστασίας του περιβάλλοντος.

Όσον αφορά τη μετάβαση στη βιωσιμότητα, η Στυρία αποδεικνύει τη σημασία των τοπικών οραμάτων που μπορούν να ενεργοποιήσουν τους αρμόδιους φορείς στην κατεύθυνση της επιτυχημένης ανάπτυξης.

Το παράδειγμα της Στυρίας δεν υποδεικνύει την αλλαγή του γενικού καθεστώτος της χώρας, μπορεί ωστόσο να θεωρηθεί ότι αντιπροσωπεύει μια παραλλαγή του καθεστώτος που ξεκινά από το τοπικό επίπεδο. Σύμφωνα με τους Späth και Rohrer (2014), η διεθνής αναγνώριση, τα βραβεία, η καινοτομία και η κοινωνική αποδοχή αποτέλεσαν καθοριστικούς παράγοντες στην ενίσχυση ενός βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης. Φυσικά, αυτή η μετάβαση δε θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς την εφαρμογή των βιώσιμων πολιτικών, η οποία εκφράζεται σε ένα βαθμό στις υποδομές.

Αν και η πράσινη οικονομική ανάπτυξη αποτελεί μια αναδυόμενη μορφή ανάπτυξης, χωρίς να υπάρχει σφαιρική άποψη για την εφαρμογή της, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι το παράδειγμα της Στυρίας αντιπροσωπεύει μία φυσική μετάβαση της οικονομίας προς τη βιωσιμότητα λόγω των σύγχρονων κοινωνικών και οικονομικών απαιτήσεων και όχι συνειδητή απόφαση ανάπτυξης της πράσινης οικονομίας.

B. Βανκούβερ, Καναδάς

Η πόλη Βανκούβερ, η οποία βρίσκεται στον Καναδά αποτελεί πρότυπο πόλης, εξαιτίας της αναπτυγμένης έννοιας της βιωσιμότητας και της ανάπτυξης των οικονομικών κλάδων στην κατεύθυνση δημιουργίας μιας πράσινης οικονομίας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 90% του ηλεκτρισμού της προέρχεται από υδροηλεκτρικές εγκαταστάσεις και ότι ο στόχος μέχρι το 2020 είναι να μειώσει στο μέγιστο δυνατό βαθμό τις εκπομπές άνθρακα ώστε να επιτευχθεί ο στόχος «Greenest City 2020» για τον οποίο έχει καταρτιστεί σχέδιο δράσης. Οι υποκλάδοι των οικονομικών δραστηριοτήτων που έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη της πράσινης οικονομίας και στους οποίους έχει δοθεί βαρύτητα από τις τοπικές αρχές είναι οι εξής:

- Τοπικά προϊόντα
- Πράσινος σχεδιασμός κτιρίων και κατασκευών
- Εναλλακτικές πηγές ενέργειας και πράσινη ανάπτυξη προϊόντων
- Πράσινες υποδομές, μεταφορές και προγραμματισμός
- Βιωσιμότητα των υπηρεσιών και της εκπαίδευσης
- Διαχείριση των υλικών και ανακύκλωση

Συγκεκριμένα η οικονομική επιτροπή του Βανκούβερ (VEC), στοχεύει στην ενίσχυση των κλάδων της πράσινης οικονομίας που αναφέρθηκαν μέσω της δημιουργίας προγραμμάτων και αρχών που θα αξιοποιήσουν την τεχνολογία, την καινοτομία και τις επενδύσεις στην περιοχή μελέτης. Ιδιαίτερη σημασία για την ενδυνάμωση της πράσινης οικονομίας της πόλης έχει η πρωτοβουλία των τοπικών φορέων, η ενίσχυση των συμμετοχικών διαδικασιών κυρίως στο σχεδιασμό και η συνεργασία των άμεσα εμπλεκόμενων στην ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων.

Η δραστηριότητα των τοπικών φορέων και οργανισμών οδήγησε στη δημιουργία προγραμμάτων και δράσεων που στοχεύουν στην ανάδειξη των τοπικών πόρων, στην ενίσχυση μιας ισχυρής τοπικής οικονομίας, στη δημιουργία μιας ζωντανής βιώσιμης

πόλης με παγκόσμια αναγνώριση και χωρίς αποκλεισμούς. Ενδεικτικά αναφέρονται τα προγράμματα:

- Greenest City Action Plan
- Renewable City Strategy: our future to 2050
- Zero Waste Vancouver
- Climate Change Adaptation Strategy
- Neighbourhood Energy Strategy

Το σύνολο των δράσεων που περιλαμβάνονται στα προγράμματα και οι ανεξάρτητες δράσεις των τοπικών φορέων επικεντρώνονται στην περιβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική βιωσιμότητα αφυπνίζοντας τους πολίτες και ενθαρρύνοντάς τους να συμμετέχουν ενεργά στις δραστηριότητες. Η συμμετοχή των πολιτών υποβοηθάται από τα θετικά αποτελέσματα που έχουν εμφανιστεί ήδη από τη στροφή προς μια πράσινη οικονομία. Οι πολιτικές οι οποίες αξιοποιούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής σε συνδυασμό με την τεχνολογική ανάπτυξη ευνοούν την μόχλευση επενδύσεων, σε οικονομικά πεδία της πράσινης οικονομίας (<http://vancouver.ca>).

Γ. Κίνα

Η Κίνα είναι μια χώρα στην οποία έχουν γίνει σημαντικά βήματα δημιουργίας μιας πράσινης οικονομίας, η οποία θα συμβάλλει στην περαιτέρω ανάπτυξη και στην κοινωνική ισορροπία. Πριν από τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, δεν υπάρχει άμεση διατύπωση για την πράσινη οικονομία της Κίνας, αλλά μόνο πολιτικές για την προστασία των περιβαλλοντικών πόρων, την ανάπτυξη κυκλικής οικονομίας και τη μείωση των εκπομπών άνθρακα. Αν και αρχικά δεν χρησιμοποιούνταν η διατύπωση «πράσινη οικονομία», η κυβέρνηση της χώρας είχε συνειδητοποιήσει την πίεση στους πόρους και το περιβάλλον, εξαιτίας της πολυετούς οικονομικής μεγέθυνσης. Ως εκ τούτου, η κυβέρνηση προβάλλει τα τελευταία έτη μια ολόπλευρη, συντονισμένη και βιώσιμη ανάπτυξη, που επιλέγει αρχικά να ονομάσει «επιστημονική προοπτική για την ανάπτυξη» (scientific outlook on development), και καθιερώνει την προστασία των πόρων και των φιλικών προς το περιβάλλον κοινωνικών στόχων. Ακολούθως από το 2009, η κυβέρνηση της χώρας είχε αρχίσει να επικεντρώνεται στην έννοια της πράσινης οικονομίας και να τοποθετείται ως βασικός στόχος στην πολιτική της χώρας. Βασικά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση συντελέστηκαν, όταν το 2009, η Κεντρική

Διάσκεψη Εργασίας (Central Economic Working Conference), η οποία θέτει τους στόχους για την οικονομία της Κίνας, πρότεινε ότι κεντρική ιδέα για την οικονομία είναι η αλλαγή του οικονομικού μοντέλου της χώρας διατηρώντας παράλληλα σχετικά γρήγορη και σταθερή την οικονομική ανάπτυξη. Επίσης, το 12^ο πενταετές σχέδιο της Κίνας για τα έτη 2011-2015 (12th Five-Year Plan), έθεσε τους οικονομικούς και κοινωνικούς στόχους βιωσιμότητας έτσι ώστε να αναπτυχθεί μια πράσινη οικονομία που θα συμβάλλει στην ανάπτυξη της χώρας. Επί του παρόντος, η κινεζική κυβέρνηση θέτει ως βασικό στόχο την αλλαγή της οικονομικής δομής της χώρας προωθώντας παράλληλα την αξιοποίηση της τεχνολογίας και της καινοτομίας όπως προκύπτει κι από το 13^ο πενταετές σχέδιο της Κίνας για τα έτη 2016-2020 (13th Five-Year Plan).

Τα τελευταία χρόνια, μια σειρά από συγκεκριμένες δράσεις, όπως η εξοικονόμηση ενέργειας, η μείωση των εκπομπών άνθρακα, η ανάπτυξη των πράσινων μεταφορών, η δημιουργία αειφόρων κτιρίων, η αύξηση των επενδύσεων σε δράσεις περιβαλλοντικής προστασίας συμβάλλουν στην ενίσχυση της πράσινης οικονομικής ανάπτυξης. Η εφαρμογή αυτών των δράσεων και πρακτικών σε συνδυασμό με την αύξηση της περιβαλλοντικής συνείδησης βοήθησαν στο να διορθωθεί το παραδοσιακό μοντέλο της οικονομικής ανάπτυξης της Κίνας και να μειωθούν σε ικανοποιητικό βαθμό οι πιέσεις στους πόρους και το περιβάλλον. Επίσης, η ανάπτυξη της καινοτομίας και της τεχνολογίας συνέβαλλαν στη δημιουργία υποδομών που να μπορούν να στηρίξουν την πράσινη οικονομία και να λειτουργήσουν ως μέσο προσέλκυσης των πράσινων επενδύσεων (<http://www.china-un.org>).

Στην περίπτωση της Κίνας έχει ξεκινήσει η αλλαγή του οικονομικού μοντέλου της χώρας, ωστόσο δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμα. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην μη ολοκληρωμένη συμμετοχή όλων των φορέων και υπηρεσιών του κράτους, στην αλλαγή που συντελείται προς την πράσινη οικονομία. Προς το παρόν υπάρχει άγνοια τόσο από κρατικούς φορείς όσο και από το κοινό για την επιλογή των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών πολιτικών που απαιτούνται για την επίτευξη του πράσινου μετασχηματισμού. Αυτό δημιουργεί προβλήματα τόσο στις συμμετοχικές διαδικασίες που θα έπρεπε να συμμετέχει το κοινό όσο και στην πρωτοβουλία στο σχεδιασμό που θα έπρεπε να αναπτύσσεται διαρκώς από τους κυβερνητικούς φορείς. Επίσης, η στροφή προς μια πράσινη οικονομία καθυστερεί σημαντικά εξαιτίας του προηγούμενου μοντέλου οικονομικής μεγέθυνσης που εφαρμοζόταν στην Κίνα και ως

αποτέλεσμα είναι δύσκολες οι μαζικές διαρθρωτικές αλλαγές τόσο σε θέματα αντίληψης όσο και σε θέματα απασχόλησης.

Συμπερασματικά, κρίνεται θετική η προσπάθεια δημιουργίας μιας πράσινης οικονομίας στην Κίνα, καθώς έχουν υπάρξει ήδη θετικά αποτελέσματα. Ωστόσο απαραίτητη είναι η ενδυνάμωση της κοινωνικής συμμετοχής και η επιλογή εξειδικευμένων ατόμων σε θέσεις ευθύνης ώστε να επιτευχθεί η αλλαγή το συντομότερο δυνατό και με την μεγαλύτερη κοινωνική αποδοχή (Tian, 2008).

Συμπερασματικά, όπως φαίνεται κι από τα παραδείγματα που παρουσιάστηκαν η αλλαγή του μοντέλου ανάπτυξης μιας χώρας ή μιας περιοχής μικρότερης κλίμακας απαιτεί διαρθρωτικές αλλαγές τόσο στην οικονομία όσο και στην κοινωνία. Αρχικά, πρέπει να αποσαφηνιστεί ότι δεν υπάρχει κάποια στρατηγική που είναι εξίσου επιτυχημένη για όλες τις περιπτώσεις, καθώς κάθε περιοχή έχει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που καθορίζουν και τις αντίστοιχες ανάγκες. Στα προηγούμενα παραδείγματα η μετάβαση από το μικρότερης κλίμακας cluster στη μεγαλύτερης κλίμακας χώρα, παρουσιάζει και τις αλλαγές πολιτικής που πρέπει αντίστοιχα να εφαρμοστούν. Στην πρώτη περίπτωση δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην πρωτοβουλία του ιδιωτικού τομέα και στην επιχειρηματική δραστηριότητα που επιλέγεται να αναπτυχθεί ενώ στην περίπτωση της χώρας βλέπουμε την έντονη συμμετοχή του κρατικού φορέα. Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση της πόλης που παρουσιάστηκε. Ωστόσο και στα τρία παραδείγματα φαίνεται η έντονη σχέση μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για την επίτευξη της ανάπτυξης μιας αειφόρας οικονομίας που να μπορεί να ενδυναμώσει την εκάστοτε περιοχή.

Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί επίσης στην σημασία της ενεργού συμμετοχής των πολιτών στην αλλαγή των μοντέλων ανάπτυξης. Σύμφωνα με τον Barber (2013), θα ήταν πιο πετυχημένα τα μοντέλα ανάπτυξης που βασίζονται σε τοπικές δράσεις και όχι σε καθολικά πρότυπα, καθώς με αυτό τον τρόπο η αυξημένη συμμετοχή των πολιτών γεννά συναισθήματα ευθύνης έναντι στην τοπική κοινωνία και στην περιοχή που διαχειρίζονται. Η ίδια αντιμετώπιση θα μπορούσε να εφαρμοστεί και για την επίτευξη δημιουργίας μιας πράσινης οικονομίας χωρίς αποκλεισμούς. Αρχικά κρίνεται απαραίτητη η δημιουργία εθνικών στρατηγικών που να θέτουν όρους και μέτρα περιβαλλοντικής προστασίας ώστε να εξασφαλιστεί η προσπάθεια προσέγγισης της

αιφορίας. Ακολούθως, μέσω οικονομικών κινήτρων μπορούν να ευνοηθούν οι επενδύσεις πράσινης επιχειρηματικότητας ενισχύοντας σημαντικά την οικονομία χωρίς να ασκούνται περιβαλλοντικές πιέσεις. Σε επόμενο στάδιο, η κοινωνική αποδοχή η οποία μπορεί να δημιουργηθεί μέσω της συμμετοχής των πολιτών σε κρίσιμα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα, μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη δράσεων που να ενισχύουν τη δημιουργία της πράσινης οικονομίας. Φυσικά όμως μπορεί να ακολουθηθεί και η αντίστροφη πορεία με την ενεργοποίηση των τοπικών κοινωνιών ή των επιχειρήσεων, οι οποίες θα επιβάλλουν τις εθνικές αλλαγές που επιθυμούν στην εκάστοτε εθνική στρατηγική. Σε πολλές περιπτώσεις επίσης, η τακτική της ζήτησης και της προσφοράς μπορεί να καθορίσει όχι μόνο οικονομικές αλλά και περιβαλλοντικές και κοινωνικές πολιτικές.

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, μπορούμε να θέσουμε δύο **βασικά ερωτήματα** για την περίπτωση της Ελλάδας, τα οποία πηγάζουν από τη θεωρητική ανάλυση του πρώτου κεφαλαίου:

- 1.Υπάρχει ουσιαστική σχέση μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια;
- 2.Σε ποιο βαθμό η δημιουργία του δικτύου Natura 2000 και η λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών μπορούν να συμβάλλουν στην επίτευξη της αειφορίας και της δημιουργίας πράσινων οικονομιών;

3.Περιβάλλον: Προστατευόμενες Περιοχές και Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα

3.1 Προστατευόμενες Περιοχές

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται η δημιουργία του θεσμού των προστατευόμενων περιοχών, βασικοί ορισμοί και γνωρίσματά τους και το ισχύον θεσμικό πλαίσιο που διαμορφώνει τις βασικές κατηγορίες των προστατευόμενων περιοχών.

3.1.1 Ο θεσμός των Προστατευόμενων Περιοχών

Όπως παρουσιάστηκε στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, υπάρχει αμφίδρομη σχέση μεταξύ του ανθρώπου και της φύσης. Η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη της οικονομίας και του πολιτισμού, ωστόσο η εκμετάλλευση των πόρων πρέπει να γίνεται με ορθολογικό τρόπο ώστε να επιτυγχάνεται η αειφορία διαχρονικά. Στο πέρασμα των ετών η φύση αποτέλεσε τόσο το χώρο δραστηριοποίησης του ανθρώπου όσο και τον βασικό πάροχο των αναγκαίων αγαθών ανάπτυξης. Σε πολλές περιπτώσεις η αδιάκοπη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων επέφερε την υποβάθμιση του περιβάλλοντος, οδηγώντας στην οικολογική ανισορροπία και τη διατάραξη των κλιματικών συνθηκών. Έτσι, η δυσοίωνα προοπτική για τη συνεχιζόμενη υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος και της διατάραξης της οικολογικής ισορροπίας, οδήγησε στη λήψη μέτρων με σκοπό την διακοπή της καταστροφικής πορείας και της διατήρησης των ιδιαίτερων αξιών της φύσης.

Ένα από τα μέτρα προστασίας της φύσης ήταν η δημιουργία των προστατευόμενων περιοχών, οι οποίες ιστορικά ξεκίνησαν στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, όταν αρχίζει να κυριαρχεί η αντίληψη για την ανάγκη προστασίας της φυσικής κληρονομιάς. Τότε εμφανίζεται το πρώτο κύμα συνειδητοποίησης των καταστροφών και των πιέσεων που δέχεται το περιβάλλον από την ανθρώπινη δραστηριότητα. Η σκέψη για τη διατήρηση των φυσικών μορφών και των μνημείων της φύσης οδήγησε στη δημιουργία των πρώτων «φυσικών πάρκων» (εκτεταμένες ζώνες προστασίας που απαγορεύεται οποιαδήποτε αξιοποίηση- Reserves Naturelles). Οι πρώτες εφαρμογές τις συγκεκριμένης τάσης ξεκινούν από τη Γαλλία (δάσος Fontainebleau) και τις ΗΠΑ (κοιλάδα Yosemite-California και πάρκο Yellowstone).

Ακολούθως, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το 2000 οι επικεφαλές των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έκαναν έκκληση για τη λήψη των απαραίτητων μέτρων προκειμένου να σταματήσει η διαρκής υποβάθμιση του περιβάλλοντος, καθώς είχε ήδη αναγνωριστεί ότι το περιβάλλον και η διατήρηση των φυσικών πόρων μπορεί να επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό την οικονομική ευμάρεια και τη σταθερότητα στην Ευρώπη (Γιβροπούλου, 2007).

Η θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα, αποτελεί μία προσπάθεια ετών. Η ελληνική νομοθεσία για τις ΠΠ εγκαινιάζεται με το νόμο 856/1937 'Περί Εθνικών Δρυμών', βάσει του οποίου ιδρύθηκαν οι πρώτοι εθνικοί δρυμοί στην Ελλάδα, δηλαδή ο Όλυμπος και ο Παρνασσός. Από τότε ακολούθησε η περαιτέρω αναγνώριση της υψηλής σημασίας του φυσικού περιβάλλοντος από το κράτος, σε συνδυασμό με τις διεθνείς εξελίξεις, οδήγησαν στη κήρυξη νέων προστατευόμενων περιοχών και στην διαμόρφωση του αντίστοιχου θεσμικού πλαισίου της Ελλάδας.

Ο θεσμός των προστατευόμενων περιοχών καθιερώνεται αρχικά ως μια συνειδητή προσπάθεια για την διατήρηση των ιδιαίτερων αξιών της φύσης από την υποβάθμιση και ακολούθως ο θεσμός εξελίσσεται με αποτέλεσμα να αναγνωρίζεται ότι οι προστατευόμενες περιοχές συντελούν και στην ικανοποίηση κοινωνικών και οικονομικών αναγκών του ανθρώπου. Αρχικά, ο θεσμός των προστατευόμενων περιοχών ακολούθησε την ίδια πορεία θεώρησης που ίσχυε και γενικά για το περιβάλλον, δηλαδή από την απόλυτη προστασία και τον αποκλεισμό των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων στην ομαλή ενσωμάτωση και διαχείριση έτσι ώστε οι κοινωνίες να μπορούν να επωφεληθούν από την ύπαρξη περιοχών εξέχουσας οικολογικής και πολιτιστικής σημασίας.

Ο σκοπός του περιβαλλοντικού σχεδιασμού δεν είναι πλέον η «μουσειακή διατήρηση» της φύσης αλλά η αξιοποίηση της φύσης στην κατεύθυνση της ανάπτυξης των κοινωνιών, με σκοπό την εξασφάλιση τόσο της περιβαλλοντικής όσο και της κοινωνικής και οικονομικής ισορροπίας (Μπεριάτος & Παπαγεωργίου, 2012). Η αλλαγή στην αντίληψεις που επικρατούν για τις προστατευόμενες περιοχές προκλήθηκαν από την εμφάνιση νέων αναγκών και αξιών και αποτυπώνονται στην διαχρονική εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου.

3.1.2 Ορισμοί και βασικά γνωρίσματα των Προστατευόμενων Περιοχών

Στην παρούσα ενότητα επιλέγονται ορισμοί για τις προστατευόμενες περιοχές, βάσει της βιβλιογραφικής ανασκόπησης, οι οποίοι θεωρούνται αρκετά αντιπροσωπευτικοί και θα συμβάλλουν ακολούθως στην καταγραφή των βασικών γνωρισμάτων των συγκεκριμένων περιοχών.

Σύμφωνα με τους Χατζηστάθης και Ζάγκας (1996), οι προστατευόμενες περιοχές είναι «τοποθεσίες, οι οποίες χρειάζονται και/ή λαμβάνουν προστασία εξαιτίας της περιβαλλοντικής, πολιτιστικής ή παρόμοιας αξίας τους, απαιτούν αδιάκοπη συντήρηση και συνεχή βελτίωση ώστε να ικανοποιούν στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό και στο διηνεκές τις αισθητικές, επιστημονικές και εκπαιδευτικές απαιτήσεις των επισκεπτών». Ένας χαρακτηριστικός ορισμός για τις προστατευόμενες περιοχές έχει δοθεί από τη Διεθνή Ένωση για την Προστασία της Φύσης και των Φυσικών Πόρων (IUCN), βάσει της οποίας ως προστατευόμενη περιοχή θεωρείται «μια χερσαία και/ή θαλάσσια έκταση, αφιερωμένη στην προστασία και διατήρηση της βιολογικής ποικιλότητας και των φυσικών και συναφών πολιτιστικών πόρων, η οποία υπόκειται σε διαχείριση με νομικά μέσα ή άλλους αποτελεσματικούς τρόπους». Το 2008, η Διεθνής Ένωση για την Προστασία της Φύσης και των Φυσικών Πόρων, αναδιαμορφώνει τον προαναφερθέντα ορισμό εισάγοντας την έννοια της μακροπρόθεσμης διατήρησης της φύσης, κάνοντας νύξη για την έννοια της αειφορίας (IUCN & WCPA, 2008).

Από το συγκερασμό των διαφόρων ορισμών που έχουν δοθεί και τις ποικίλες βιβλιογραφικές αναφορές που εντοπίστηκαν, στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, μπορούμε να ορίσουμε ως προστατευόμενες περιοχές «τις χωρικές οντότητες οι οποίες χαρακτηρίζονται από υψηλής αξίας οικολογικά χαρακτηριστικά ή σπανιότητα ή μοναδικότητα και οι οποίες χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας και διαχείρισης στα πλαίσια ενός αειφόρου μοντέλου ανάπτυξης».

Η εκάστοτε προστατευόμενη περιοχή έχει τα δικά της ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Αν και δεν αποτελούν πανομοιότυπες περιοχές με τα ίδια γεωγραφικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά, υπάρχουν κάποια βασικά γνωρίσματα αυτών τα οποία μας οδηγούν να χαρακτηρίσουμε μια περιοχή προστατευόμενη (Γιβροπούλου, 2007). Αυτά τα γνωρίσματα είναι τα εξής:

- Είναι εκτάσεις χερσαίες ή υδάτινες
- Διαθέτουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (φυσικά, οικολογικά, τοπικά)

- Διέπονται από ειδικό θεσμικό καθεστώς
- Αποτελούν δημόσιο αγαθό
- Είναι πολύτιμες για τη διατήρηση της φυσικής κληρονομιάς της κάθε χώρας
- Αποτελούν ένα εργαλείο προστασίας και διαχείρισης των φυσικών πόρων που στοχεύει στην αειφορία

Από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό ότι ο ρόλος των προστατευόμενων περιοχών είναι εξέχουσας σημασίας στην προσπάθεια προστασίας του περιβάλλοντος. Επίσης, οι διαφορετικοί ορισμοί που έχουν δοθεί για τις προστατευόμενες περιοχές φανερώνουν τον πολύμορφο ρόλο τους στην ανάπτυξη ο οποίος διαμορφώνεται από την ποικιλία χαρακτηριστικών που μπορούν να εντοπιστούν σε αυτές. Η σημασία των προστατευόμενων περιοχών και ο βαθμός συμβολής τους στην ανάπτυξη καθορίζεται και αποτυπώνεται τόσο στη διεθνή όσο και στην εθνική νομοθεσία της κάθε χώρας.

3.1.3 Θεσμικό πλαίσιο για τις προστατευόμενες περιοχές

Η επιτυχία προστασίας της φύσης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα θεσμικά εργαλεία που δημιουργούνται και από την εφαρμογή τους. Στην Ελλάδα έχει θεσμοθετηθεί ένα πλήθος εργαλείων για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος ενώ σημαντική είναι και η συμμετοχή της χώρας σε ένα δίκτυο διεθνών οργανισμών και πρωτοβουλιών.

3.1.3.1 Διεθνείς συμβάσεις, οδηγίες και πρωτοβουλίες για τις προστατευόμενες περιοχές

Οι κυριότερες διεθνείς συμβάσεις, οδηγίες και πρωτοβουλίες που έχει αναλάβει υποχρέωση να συμμετέχει και να τηρήσει η Ελλάδα για την προστασία της φύσης είναι οι εξής:

Συμβάσεις:

- **Σύμβαση Ramsar για την προστασία των υγροτόπων (Ιράν,1971):** Αποτελεί την πρώτη διεθνή σύμβαση, που κυρώθηκε στην Ελλάδα για την προστασία των βιοτόπων, Η συγκεκριμένη σύμβαση «περί προστασίας των διεθνούς ενδιαφέροντος υγροτόπων ιδίως των υγροβιοτόπων» υπεγράφη το 1971 και είναι

η πρώτη παγκόσμια συνθήκη που εξασφαλίζει τη διατήρηση και την ορθολογική χρήση των υγροτόπων. Η κύρωση της Σύμβασης στην Ελληνική νομοθεσία έγινε με το Ν. 191/1974, καθώς επίσης και από τις τροποποιήσεις με τους Ν. 1751/1988 και Ν. 1950/1991, ανακηρύσσοντας 11 υγροτόπους που περιλαμβάνονται στον Κατάλογο Υγροτόπων Διεθνούς Προστασίας.

- **Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς της UNESCO (Παρίσι,1972):** Το βασικό αντικείμενο της σύμβασης είναι ο καθορισμός και η διατήρηση της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, κατατάσσοντας μια λίστα από περιοχές με εξαιρετική παγκόσμια αξία, και στη διασφάλιση της προστασίας τους μέσω συνεργασίας των συμβαλλόμενων εθνών. Για την επίτευξη των στόχων αυτών τα κράτη μέλη της σύμβασης θα πρέπει να υιοθετήσουν μια γενική πολιτική εντάσσοντας την προστασία της εν λόγω κληρονομιάς στα σχέδια γενικού προγραμματισμού. Επιπλέον θα πρέπει να ιδρύσουν υπηρεσίες για την προστασία, συντήρηση και αξιοποίηση της φυσικής κληρονομιάς, εφοδιασμένες με κατάλληλο προσωπικό αναπτύσσοντας μελέτες, επιστημονικές και τεχνικές μελέτες ούτως ώστε να επιτρέπουν σε ένα κράτος να αντιμετωπίσει τους κινδύνους που απειλούν τη φυσική του κληρονομιά. Η χώρα μας κύρωσε τη σύμβαση με το Ν.1126/1981, εντάσσοντας στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς πολλά γνωστά μνημεία.
- **Σύμβαση Cites (Ουάσιγκτον,1973):** Η συγκεκριμένη σύμβαση αφορά το διεθνές εμπόριο άγριων ειδών πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση. Η σύμβαση CITES ρυθμίζει και ελέγχει το διεθνές εμπόριο των δειγμάτων, των μερών ή και των προϊόντων των ειδών, τα οποία προέρχονται από την άγρια πανίδα και την αυτοφυή χλωρίδα και τα οποία κινδυνεύουν με εξαφάνιση. Η Ελλάδα έχει υπογράψει τη Σύμβαση και την επικύρωσε με το Ν. 2055/1992.
- **Σύμβαση της Βόννης (Βόννη,1979):** Η Σύμβαση έχει ως σκοπό την προστασία και τη διατήρηση των αποδημητικών ειδών της άγριας πανίδας έναντι κινδύνων όπως η συρρίκνωση των βιοτόπων αναπαραγωγής, το υπερβολικό κυνήγι κατά τις μεταναστευτικές διαδρομές και η υποβίβαση των περιοχών διατροφής. Η Σύμβαση της Βόννης παρέχει το πλαίσιο διεθνούς συνεργασίας, καθώς για την επιβίωση των ειδών αυτών απαιτείται συνεργασία και συντονισμένη δράση από όλα τα Κράτη

της ζώνης εξάπλωσης τους. Η Ελλάδα έχει υπογράψει τη Σύμβαση και την επικύρωσε με το Ν. 2719/1999.

- **Σύμβαση για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος του ΣτΕ (Βέρνη,1979):** Βάσει της συγκεκριμένης σύμβασης κύριο στόχος των συμβαλλόμενων μελών είναι η προστασία των πληθυσμών της άγριας χλωρίδας και πανίδας με ιδιαίτερη μέριμνα στα ευάλωτα είδη και σε όσα κινδυνεύουν με εξαφάνιση. Στα τελευταία συμπεριλαμβάνονται και τα μεταναστευτικά είδη. Συγκεκριμένα, κάθε συμβαλλόμενο μέρος αναλαμβάνει να πάρει τα κατάλληλα και απαραίτητα μέτρα, νομοθετικά ή διοικητικά, που θα διασφαλίσουν την διατήρηση των βιοτόπων της άγριας χλωρίδας και πανίδας καθώς και την διατήρηση και την προστασία των φυσικών βιοτόπων που απειλούνται. Η συγκεκριμένη σύμβαση κυρώθηκε με το Ν. 1335/1983.
- **Σύμβαση της Βαρκελώνης για τις Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές- Πρωτόκολλο 4 (Γενεύη,1982):** Βάσει της συγκεκριμένης σύμβασης τα συμβαλλόμενα κράτη-μέρη δεσμεύονται να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των σημαντικών θαλάσσιων περιοχών για τη διατήρηση των φυσικών πόρων, των φυσικών τοπίων και των περιοχών της πολιτιστικής κληρονομιάς της Μεσογείου. Η συγκεκριμένη σύμβαση κυρώθηκε στην Ελλάδα με το Ν.1634/86.
- **Συμβάσεις από τη διάσκεψη του Ρίο για τη Βιοποικιλότητα, την Απερήμωση και την κλιματική αλλαγή (Ρίο,1992):** Το κυριότερο «προϊόν» της Σύμβασης του Ρίο ήταν η Agenda 21. Πρόκειται για ένα λεπτομερές σχέδιο δράσης που προβλέπει, ειδικές πρωτοβουλίες που πρέπει να αναλάβουν οι χώρες μέλη του Ο.Η.Ε. Μέσα από αυτό καλούνται οι εθνικές κυβερνήσεις να υποβάλλουν ετήσιες εκθέσεις προόδου στην ειδική επιτροπή για την αειφόρο ανάπτυξη (CSD). Τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν επιπλέον καθήκον να εκπονήσουν πέραν των εκθέσεων εθνικά σχέδια δράσης για την εφαρμογή της Agenda 21 η οποία δεν αποτελεί δεσμευτική συμφωνία, όπως οι διεθνείς συμβάσεις. Η επιρροή της όμως είναι σημαντική στο διεθνή χώρο. Η συγκεκριμένη σύμβαση κυρώθηκε στην Ελλάδα με το Ν.2204/1994.

(Μπεριάτος, 2003)

Οδηγίες:

- **Οδηγία 79/409/ΕΟΚ για την προστασία των άγριων πτηνών (1979):** Στη συγκεκριμένη οδηγία περιλαμβάνονται κατευθύνσεις προστασίας των ειδών και πληθυσμών της ορνιθοπανίδας σε επίπεδο ευρωπαϊκής ένωσης και οι υποχρεώσεις των κρατών-μελών προκειμένου να ανταποκριθούν στους στόχους προστασίας. Μεταξύ των σημαντικότερων μέτρων είναι η πρόταση δημιουργίας ενός συνεκτικού δικτύου ΖΕΠ (Ζώνη Ειδικής Προστασίας) που θα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις προστασίας των ειδών στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία εφαρμόζεται η οδηγία. Τα κράτη-μέλη οφείλουν να κατατάσσουν στις ΖΕΠ τα αντίστοιχα εδάφη τους που θα συμβάλλουν στην εξασφάλιση της διαβίωσης και ανάπτυξης των προστατευόμενων ειδών. Επίσης, οφείλουν να παρέχουν την κατάλληλη πληροφόρηση που θα συμβάλλει στη δημιουργία ενός συνεκτικού δικτύου ΖΕΠ και να αναλάβουν ενέργειες για την αποφυγή επιζήμιων αποτελεσμάτων στα προστατευόμενα ήδη και στους οικοτόπους τους.
- **Οδηγία 92/43/ΕΟΚ για την διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (1992):** Στη συγκεκριμένη οδηγία περιλαμβάνονται κατευθύνσεις για την προστασία της βιοποικιλότητας μέσω της διατήρησης των οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας στον κρατών-μελών. Η οδηγία απαιτεί τη δημιουργία ΕΖΔ (Ειδικών Ζωνών Διατήρησης), προωθεί την ορθή διαχείριση των στοιχείων του τοπίου που είναι απαραίτητα για τη μετανάστευση, τη γεωγραφική κατανομή και τη γενετική ανταλλαγή αγρίων ειδών και προωθεί την διασφάλιση της εποπτείας τόσο των οικοτόπων όσο και των ειδών. Τέλος, προβλέπει την ίδρυση του δικτύου Natura 2000, που θα περιλαμβάνει ορισμένους τύπων βιοτόπων καθώς και βιοτόπους συγκεκριμένων ειδών, θηλαστικών ή πουλιών, όπως αναφέρονται στα αντίστοιχα παραρτήματα της συγκεκριμένης οδηγίας και της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για την προστασία των άγριων πτηνών.

Πρωτοβουλίες:

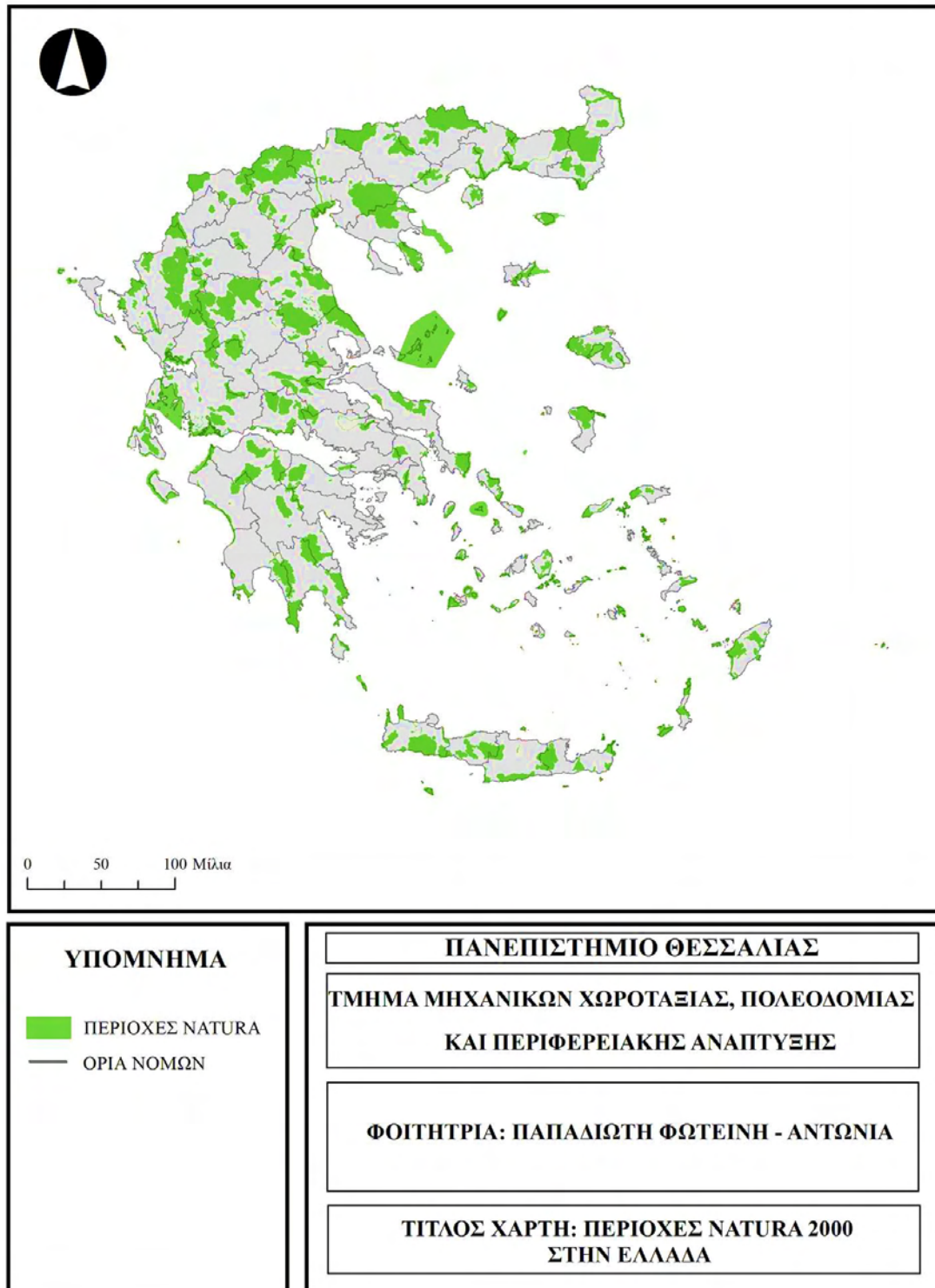
- **Ευρωδίπλωμα του ΣτΕ (1965):** Είναι ένας θεσμός βάσει του οποίου, περιοχές της Ευρώπης που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως προς τη φυσική τους κληρονομιά, λαμβάνουν ευρωδίπλωμα συμβολίζοντας τα μέτρα ιδιαίτερης

προστασίας που πρέπει να εφαρμοστούν. Σε περίπτωση υποβάθμισης αυτών είναι δυνατή η άρση του ευρωδιπλώματος (Στιβανάκη, 2015).

- **Πρόγραμμα «Άνθρωπος και Βιόσφαιρα» της UNESCO (1971):** Το πρόγραμμα Άνθρωπος και Βιόσφαιρα εγκαινιάστηκε το 1971 υπό την αιγίδα της UNESCO, με σκοπό να βοηθήσει την ανάπτυξη των επιστημονικών γνώσεων για την ορθολογική διαχείριση και διατήρηση των φυσικών πόρων, εκπαιδεύοντας ειδικευμένο προσωπικό στον τομέα αυτό, διαδίδοντας τις αποκτημένες γνώσεις τόσο στα κέντρα λήψης αποφάσεων όσο και στον πληθυσμό κάθε χώρας. Στόχος ήταν η δημιουργία ενός παγκοσμίου δικτύου εθνικών πάρκων. Στα πλαίσια του προγράμματος έχει συσταθεί διεθνές δίκτυο προστατευόμενων περιοχών που ονομάζονται Αποθεματικοί Χώροι της Βιόσφαιρας, των οποίων ο κύριος στόχος είναι η διατήρηση, που υπακούει σε μια ολοκληρωμένη αντίληψη σύμφωνα με την οποία όλα τα είδη που αποτελούν τα οικοσυστήματα ενός αποθεματικού χώρου πρέπει να διατηρούνται (<http://www.unesco-hellas.gr>).
- **Ευρωπαϊκό δίκτυο βιογενετικών αποθεμάτων του ΣτΕ (1976):** Στο πλαίσιο αυτό, κάθε κράτος μέλος συντάσσει έναν κατάλογο με τις σημαντικότερες φυσικές περιοχές που απαντούν εντός της επικράτειάς του προκειμένου να ενταχθούν στο Δίκτυο οι πιο σπάνιες και απειλούμενες από αυτές. Επίσης, αποσκοπεί στη διατήρηση αντιπροσωπευτικών δειγμάτων χλωρίδας και πανίδας της Ευρώπης (<http://www.ekby.gr>).
- **Natura 2000 -Δίκτυο προστατευόμενων περιοχών (2000):** Το Ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο Natura 2000 είναι ένα δίκτυο ζωνών προστασίας της φύσης που εκτείνεται στην Ευρώπη και έχει ως στόχο να διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη διατήρησή των πιο πολύτιμων και των πλέον απειλούμενων ειδών και ενδιαιτημάτων της σε ικανοποιητικό επίπεδο. Το πρόγραμμα Natura 2000 καθορίζει γεωγραφικές περιοχές ευρωπαϊκής σημασίας και υποδεικνύει στόχους και προδιαγραφές για τη διαφύλαξη των οικοσυστημάτων και των ειδών που συναντώνται σε κάθε μία από αυτές. Το δίκτυο Natura 2000 δεν περιλαμβάνει τη λήψη μέτρων ή κανονισμών αλλά περιορίζεται στο χαρακτηρισμό περιοχών. Το συγκεκριμένο δίκτυο περιλαμβάνει δύο κατηγορίες περιοχών : 1) «Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)» (Special Protection Areas - SPA) για την Ορνιθοπανίδα, όπως ορίζονται στην Οδηγία 79/409/ΕΚ «για τη διατήρηση των άγριων πτηνών»

2) «Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ)» (Sites of Community Importance – SCI) όπως ορίζονται στην Οδηγία 92/43/ΕΟΚ. Μετά την οριστικοποίηση του καταλόγου των ΤΚΣ, τα Κράτη Μέλη υποχρεούνται να κηρύξουν τις περιοχές αυτές ως «Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ)» (Special Areas of Conservation - SAC)». (<http://www.ekby.gr>)

Σχήμα 3 : Χάρτης των περιοχών Natura 2000 στην Ελλάδα

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

3.1.3.2 Ελληνική νομοθεσία και προστατευόμενες περιοχές

Η Ελλάδα, εκτός των διεθνών συμβάσεων που έχει υπογράψει, των πρωτοβουλιών που έχει συμμετάσχει και των οδηγιών που έχει ενσωματώσει στην ελληνική νομοθεσία, έχει θεσμοθετήσει νομικά εργαλεία τα οποία έχουν ως στόχο την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος. Οι σημαντικότερες νομοθετικές πράξεις είναι οι εξής:

- **N.856/1937 «Περί Εθνικών Δρυμών»:** Ο νόμος αυτός προέβλεπε την ίδρυση σ' ολόκληρη τη χώρα (εκτός από τα νησιά) μέχρι πέντε "Εθνικών Δρυμών", ως περιοχών με ειδικό καθεστώς προστασίας με σκοπό την προστασία της χλωρίδας, τη βελτίωση και αύξηση της πανίδας, τη διατήρηση των γεωμορφολογικών σχηματισμών, την ανάπτυξη του τουρισμού και τη διενέργεια επιστημονικών (ιδιαίτερα φυτογεωγραφικών) και δασικών ερευνών. Με το συγκεκριμένο νόμο ξεκίνησε ο θεσμός των προστατευόμενων περιοχών.
- **N.1465/1950 «Τοπία Φυσικού Κάλους»:** Βάσει του συγκεκριμένου νόμου χαρακτηρίστηκαν ως προστατευόμενες περιοχές περισσότερες από 300 περιοχές της ελληνικής επικράτειας.
- **N.998/1979 «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας»:** Με τον συγκεκριμένο νόμο ορίστηκε ότι τα δάση και οι δασικές εκτάσεις αποτελούν εθνικό κεφάλαιο και ότι η προστασία τους αποτελεί υποχρέωση των κρατικών οργάνων και των πολιτών καθώς και ότι κανένα ιδιωτικό δικαίωμα δεν μπορεί να ασκείται κατά παράβαση της ως άνω υποχρέωσης εκτός αν κατ' εξαίρεση το ορίζει ο νόμος. Με το νέο αυτό νόμο έχουμε τον εκ νέου ορισμό του δάσους και της δασικής έκτασης, με ταυτόχρονη εισαγωγή και άλλων κατηγοριών δασών εκτός από αυτές που προέβλεπε ο Δασικός Κώδικας του 1969.
- **N. 1650/86 «Για την προστασία του περιβάλλοντος»:** Ο συγκεκριμένος νόμος περιλαμβάνει ρυθμίσεις για την προστασία της φύσης και του τοπίου. Σκοπός του νόμου αυτού ήταν η αντιμετώπιση της πολυδιάσπασης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και της σύγχυσης των αρμοδιοτήτων, η κάλυψη νέων τομέων και η ενθάρρυνση της αποκέντρωσης. Για τα δεδομένα της εποχής, ο συγκεκριμένος νόμος θεωρήθηκε αρκετά καινοτόμος στην Ελλάδα σε ό,τι αφορά τον ορισμό και την αποσαφήνιση ορισμένων βασικών για το περιβάλλον εννοιών. Παρ' όλη την

άρτια θεωρητική του δομή, ο νόμος αυτός δεν μπόρεσε να προσφέρει πολλά στην προστασία του περιβάλλοντος λόγω της αδυναμίας εφαρμογής του.

- **N. 2742/99 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αιεφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»:** Ο Νόμος στο Άρθρο 15 προβλέπει τη σύσταση φορέων διαχείρισης για την προστασία και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών με την έκδοση Π.Δ. όπως προβλέπεται από το Άρθρο 21 του Ν. 1650. 1986.
- **N.3044/03 «Περί μεταφοράς συντελεστή δόμησης και ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας υπουργείου περιβάλλοντος, χωροταξίας και δημοσίων έργων»:** Με το συγκεκριμένο νόμο συστήνονται οι 25 από τους 28 φορείς διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Ειδική αναφορά στους φορείς διαχείρισης γίνεται στην ενότητα 2.2.
- **N.3937/2011 «Διατήρηση της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις»:** Σκοπός του εν λόγω νόμου είναι η αιεφόρος διαχείριση και αποτελεσματική προστασία της βιοποικιλότητας, ως πολύτιμου και αναντικατάστατου εθνικού κεφαλαίου. Ο συγκεκριμένος νόμος τροποποιεί το Ν1650/1986 κατά βάση στα άρθρα που αναφέρονταν στις κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών και στις ρυθμίσεις που τις διέπουν. Επίσης, ενσωματώνει τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις και την κοινοτική νομοθεσία.

3.1.4 Θεσμικό πλαίσιο και κατηγορίες προστατευόμενων περιοχών

Ειδικές υποχρεώσεις για την προστασία της φύσης απορρέουν από τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, τις οποίες η Ελλάδα έχει κυρώσει καθώς και από τη συμμετοχή της σε διεθνείς οργανισμούς όπως το Συμβούλιο της Ευρώπης και η UNESCO. Οι χαρακτηρισμένες σε διεθνές επίπεδο περιοχές παρουσιάζονται στον Πίνακα 1.

Πίνακας 1: Προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα βάσει διεθνών συμβάσεων και πρωτοβουλιών

Όνομα κατηγορίας περιοχής ή ζώνης προστασίας	Χρονολογία
Περιοχές στις οποίες έχει απονεμηθεί το Ευρωδίπλωμα (Βάσει ΣτΕ)	1965
Υγρότοποι διεθνούς σημασίας (Σύμβαση Ραμσάρ)	1971
Αποθέματα Βιόσφαιρας (UNESCO)	1971
Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς (UNESCO)	1972

Βιογενετικά Αποθέματα (Βάσει ΣτΕ)	1976
Ειδικά προστατευόμενες περιοχές (Σύμβαση Βαρκελώνης)	1982
Περιοχές του δικτύου Natura 2000	2000

Πηγή: Σχετικές συμβάσεις, Ιδία Επεξεργασία

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται τα είδη των προστατευόμενων περιοχών όπως εισήχθησαν για πρώτη φορά στην ελληνική νομοθεσία μέχρι και την ισχύ του Ν.3937/2011.

Πίνακας 2 : Ιστορικό Θεσμοθέτησης Κατηγοριών Προστατευόμενων Περιοχών στην Ελλάδα 1937-1998

Όνομα κατηγορίας περιοχής ή ζώνης προστασίας	Χρονολογία	Κανονιστική ρύθμιση
Εθνικοί Δρυμοί	1937	Ν.856/37
Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους	1950	Ν.1465/50
Αισθητικά Δάση	1971	Ν.996/71
Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης	1971	Ν.996/71
Ελεγχόμενες Κυνηγετικές Περιοχές	1975	Ν.177/75
Καταφύγια (Θηραμάτων) Άγριας Ζωής	1975	Ν.177/75,Ν.2637/98
Εκτροφεία Θηραμάτων	1975	Ν.177/75
Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)	1985	ΚΥΑ 414985/85
Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της φύσης	1986	Ν.1650/86
Περιοχές Προστασίας της φύσης	1986	Ν.1650/86
Εθνικά Πάρκα (εθνικοί δρυμοί ή θαλάσσια πάρκα)	1986	Ν.1650/86
Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί, Τοπία, Στοιχεία του Τοπίου	1986	Ν.1650/86
Περιοχές Οικοανάπτυξης	1986	Ν.1650/86
Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ)	1998	ΚΥΑ 33318/3028/98

Πηγή: ΦΕΚ σχετικών ρυθμίσεων, Ιδία Επεξεργασία

Ακολούθως στον Πίνακα 3 παρουσιάζεται το σύστημα κατηγοριοποίησης των προστατευόμενων περιοχών βάσει του Ν3937/2011, όπως ισχύει σήμερα.

Πίνακας 3 : Κατηγοριοποίηση προστατευόμενων περιοχών βάσει του Ν.3937/2011

Κατηγορία 1	Περιοχές Απόλυτης Προστασίας της Φύσης-Strict Nature Reserves
Κατηγορία 2	Περιοχές Προστασίας της Φύσης-Nature Reserves
Κατηγορία 3	Φυσικά Πάρκα-Natural Parks
	3.1 Εθνικά Πάρκα-National Parks
	3.2 Περιφερειακά Πάρκα-Regional Parks
	3.2.1 Ήσυχες Περιοχές στην ύπαιθρο 3.2.2 Περιοχές Οικοανάπτυξης
Κατηγορία 4	Περιοχές Οικοτόπων και Ειδών (Habitat/species management areas)
	4.1 Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ)-Species Areas of conservation-SAC
	4.2 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)-Special Protection Areas-SPA
	4.3 Καταφύγια Άγριας Ζωής (Wild Life Refuges)
Κατηγορία 5	Τοπία και Φυσικοί Σχηματισμοί
	5.1 Προστατευόμενα Τοπία-Protected Landscapes/seascapes)
	5.1.1 Προστατευόμενα Στοιχεία του Τοπίου
	5.1.2 Τόποι Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους-ΤΙΦΚ
	5.2 Προστατευόμενοι Φυσικοί Σχηματισμοί (Protected Natural Formations)
5.2.1 Διατηρητέα Μνημεία της Φύσης (Protected Natural Monuments)	

Πηγή: ΦΕΚ 60/Α/2011, Ίδια Επεξεργασία

Πρέπει να σημειωθεί ότι οι παραπάνω κατηγορίες/υποκατηγορίες μπορεί να αλληλεπικαλύπτονται ή και να ταυτίζονται πλήρως μεταξύ τους. Κάποιες από αυτές τις κατηγορίες λειτουργούν ανεξάρτητα και αυτόνομα (απλές) και άλλες περιλαμβάνουν υποχρεωτικά και άλλες ζώνες προστασίας (σύνθετες). Η διαμόρφωση των προστατευόμενων περιοχών έγκειται στο χωροταξικό σχεδιασμό που εφαρμόζεται σε διεθνές, εθνικό και τοπικό επίπεδο και αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και των οικοτόπων στην χώρα μας. Η πρωτοβουλία θεσμοθέτησης προστατευόμενων περιοχών στην χώρα μας αποτελεί συνονθύλευμα διεθνούς και εθνικής πρωτοβουλίας με αποτέλεσμα να αποτελέσει μια μακροχρόνια διαδικασία με αρκετές καθυστερήσεις και ανομοιότητες ως προς τα μέτρα προστασίας και περιορισμών που ισχύουν σε κάθε περίπτωση.

3.2 Φορείς διαχείρισης

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται ο θεσμός των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, η σύσταση και οι αρμοδιότητές τους, οι πηγές χρηματοδότησης, το σύστημα διακυβέρνησης και τα εργαλεία διαχείρισης των υπαρχόντων φορέων διαχείρισης στην Ελλάδα.

3.2.1 Σύσταση και αρμοδιότητες των Φορέων Διαχείρισης

Αν και η θεσμοθέτηση περιοχών με υψηλή οικολογική και περιβαλλοντική αξία είναι αναγκαία για την επίτευξη της αειφορίας, δεν μπορεί να αποτελέσει ικανή συνθήκη χωρίς την κατάλληλη διαχείριση των περιοχών αυτών. Στην Ελλάδα, με σκοπό την ορθολογική διαχείριση των Προστατευόμενων Περιοχών (ΠΠ), θεσπίστηκε με το Ν2742/99 (άρθρο 15), ο θεσμός των ΦΔ. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο νόμο, οι ΦΔ μπορούν να ιδρύνονται για τη διαχείριση περιοχών, στοιχείων και συνόλων της φύσης και του τοπίου που αναφέρονται στο άρθρο 18 του Ν1650/1986. Στο άρθρο 21 του Ν.1650/1986 «Χαρακτηρισμός περιοχών, στοιχείων ή συνόλων της φύσης κα του τοπίου», προβλέπεται ότι μπορούν να συνιστώνται οι κατάλληλοι φορείς, που θα παρέχουν την κατάλληλη επιστημονική και τεχνική υποδομή ώστε να επιτευχθεί η προστασία και διατήρηση των εκάστοτε αντικειμένων. Ακολούθως, ο Ν2742/99 αποτελεί την εξέλιξη του προηγούμενου νόμου και καθορίστηκε ο τρόπος διαχείρισης και διοίκησης των προστατευόμενων περιοχών και ρυθμίστηκε η λειτουργία των ΦΔ. Στην αρμοδιότητα των ΦΔ, οι οποίοι αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, συμπεριλαμβάνονται βάσει του Ν2742/99, τα εξής:

- Η κατάρτιση και εφαρμογή των κανονισμών λειτουργίας της ΠΠ.
- Παρακολούθηση και αξιολόγηση του θεσμικού πλαισίου προστασίας της περιοχής.
- Συλλογή και επεξεργασία επιστημονικών δεδομένων που θα συμβάλλουν στην προστασία και ανάπτυξη της περιοχής.
- Παροχή γνωμοδοτήσεων για την αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων στην περιοχή.
- Κατάρτιση μελετών και εκτέλεση έργων που προβλέπονται από το εκάστοτε σχέδιο διαχείρισης.
- Ανάλυση και εκπόνηση εθνικών ή και ευρωπαϊκών προγραμμάτων και δράσεων.

- Ενημέρωση και εκπαίδευση σε θέματα σχετικά με το αντικείμενο προστασίας.

Οι Φορείς Διαχείρισης έχουν την αρμοδιότητα να ασκούν διοίκηση και διαχείριση, αλλά δεν διαθέτουν εκτελεστική εξουσία. Επί της ουσίας, οι αρμοδιότητες των ΦΔ είναι περισσότερο ενημερωτικού, γνωμοδοτικού, πιστοποιητικού χαρακτήρα, προώθησης και συντονισμού δράσεων, παρεμβάσεων προς τις εκάστοτε αρμόδιες αρχές ή επισήμανσης πιθανών κινδύνων για τις προστατευόμενες περιοχές.

Θα μπορούσαμε να παρουσιάσουμε ως βασικούς στόχους του ΦΔ τα εξής (Κακούρος κ.α, 2004):

- Αξιοποίηση της τεχνογνωσίας και των εργαλείων διαχείρισης όπως το διαχειριστικό σχέδιο της προστατευόμενης περιοχής, τα πρωτόκολλα παρακολούθησης, το σχέδιο φύλαξης, το σχέδιο ευαισθητοποίησης και ο επιστημονικός εξοπλισμός.
- Ανάπτυξη της επιχειρησιακής τους λειτουργίας και κάλυψη των λειτουργικών αναγκών που θα προκύψουν από την υλοποίηση των διαφόρων δράσεων.
- Συλλογή και επεξεργασία δεδομένων που απαιτούνται για την εφαρμογή των κοινοτικών οδηγιών και της εθνικής νομοθεσίας.
- Δημιουργία των προϋποθέσεων για την επίτευξη αποτελεσματικής διαχείρισης της περιοχής (διασφάλιση οικονομικής βιωσιμότητας, διατήρηση και ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού, ενίσχυση των γνώσεων, των δεξιοτήτων, της αποτελεσματικότητας και υλικοτεχνικής υποδομής καθώς και των αρμοδιοτήτων του Φορέα Διαχείρισης).
- Δημιουργία αποτελεσματικού συστήματος επόπτευσης.
- Συντονισμός και ενεργός συνεργασία των συναρμόδιων υπηρεσιών για τη διαχείριση της περιοχής και του Φορέα Διαχείρισης.
- Ανάπτυξη και εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης επικοινωνιακής στρατηγικής για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος.
- Ενσωμάτωση της συμμετοχικής διαδικασίας των εμπλεκόμενων και επηρεαζόμενων φορέων και ομάδων στο σχεδιασμό και στη διαχείριση.

3.2.2 Σύστημα διακυβέρνησης των Φορέων Διαχείρισης και εργαλεία διαχείρισης

Σύμφωνα με το Ν2742/99 το σύστημα διακυβέρνησης των ΦΔ βασίζεται στην επιλογή αντιπροσώπευσης των κύριων μετόχων διαχείρισης (stakeholders) στην εκάστοτε περιοχή, προερχόμενων συγκεκριμένα από την κεντρική διοίκηση (επιμέρους υπουργεία), τις τοπικές αρχές, τους εκεί παραγωγικούς φορείς και δραστηριοποιούμενες ΜΚΟ, μαζί με ειδικούς επιστήμονες στα διοικητικά τους συμβούλια, τα οποία είναι από εφταμελή έως ενδεκαμελή. Με ένα τέτοιο σύστημα δυνητικά εξασφαλίζεται η άμεση μεταφορά πληροφορίας, απόψεων και προτεραιοτήτων ώστε οι στρατηγικές που εφαρμόζονται στις προστατευόμενες περιοχές να ανταποκρίνονται στις αντίστοιχες ανάγκες και τα προβλήματα.

Ιδιαίτερη σημασία για την ορθή λειτουργία της προστατευόμενης περιοχής, έχει η εκπόνηση του σχεδίου διαχείρισης. Το διαχειριστικό σχέδιο τροποποιεί, συμπληρώνει ή εξειδικεύει το βασικό νομοθετικό πλαίσιο που διέπει μια προστατευόμενη περιοχή και το οποίο αποτελείται από επτά νομοθετικές πράξεις: Τα επτά αυτά νομοθετήματα, απαραίτητα για την ορθή λειτουργία των προστατευόμενων περιοχών, είναι η κοινή υπουργική απόφαση (ΚΥΑ) ή το προεδρικό διάταγμα οριοθέτησης της προστατευόμενης περιοχής, η ΚΥΑ συγκρότησης του ΦΔ, η ΚΥΑ στελέχωσης του διοικητικού συμβουλίου του ΦΔ και τέσσερεις κανονισμοί λειτουργίας. Οι κανονισμοί λειτουργίας ορίζουν τη λειτουργία του διοικητικού συμβουλίου του ΦΔ, τη λειτουργία των υπηρεσιών προσωπικού του ΦΔ, τις διαδικασίες ανάθεσης έργων, μελετών και προμηθειών και τους μηχανισμούς οικονομικής διαχείρισης του ΦΔ. Επίσης, για κάθε προστατευόμενη περιοχή ο ΦΔ λαμβάνει υπόψη το τυποποιημένο έντυπο δεδομένων του δικτύου Natura 2000 και την Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη (Κοψιδά, 2012).

Τα σχέδια διαχείρισης μιας προστατευόμενης περιοχής, είναι ο καταστατικός χάρτης και το απαραίτητο εργαλείο για την αειφορική και ορθολογική διαχείριση μιας προστατευόμενης περιοχής. Περιλαμβάνει την ανάλυση της κατάστασης της υπό διαχείριση περιοχής (ανάλυση των φυσικών, βιοτικών, οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και ιστορικών συνθηκών), την εκτίμηση και αξιολόγηση της κατάστασης από οικολογική, οικονομική, κοινωνική, πολιτισμική και ιστορική άποψη, την τοποθέτηση του σκοπού ή των σκοπών διαχείρισης, την κοστολόγηση των μέτρων και την εκτίμηση των επιπτώσεων από την εφαρμογή τους. Ως σχέδιο διαχείρισης μπορεί

να θεωρηθεί ένα διανεμημένο και εγκεκριμένο κείμενο, το οποίο περιγράφει μια περιοχή, τα προβλήματα και τις ευκαιρίες για διαχείριση καθώς και τις εργασίες που πρέπει να γίνουν σε συγκεκριμένη περίοδο για να επιτευχθούν οι σκοποί που έχουν τεθεί. Τα σχέδια διαχείρισης προβλέπονται από τον Ν. 2742/99. Η ποιότητα της διαχείρισης και ο βαθμός στον οποίο οι διαχειριστικές πρακτικές που ασκούνται εξασφαλίζουν τελικά την επίτευξη των στόχων εξαρτώνται πάρα πολύ από την ποιότητα και τη σωστή εφαρμογή του εκάστοτε διαχειριστικού σχεδίου (Βώκου, 2011).

Ένα σχέδιο διαχείρισης πρέπει να είναι δομημένο σύμφωνα με τις εξής ενότητες :

- Ανάλυση περιγραφής περιοχής
- Αξιολόγηση της περιοχής και αναγνώριση των σκοπών διαχείρισης
- Διατύπωση των μέτρων διαχείρισης που απαιτούνται για την επίτευξη των σκοπών
- Σχεδιασμός της εφαρμογής των μέτρων

Από τους πιο σημαντικούς ρόλους των σχεδίων διαχείρισης είναι :

- Να θέτει τους σκοπούς διαχείρισης της περιοχής
- Να αποκτά και να κατανέμει πόρους
- Να διασφαλίζει ότι η διαχείριση είναι αποτελεσματική και αποδοτική και να το μετρά
- Να παρέχει πληροφόρηση και να διασφαλίζει την επικοινωνία
- Να προωθεί τη διαβούλευση και την επίλυση συγκρούσεων
- Να συμμορφώνεται με περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς πολιτικές.

3.2.3 Πηγές χρηματοδότησης των Φορέων Διαχείρισης

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση των ΦΔ, δεν υπάρχει καμιά πρόβλεψη επιβάρυνσης του κρατικού προϋπολογισμού για οικονομική υποστήριξη των φορέων διαχείρισης ώστε να αντιμετωπίσουν τις ανάγκες διοίκησης και διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών της χώρας. Η επιλογή αυτή ενδεχομένως συνδέεται και με τις αρμοδιότητες που ανατέθηκαν στους ΦΔ και εντέλει το ρόλο που τους δόθηκε, όπως περιγράφεται παραπάνω. Οι πηγές χρηματοδότησης μπορεί να είναι πρόσοδοι από την εκμετάλλευση περιουσιακών στοιχείων, επιχορηγήσεις, δωρεές, κληρονομίες, κληροδοσίες και κάθε είδους τακτικές ή έκτακτες εισφορές. Επίσης, ο ΦΔ μπορεί να λαμβάνει έσοδα από την πώληση υλικών, εκδόσεων, δεδομένων και κάθε άλλου πνευματικού προϊόντος που

παράγει ή εκμεταλλεύεται ο ΦΔ καθώς και οι αμοιβές από την εκτέλεση ερευνών, μελετών και κάθε είδους υπηρεσιών. Ακόμη, μπορεί να προκύψουν έσοδα από την εκμετάλλευση και προβολή του προστατευόμενου αντικειμένου, όπως έσοδα από εισιτήρια, ξεναγήσεις ομάδων επισκεπτών, προβολή και εκμετάλλευση οπτικοακουστικού υλικού.

Βάσει έρευνας του Εργαστηρίου Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού και Γεωγραφικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας που πραγματοποιήθηκε το έτος 2009, οι κύριες πηγές χρηματοδότησης των ΦΔ είναι κυρίως κονδύλια από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εθνικές επιχορηγήσεις. Σε ελάχιστες περιπτώσεις αναφέρεται η παροχή χρηματοδότησης από μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ). Αν και η έρευνα πραγματοποιήθηκε πριν από οκτώ χρόνια, οι πηγές χρηματοδότησης παραμένουν οι ίδιες και δεν είναι λίγα τα σημερινά παραδείγματα ματαιώσης των προοπτικών που υπήρχαν από την απουσία πρόβλεψης για σταθερή - έστω μικρή - χρηματοδότηση των ΦΔ (Μπεριάτος & Παπαγεωργίου, 2012).

3.2.4 Υπάρχοντες Φορείς Διαχείρισης στην Ελλάδα

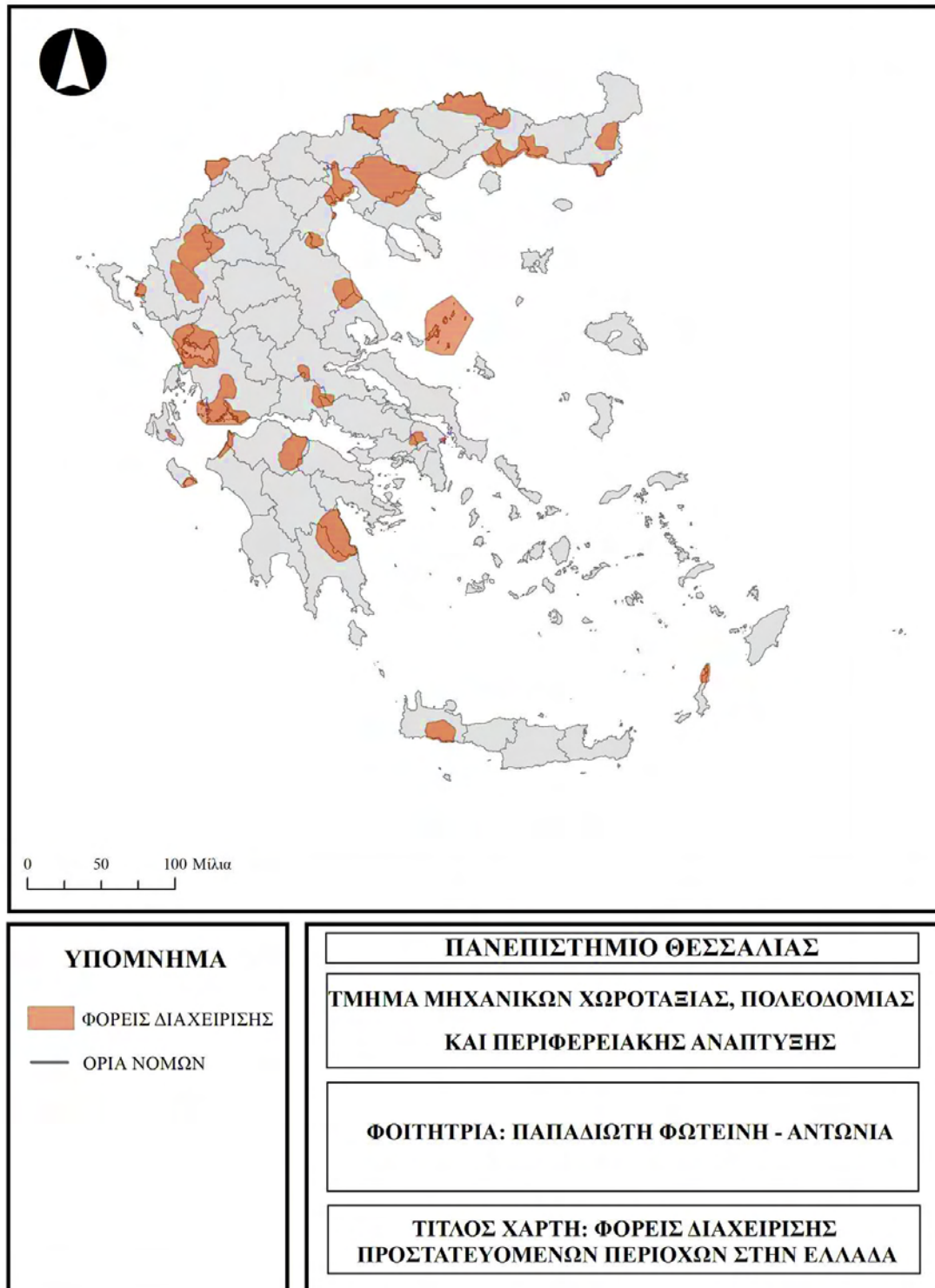
Συνολικά ιδρύθηκαν 28 Φορείς Διαχείρισης. Ο πρώτος ΦΔ ιδρύθηκε το έτος 2000 και αφορούσε το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου. Ακολούθησαν αυτός του Σχινιά-Μαραθώνα το 2002 και μαζικά ιδρύθηκαν άλλοι 25 το ίδιο έτος. Αυτοί ήταν ο Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Έβρου, ο Φορέας Διαχείρισης Δάσους Δαδιάς, ο Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης, ο Φορέας Διαχείρισης Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου, ο Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Αξιού-Λουδία-Αλιάκμονα, ο Φορέας Διαχείρισης Λιμνών Κορώνειας-Βόλβης, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Θαλάσσιου Πάρκου Αλοννήσου-Β. Σποράδων, ο Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Νέστου-Βιστωνίδας-Ισμαρίδας, ο Φορέας Διαχείρισης Όρους Πάρωνα και Υγροτόπου Μουστού, ο Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Παμβώτιδας Ιωαννίνων, ο Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Αμβρακικού, ο Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου Στροφυλιάς, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικών Δρυμών Βίκου-Αώου και Πίνδου, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πρεσπών, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Αίνου, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Σαμαριάς, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Παρνασσού, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας, ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Οίτης, ο Φορέας Διαχείρισης Στενών και

Εκβολών Καλαμά και Αχέροντα, ο Φορέας Διαχείρισης Χελμού-Βουραϊκού, ο Φορέας Διαχείρισης Οροσειράς Ροδόπης, ο Φορέας Διαχείρισης Καρπάθου-Σαρίας, ο Φορέας Διαχείρισης Κάρλας-Μαυροβουνίου-Κεφαλόβρυσου-Βελεστίνου. Ο κατάλογος έκλεισε το 2009 με το Φορέα Διαχείρισης Τζουμέρκων, Περιστερίου και Χαράδρας Αράχθου.

Το 2009 ετέθη για λόγους οικονομίας το θέμα συγχώνευσης των ΦΔ με στόχο τη μείωση του αριθμού τους σε 13, όσες και οι περιφέρειες της χώρας. Τον Ιανουάριο του 2013, η Βουλή των Ελλήνων ενέκρινε οριακά την κατάργηση και συγχώνευση των 29 φορέων διαχείρισης (Ν. 4109/2013), ωστόσο λόγω αντιδράσεων ο συγκεκριμένος νόμος δεν εφαρμόστηκε. Οι αντιδράσεις προήλθαν από ΜΚΟ και από εργαζομένους των ΦΔ. Θεωρήθηκε ότι η μείωση των ΦΔ θα διευκόλυνε την οργάνωση, λειτουργία αλλά και υλοποίηση των σχεδίων τους ωστόσο η αντιστοίχισή τους με τα διοικητικά όρια δε θα ήταν αποτελεσματική εξαιτίας της μορφής των προστατευόμενων περιοχών. Οι προστατευόμενες περιοχές δεν ακολουθούν τα διοικητικά όρια των περιφερειών και οι ΦΔ πρέπει να βρίσκονται πλησίον των προστατευόμενων περιοχών, καθώς θα πρέπει να επικεντρώνονται στην εκπόνηση βιώσιμων σχεδίων ανάπτυξης και στο διάλογο με τους τοπικούς πληθυσμούς. Επίσης, ως κύρια αντίρρηση για τη συγχώνευση των ΦΔ, παρουσιάστηκε η έλλειψη οικολογικής ενότητας των προστατευόμενων περιοχών με αποτέλεσμα να είναι ανούσια η διαχειριστική και ομαδοποίηση οικοσυστημάτων με διαφορετικά χαρακτηριστικά που ως αποτέλεσμα έχουν διαφορετικές ανάγκες προστασίας.

Στον επόμενο χάρτη (Σχήμα 4) παρουσιάζονται οι ΦΔ που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα σήμερα.

Σχήμα 4 : Χάρτης των ορίων φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

4. Οικονομία: Οικονομική Ανάπτυξη και Απασχόληση στην Ελλάδα

4.1 Οικονομική ανάπτυξη και δείκτες υπολογισμού της

Στην παρούσα ενότητα αναλύεται η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης και αναλύονται βασικοί δείκτες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον υπολογισμό της. Αφού προηγηθεί η αποσαφήνιση του όρου οικονομική ανάπτυξη ακολουθεί η καταγραφή βασικών οικονομικών, κοινωνικών, περιβαλλοντικών δεικτών. Επίσης, καταγράφονται σύνθετοι δείκτες και τα κυριότερα χαρακτηριστικά ως προς τη σύνθεσή τους.

Στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι να παρουσιαστεί η πολύπλευρη έννοια της οικονομικής ανάπτυξης και να παρουσιαστούν μέθοδοι μέτρησης της, οι οποίοι έχουν επηρεαστεί από την ενσωμάτωση κοινωνικών και περιβαλλοντικών αρχών στις διάφορες στρατηγικές ανάπτυξης των χωρών.

4.1.1 Η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης

Αρχικά, ως ανάπτυξη μπορούμε να θεωρήσουμε τη συνεχή άνοδο της ποιότητας ζωής μιας κοινωνίας η οποία αποτελείται από βασικά συστατικά στοιχεία τα οποία είναι:

- Η ικανότητα για την εξασφάλιση των βασικών αναγκών του ανθρώπου οι οποίες είναι απαραίτητες για τη διατήρηση της ζωής.
- Η ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η αντίληψη της οποίας διαμορφώνεται εντός των κοινωνιών.
- Η ανθρώπινη ελευθερία, η οποία αναφέρεται στην αποσύνδεση του κοινωνικού συνόλου από τις υλικές συνθήκες που απαλλοτριώνουν το άτομο και οδηγούν στην υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος.

Η οικονομική ανάπτυξη δε μπορεί να εξηγηθεί με αναφορά μόνο σε οικονομικούς παράγοντες, αλλά είναι απαραίτητη και η αναφορά σε εξωοικονομικούς παράγοντες, οι οποίοι αλληλεπιδρούν και επηρεάζουν το εκάστοτε μοντέλο ανάπτυξης. Σύμφωνα με τον Meier (1995), η οικονομική ανάπτυξη πρέπει να συμβάλλει σε κάθε κοινωνία, στην αύξηση των βασικών αγαθών της ζωής, στη βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης που περιλαμβάνει εκτός από υψηλότερο εισόδημα, την αύξηση της απασχόλησης και την άνοδο των πολιτιστικών και ανθρωπιστικών αξιών. Επίσης, η οικονομική

ανάπτυξη στοχεύει στη διεύρυνση των οικονομικών και κοινωνικών επιλογών των ατόμων και των χωρών. Σύμφωνα με τον Σκούντζο (2005), «ως οικονομική ανάπτυξη εννοείται η διαδικασία με την οποία το πραγματικό κατά κεφαλή εισόδημα μιας χώρας αυξάνεται κατά τη διάρκεια μιας μακράς χρονικής περιόδου, υπό την προϋπόθεση ότι ανεβαίνει το επίπεδο της κοινωνικής ευημερίας»

Στον ορισμό που προηγήθηκε πρέπει να δοθεί έμφαση στην έννοια της μακράς χρονικής περιόδου, γιατί η ανοδική τάση του εισοδήματος κατά τη διάρκεια μιας σύντομης χρονικής περιόδου δεν συνεπάγεται αυτόματα ανάπτυξη της οικονομίας αλλά μπορεί να ταυτίζεται με την αιχμή του οικονομικού κύκλου. Επίσης, με τον όρο κοινωνική ευημερία νοείται η επίτευξη κι άλλων σκοπών εκτός της αύξησης του εισοδήματος, όπως η δικαιότερη διανομή των εισοδημάτων, η αύξηση της απασχόλησης, η άνοδος των επιπέδων υγείας και εκπαίδευσης.

Ειδικότερα, η οικονομική ανάπτυξη αποτελεί μια πολυσύνθετη διαδικασία η οποία εκτός από αύξηση της παραγωγής περιλαμβάνει διαρθρωτικές αλλαγές μόνιμου χαρακτήρα στο οικονομικό, θεσμικό, τεχνολογικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο, εντός του οποίου γίνονται οι διάφορες συναλλαγές προϊόντων. Οι αλλαγές αυτές οδηγούν σε βελτίωση της αποτελεσματικότητας της οικονομίας μέσω της σωρευτικής και αυτοσυντηρούμενης αύξησης του ΑΕΠ, με παράλληλη βελτίωση της ποιότητας ζωής. Η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης δεν είναι αφηρημένη αλλά αντιθέτως αποτελεί μια δυναμική έννοια που εκφράζει το μοντέλο ανάπτυξης της εκάστοτε περιοχής μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Πρέπει να τονιστεί ότι η έννοια της οικονομικής ανάπτυξης έχει διαφορετικό νόημα ανάλογα με τη την εποχή, την περιοχή ή την χώρα, τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που επικρατούν ή ακόμη και την αντίληψη του καθενός ξεχωριστά για την κοινωνία και τη θέση του ατόμου σε αυτή. Όσον αφορά τις ποιοτικές παραμέτρους που προσδιορίζουν την έννοια της οικονομικής ανάπτυξης, αυτές διαμορφώνονται βάσει των εκάστοτε ανθρώπινων αναγκών και των δεδομένων που επικρατούν τη δεδομένη χρονική περίοδο. Υπάρχει λοιπόν οι έννοια της υποκειμενικότητας σε κάποιες παραμέτρους που ορίζουν την οικονομική ανάπτυξη, ωστόσο οι συγκεκριμένοι παράμετροι μπορούν να ποσοτικοποιηθούν, με τη μέθοδο κόστους ευκαιρίας (Πολύζος, 2011).

4.1.2 Δείκτες μέτρησης της οικονομικής ανάπτυξης

Επειδή η οικονομική ανάπτυξη είναι μία πολυδιάστατη έννοια που περιλαμβάνει διαφορετικές παραμέτρους κρίνεται θεμιτός ο συνδυασμός δεικτών διαφορετικού τύπου. Από τη βιβλιογραφική επισκόπηση παρουσιάζονται δείκτες οι οποίοι μπορούν να προσδιορίσουν την έννοια της οικονομικής ανάπτυξης και συνδυαστικά να την αποδώσουν με ακρίβεια.

A. Οικονομικοί δείκτες

- Κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΚΚ ΑΕΠ)
- Ποσοστό ανεργίας
- Ποσοστό απασχολουμένων
- Μισθωτοί και ημερομίσθιοι εργάτες ως ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού
- Κατά κεφαλήν εθνικό εισόδημα
- Καθαρό οικιακό διαθέσιμο εισόδημα
- Εθνικές εξαγωγές/εισαγωγές κατά κεφαλήν
- Κατανάλωση αγαθών κατά κεφαλήν (λ.χ. χάλυβα, τσιμέντου, πετρελαίου κ.α)
- Αριθμός αγαθών κατά κεφαλήν (λ.χ. αυτοκίνητα, σπίτια κ.α)
- Συμμετοχή οικονομικών κλάδων στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν

B. Κοινωνικοί Δείκτες

- Προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση
- Ποσοστό πληθυσμού στις αστικές/αγροτικές περιοχές
- Ποσοστό πληθυσμού ανά επίπεδο εκπαίδευσης
- Ποσοστό αστέγων
- Δωμάτια ανά άτομο
- Αριθμός αυτοκτονιών ανά έτος
- Αριθμός εγκλημάτων ανά έτος
- Ποσοστό πληθυσμού που ασχολείται με τον εθελοντισμό
- Ποσοστό ατόμων με πρόσβαση στην εκπαίδευση
- Ποσοστό ατόμων με πρόσβαση στο Internet

Γ. Περιβαλλοντικοί δείκτες

- Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου ανά άτομο
- Κατά κεφαλή κατανάλωση ενέργειας
- Ποσοστό χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές
- Ποσοστό χώρων πρασίνου στο αστικό περιβάλλον
- Ποσοστό προστατευόμενων περιοχών ανά διοικητική ενότητα
- Κατά κεφαλή παραγωγή αποβλήτων
- Κατά κεφαλή κατανάλωση νερού
- Αριθμός πόλεων συνδεδεμένων στο αποχετευτικό δίκτυο
- Ποσοστό πληθυσμού που έχει πρόσβαση σε πόσιμο νερό
- Ποσοστό περιοχών που έχουν προσβληθεί από απερίμωση

Όπως προαναφέρθηκε η οικονομική ανάπτυξη είναι μία σύνθετη και πολύπλοκη έννοια και η απόδοσή της απαιτεί τον συνδυασμό διαφορετικού τύπου δεικτών ώστε να υπολογιστεί με τη μέγιστη δυνατή ακρίβεια. Εξαιτίας αυτής της ανάγκης έχουν δημιουργηθεί σύνθετοι δείκτες οι οποίοι στοχεύουν στον υπολογισμό της οικονομικής ανάπτυξης, συνδυάζοντας επιμέρους δείκτες, όπως αυτοί που προαναφέρθηκαν. Παρουσιάζονται κάποιοι σύνθετοι δείκτες οι οποίοι εντοπίστηκαν βάσει της βιβλιογραφικής έρευνας και γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στο Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (ΔΑΑ), ο οποίος είναι αρκετά διαδεδομένος. Η παρουσίαση των σύνθετων δεικτών συμβάλλει στην απεικόνιση της συσχέτισης μεταξύ οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών πτυχών της ανάπτυξης.

Δ. Σύνθετοι Δείκτες

- Δείκτης πραγματικής αποταμίευσης

Ο δείκτης αυτός περιλαμβάνει παραγόμενο, ανθρώπινο και φυσικό κεφάλαιο, ενσωματώνοντας πολλούς περιβαλλοντικούς δείκτες. Η χρήση του Δείκτη Πραγματικής Αποταμίευσης προτείνει μια σειρά από ζητήματα πολιτικής που είναι το κλειδί για τη διατήρηση της ανάπτυξης. Συγκεκριμένα ερευνάται η έκταση στην οποία η νομισματική και δημοσιονομική πολιτική, οι εξαγωγές των μη ανανεώσιμων πόρων, η ενίσχυση της πολιτικής φυσικών πόρων και τα μέτρα καταπολέμησης της ρύπανσης, προωθούν τον δείκτη πραγματικής αποταμίευσης. Για τη χάραξη πολιτικής, η σύνδεση

της βιώσιμης ανάπτυξης με τιμές του δείκτη, σημαίνει ότι υπάρχουν πολλές πιθανές παρεμβάσεις για την αύξηση της βιωσιμότητας, από μακροοικονομικές μέχρι καθαρά περιβαλλοντικές (Αγγελούπουλου, 2015).

- Δείκτης ακαθάριστης εθνικής ευτυχίας

Ο Δείκτης Ακαθάριστης Εθνικής Ευτυχίας είναι ένας αριθμητικός δείκτης που αναπτύχθηκε από 33 δείκτες οι οποίοι κατηγοριοποιούνται σε εννέα τομείς. Ο δείκτης αυτός έχει κατασκευαστεί βάσει μιας ισχυρής πολυδιάστατης μεθοδολογίας γνωστή ως μέθοδος Alkire-Foster. Ο δείκτης GNH έχει σχεδιαστεί για να δημιουργήσει κίνητρα πολιτικής για την κυβέρνηση, τις ΜΚΟ και τις επιχειρήσεις του Μπουτάν. Οι 33 δείκτες των εννέα τομέων έχουν ως στόχο να δώσουν έμφαση σε διαφορετικές πτυχές της ευημερίας και διαφορετικούς τρόπους για την επίτευξη των ανθρώπινων αναγκών. Οι εννέα τομείς είναι οι εξής: ψυχολογική ευεξία, βιοτικό επίπεδο, καλή διακυβέρνηση, υγεία, εκπαίδευση, κοινωνική ζωτικότητα, πολιτισμική διαφορετικότητα και ανθεκτικότητα, χρήση του χρόνου, οικολογική ποικιλότητα και ανθεκτικότητα (The Constitution of the Kingdom of Bhutan, 2017).

- Δείκτης βιώσιμης οικονομικής ευημερίας/Γνήσιος δείκτης προόδου/καθαρός βιώσιμος δείκτης οφέλους

Η βάση του δείκτη είναι οι δαπάνες των καταναλωτών. Θετικές και αρνητικές αναπροσαρμογές γίνονται σε αυτήν τη βάση για να συμπεριλάβουν μια σειρά κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών παραγόντων. Για παράδειγμα, οι παράγοντες της οικιακής εργασίας και του εθελοντισμού θα προστεθούν στον υπολογισμό του Δείκτη, μαζί με τις δημόσιες δαπάνες για την υγεία και την εκπαίδευση. Από την άλλη πλευρά, ο δείκτης αφαιρεί περιβαλλοντικά κόστη που συνδέονται με την απώλεια των οικοσυστημάτων, την τοπική ρύπανση, την εξάντληση των μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την κλιματική αλλαγή. Αφαιρεί, ακόμη, κοινωνικά κόστη που συνδέονται με το έγκλημα, το διαζύγιο, τη μετακίνηση και την άνιση κατανομή του εισοδήματος, αλλά και τις δαπάνες υγείας για τα τροχαία και τα εργασιακά ατυχήματα. Μερικές πρόσθετες προσαρμογές γίνονται για να συμπεριληφθούν η Καθαρή Αύξηση Κεφαλαίου και η Καθαρή Διεθνής Θέση. Αυτά μπορεί να είναι θετικά ή αρνητικά ανάλογα με την συγκεκριμένη οικονομική κατάσταση σε κάθε έτος (Αγγελούπουλου, 2015).

- Περικτικός δείκτης πλούτου

Μετρά τις παραγωγικές βάσεις της οικονομίας: παραγόμενο, φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο, και με βάση αυτές τις τρεις εκτιμήσεις, υπολογίζει την πορεία του πλούτου μιας χώρας. Ο υπολογισμός του φυσικού κεφαλαίου στον Περικτικό Δείκτη Πλούτου βασίζεται στην σκιάδα αξία των στοιχείων ενεργητικού του φυσικού κεφαλαίου μιας οικονομίας. Το πλαίσιο του Περικτικού Δείκτη Πλούτου είναι ένα θεωρητικό πλαίσιο, με βάση τη θεωρία της κοινωνικής ευημερίας, για να εξετάσει τα πολλαπλά ζητήματα τα οποία προσπαθεί να αντιμετωπίσει η βιώσιμη ανάπτυξη. Το πλαίσιο του περικτικού δείκτη πλούτου διαφοροποιείται από την αυθαίρετη αντίληψη των αναγκών και επαναπροσδιορίζει το στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης ως προεξοφλημένη ροή της χρησιμότητας η οποία στην προκειμένη περίπτωση, είναι η κατανάλωση. Το πλαίσιο είναι αρκετά ευέλικτο ώστε να επιτρέπει η κατανάλωση να περιλαμβάνει όχι μόνο τα υλικά αγαθά, αλλά και στοιχεία όπως η αναψυχή, οι πνευματικές φιλοδοξίες, οι κοινωνικές σχέσεις και η περιβαλλοντική ασφάλεια (Dasgupta & Duraiappah, 2012).

- Δείκτης ευημερίας Gallup-Healthways

Ο επικαιροποιημένος Δείκτης Ευημερίας Gallup-Healthways περιλαμβάνει πέντε στοιχεία ευημερίας, το καθένα με τη δική του βαθμολογία, σε κλίμακα 0 έως 10. Τα επιμέρους στοιχεία είναι: ευημερία σκοπού, κοινωνική ευημερία, οικονομική ευημερία, σωματική ευημερία, ευημερία κοινωνίας (Gallup-Healthways Well-Being Index, 2014).

- Δείκτης ευημερίας Legatum

Ο συγκεκριμένος δείκτης ορίζεται ως το άθροισμα δύο στοιχείων, το εισόδημα και την ευημερία. Κάθε ένα από αυτά είναι το σταθμισμένο άθροισμα εννέα τυποποιημένων υποδεικτών οι οποίοι είναι οι εξής: οικονομία, επιχειρηματικότητα και ευκαιρίες, διακυβέρνηση, εκπαίδευση, υγεία, ασφάλεια, ατομικές ελευθερίες, κοινωνικό κεφάλαιο όπως ο εθελοντισμός και η στήριξη σε άλλους (Αγγελοπούλου, 2015).

- Δείκτης Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index)

Από το 1990, η έκθεση για την Ανθρώπινη Ανάπτυξη (Human Development Report) έχει παρουσιάσει τον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (Human Development Index). Το κίνητρο πίσω από την δομή του HDI εκφράστηκε δυναμικά στο HDR 1990 με τους ακόλουθους όρους «Η ανθρώπινη ανάπτυξη είναι μια διαδικασία διεύρυνσης των επιλογών των ανθρώπων. Κατ'αρχήν, αυτές οι επιλογές μπορεί να είναι άπειρες και αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου. Αλλά σε όλα τα επίπεδα της ανάπτυξης, είναι απαραίτητο για τους ανθρώπους να ζήσουν μια μακρά και υγιή ζωή, να αποκτήσουν γνώσεις και να έχουν πρόσβαση σε πόρους που απαιτούνται για ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο. Εάν αυτές οι βασικές επιλογές δεν είναι διαθέσιμες, πολλές άλλες ευκαιρίες παραμένουν απρόσιτες.»

Η ανάγκη εύρεσης αυτού του δείκτη προήλθε από τη δυσαρέσκεια που είχε δημιουργηθεί από τη χρήση του κατά κεφαλήν εισοδήματος στη μέτρηση της ευημερίας. Σκοπός του δείκτη είναι να συνδυάσει το εθνικό εισόδημα με κοινωνικούς δείκτες και με αυτό τον τρόπο να δώσει ένα σύνθετο μέτρο της ανθρώπινης ανάπτυξης. (Klugman et al., 2011) Η έννοια της ανθρώπινης ανάπτυξης είναι πολύ βαθύτερη και πιο πλούσια από οτιδήποτε μπορεί να αποτυπωθεί σε κάποιο σύνθετο δείκτη ή ακόμα και σε μια λεπτομερή σειρά στατιστικών δεικτών. Παρόλα αυτά, είναι χρήσιμο να απλοποιηθεί μια πολύπλοκη πραγματικότητα και αυτός είναι και ο σκοπός του συγκεκριμένου δείκτη. Είναι ένας σύνθετος δείκτης των επιτευγμάτων βασικών ανθρώπινων δυνατοτήτων, σε τρεις θεμελιώδεις διαστάσεις, τη μακρά και υγιή ζωή, τη γνώση και το αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο. Οι τρεις μεταβλητές που έχουν επιλεγεί να εκπροσωπούν αυτές τις τρεις διαστάσεις είναι το προσδόκιμο ζωής, το μορφωτικό επίπεδο και το εισόδημα.

Η τιμή του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης για κάθε χώρα δείχνει το πόσο απέχει από την επίτευξη καθορισμένων στόχων: Οι στόχοι που έχουν τεθεί για το ΔΑΑ είναι:

- Μέση διάρκεια ζωής τα 85 έτη
- Πρόσβαση στην εκπαίδευση όλων των παιδιών ηλικίας 5-19 ετών
- Κατά κεφαλή εισόδημα 40.000\$(προσαρμοσμένο σε όρους PPP\$)

Όπως φαίνεται και από τους στόχους που θέτει ο δείκτης, αυτοί προσανατολίζονται στον άνθρωπο και όχι στην οικονομική μεγέθυνση. Όσον αφορά τον υπολογισμό του

δείκτη, χρησιμοποιείται κοινός τρόπος υπολογισμού των τριών δεικτών που συνθέτουν τον ΔΑΑ, με μέτρηση της σχετικής απόκλισης από τον επιθυμητό στόχο. Οι τρεις αυτές συνιστώσες εκφράζονται σε κοινές μονάδες μέτρησης, ενώ η μέγιστη και η ελάχιστη τιμή κάθε μεταβλητής βρίσκεται ανάμεσα στο μηδέν (χαμηλή επίδοση) και τη μονάδα (μέγιστη επίδοση). Οι ελάχιστες τιμές μπορούν να γίνουν αντιληπτές ως τιμές επιβίωσης. Οι ελάχιστες τιμές καθορίζονται σε 20 έτη για το προσδόκιμο ζωής, σε 0 έτη για μεταβλητές της εκπαίδευσης και στα \$ 100 για το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό εισόδημα. Υψηλή κατάταξη μιας χώρας ως προς την ανθρώπινη ανάπτυξη, σύμφωνα με το δείκτη HDI, ορίζεται, όταν η τιμή του δείκτη HDI είναι μεγαλύτερη του 0.8. Μέση κατάταξη της χώρας υφίσταται, όταν ο δείκτης HDI βρίσκεται μεταξύ 0.5 και 0.799 και τέλος χαρακτηρίζεται χαμηλή η κατάταξη της χώρας, όταν η τιμή του δείκτη HDI είναι μικρότερη του 0.5 (Σταθάκης, 2010).

Κίνδυνοι χρήσης σύνθετων δεικτών μέτρησης της οικονομικής ανάπτυξης

Η χρήση σύνθετων δεικτών για τη μέτρηση της οικονομικής ανάπτυξης είναι ιδιαίτερα χρήσιμη ωστόσο υπάρχουν και σημαντικοί περιορισμοί. Αρχικά, η κατασκευή των δεικτών απαιτεί μεγάλη θεωρητική καθοδήγηση που δεν είναι εφικτή σε όλες τις χώρες. Επίσης, είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη η επιλογή του κατάλληλου συνδυασμού υποδεικτών και ακολούθως η επιλογή των κατάλληλων συντελεστών στάθμισης που θα δοθούν στους επιμέρους δείκτες. Σε κάθε χώρα υπάρχουν διαφορετικές προτεραιότητες και στρατηγικές ανάπτυξης με αποτέλεσμα οι συντελεστές στάθμισης που θα επιλεγθούν να είναι διαφορετικοί ανά περιοχή. Εξαιτίας αυτού δε μπορεί να υπάρξει άμεση σύγκριση μεταξύ των διαφορετικών χωρών ως προς την οικονομική ανάπτυξή τους, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια διαστρεβλωμένη εικόνα για το εκάστοτε επενδυτικό περιβάλλον. Τέλος, τα υπάρχοντα στατιστικά στοιχεία για τους επιμέρους δείκτες είναι πολλές φορές αναξιόπιστα και ίσως σε μεγαλύτερο βαθμό από τα στοιχεία του ΚΚ ΑΕΠ, που συχνά κατηγορούνται ως αναξιόπιστα (Σκούντζος, 2005).

4.2 Οικονομία και Απασχόληση στην Ελλάδα

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται βασικά στοιχεία της Ελληνικής οικονομίας και δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο ΚΚ ΑΕΠ και στην Απασχόληση στους νομούς της Ελλάδας για τα έτη 2001 και 2011. Στόχος της ενότητας είναι να προσδιοριστούν τα

χαρακτηριστικά της οικονομίας της χώρας που είναι απαραίτητα προκειμένου να αποσαφηνιστεί η μεθοδολογία της στατιστικής ανάλυσης του Κεφαλαίου 5.

4.2.1 Η ελληνική οικονομία σήμερα

Η οικονομία της Ελλάδας ανήκει στην κατηγορία των ανεπτυγμένων του κόσμου (CIA, 2017) και χαρακτηρίζεται ως οικονομία υψηλού εισοδήματος (World bank list of economies, 2017). Η κατάταξη της Ελλάδας βάσει του Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης (HDI) είναι 29^η παγκοσμίως με την τιμή 0,866 για το έτος 2015, που υπάρχουν τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία. Η Ελλάδα ανήκει στην κατηγορία των χωρών με πολύ υψηλό δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης (Human Development Report, 2016). Όσον αφορά την κατάταξη της χώρας βάσει του ΚΚ ΑΕΠ, βρίσκεται στην 51^η θέση παγκοσμίως, με την τιμή 26,809 για το έτος 2016 (Global Finance, 2017).

Η ελληνική οικονομία, έχοντας σημειώσει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης έως το έτος 2008, έδειξε σημεία ύφεσης το 2009, ως αποτέλεσμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, ενώ από το έτος 2010 και μετά η ύφεση εντάθηκε σημαντικά λόγω δημοσιονομικών ανισορροπιών. Η ανάγκη εξυγίανσης οδήγησε τη χώρα στην ένταξή της σε τριμερή μηχανισμό οικονομικής στήριξης, αποτελούμενο από την ΕΕ, το ΔΝΤ και την ΕΚΤ. Η αυστηρή εισοδηματική πολιτική και ο δραστικός περιορισμός των δημοσίων δαπανών που ασκήθηκαν κατά τα τελευταία έτη επηρέασαν, όπως ήταν αναμενόμενο, αρνητικά την εξέλιξη του ΑΕΠ, με αποτέλεσμα το μέγεθός του να σημειώσει μείωση κατά 5,5% το 2010, κατά 9,1% το 2011, κατά 7,3% το 2012, κατά 3,2% το 2013 (σταθερές τιμές έτους 2010). Κατά το 2014 η ελληνική οικονομία επέστρεψε σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης της τάξης του 0,4%, ενώ κατά το 2015 το ΑΕΠ σημείωσε οριακή μείωση κατά 0,2%. Όσον αφορά το έτος 2016, φαίνεται να υπάρχει σταθεροποίηση του ΑΕΠ καθώς η μεταβολή είναι 0,0% (ΕΛΣΤΑΤ: Η Ελληνική οικονομία, 2017).

Όσον αφορά την ανεργία, έως και το έτος 2008 η ανεργία στην Ελλάδα ήταν σχετικά χαμηλή ενώ κατά το έτος 2009 η ανεργία στη χώρα αυξήθηκε ως αποτέλεσμα της διεθνούς κρίσης που έπληξε και την Ελλάδα. Το έτος 2010 αυξήθηκε περαιτέρω στο 12,7%, ως συνέπεια της περιοριστικής δημοσιονομικής πολιτικής που εφαρμόστηκε εξαιτίας της κρίσης χρέους. Κατά το έτος 2011 το ποσοστό ανεργίας, ως επακόλουθο της γενικότερης κρίσης της ελληνικής οικονομίας και των μέτρων που έχουν ληφθεί

για τη δημοσιονομική εξυγίανση, έφτασε το 17,9%, ενώ κατά το 2012 έφτασε το 24,4% και κατά το 2013 έφτασε το 27,5%. Κατά το έτος 2014 παρατηρείται για πρώτη φορά από την έναρξη της κρίσης μια μικρή μείωση, αν και η ανεργία παρέμεινε στα πολύ υψηλά επίπεδα του 26,5%, ενώ κατά το έτος 2015 σημείωσε μικρή περαιτέρω πτώση και έφτασε το 24,9%. Το έτος 2016 παρατηρείται και πάλι μια μικρή πτώση καθώς έφτασε στο 23,5%. Ιδιαίτερα η ανεργία των νέων 15-24, είναι στο 45% και η ανεργία στους νέους 25-34, είναι στο 30% και αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που επέφερε η οικονομική κρίση στη χώρα (ΕΛΣΤΑΤ: Η Ελλάς με αριθμούς, 2017).

4.2.2 Κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΚΚ ΑΕΠ) και Απασχόληση στην Ελλάδα

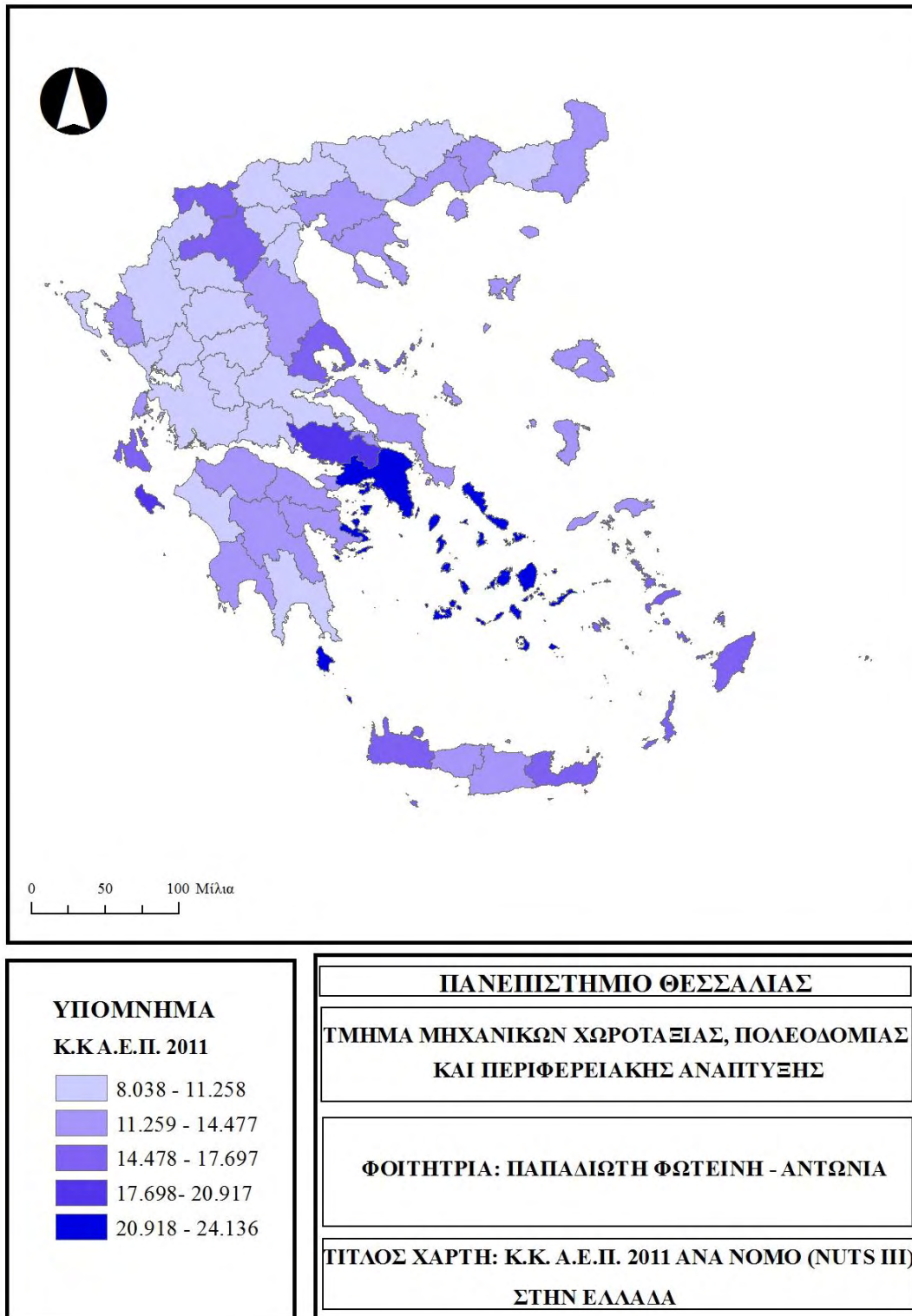
Στην παρούσα εργασία χρησιμοποιούνται στοιχεία για το ΚΚ ΑΕΠ, καθώς αποτελεί τον πιο διαδεδομένο ίσως οικονομικό δείκτη που χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της οικονομικής ανάπτυξης. Αποτελεί ίσως το σημαντικότερο μακροοικονομικό δείκτη και ορίζεται ως η αξία των τελικών παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών κατά την διάρκεια μιας χρονικής περιόδου διαιρεμένη με τον πληθυσμό της χώρας ή της εκάστοτε γεωγραφικής ενότητας. Όπως αναφέρθηκε δε μπορεί μεμονωμένα να προσδιορίσει την οικονομική ανάπτυξη μιας χώρας, ωστόσο αποτελεί μια σημαντική ένδειξη για την πορεία της οικονομίας. Ωστόσο, το ΚΚ ΑΕΠ σαν οικονομικό μέγεθος αντιμετωπίζει αδυναμίες (Arnold, 2005) οι οποίες είναι οι εξής: Αδυναμία υπολογισμού μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών.

- Απουσία επαρκών και αξιόπιστων στοιχείων για τον υπολογισμό του ΚΚ ΑΕΠ, ιδίως σε αναπτυσσόμενες οικονομίες.
- Αδυναμία συνυπολογισμού υπόγειων οικονομικών δραστηριοτήτων και άλλου τύπου οικονομικών συναλλαγών, όπως πωλήσεις μεταχειρισμένων αγαθών και συναλλαγές μετοχών και ομολόγων.
- Αδυναμία απόδοσης της σταθερότητας και της ισότιμης κατανομής των εισοδημάτων.

Το ΚΚ ΑΕΠ μπορεί να αποδώσει είτε την μεγέθυνση της οικονομίας είτε την οικονομική συρρίκνωση μιας περιοχής. Οι διαφορές που παρατηρούνται στο ΚΚ ΑΕΠ μεταξύ των γεωγραφικών ενοτήτων μιας χώρας μπορεί να αποτελέσουν αιτία

δημιουργίας ανισοτήτων. Πολλές μελέτες υποδεικνύουν ότι οι ανισότητες μεταξύ των χωρών οφείλονται κυρίως σε ανισότητες στο εσωτερικό τους. Επίσης, βάσει μελετών, υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ επιπέδου περιφερειακών ανισοτήτων και ΚΚ ΑΕΠ (Καραβέλη & Τσιώνας, 2011). Οι ανισότητες ξεκινούν ως οικονομικές και διαχρονικά λαμβάνουν κοινωνικό χαρακτήρα που υπογραμμίζεται από πολιτικούς παράγοντες. Στο Σχήμα 5 που ακολουθεί, παρουσιάζεται η κατηγοριοποίηση των νομών της Ελλάδας, βάσει του ΚΚ ΑΕΠ, για το έτος 2011.

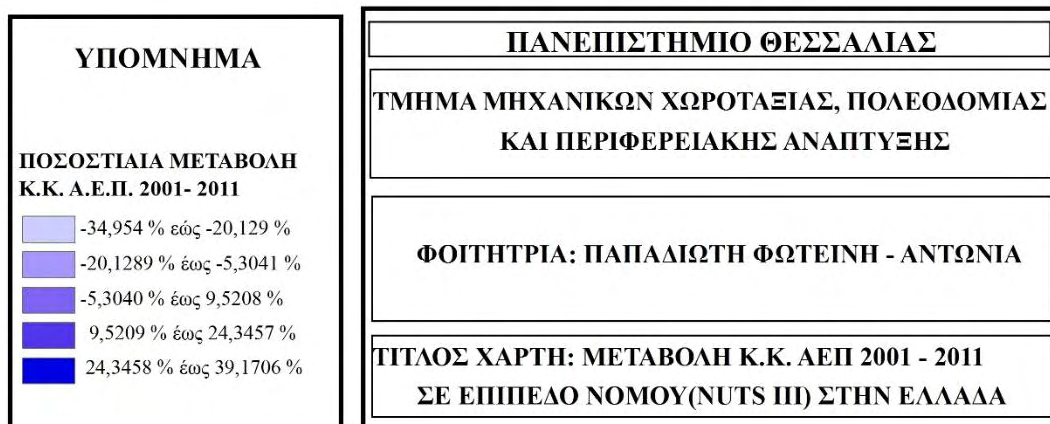
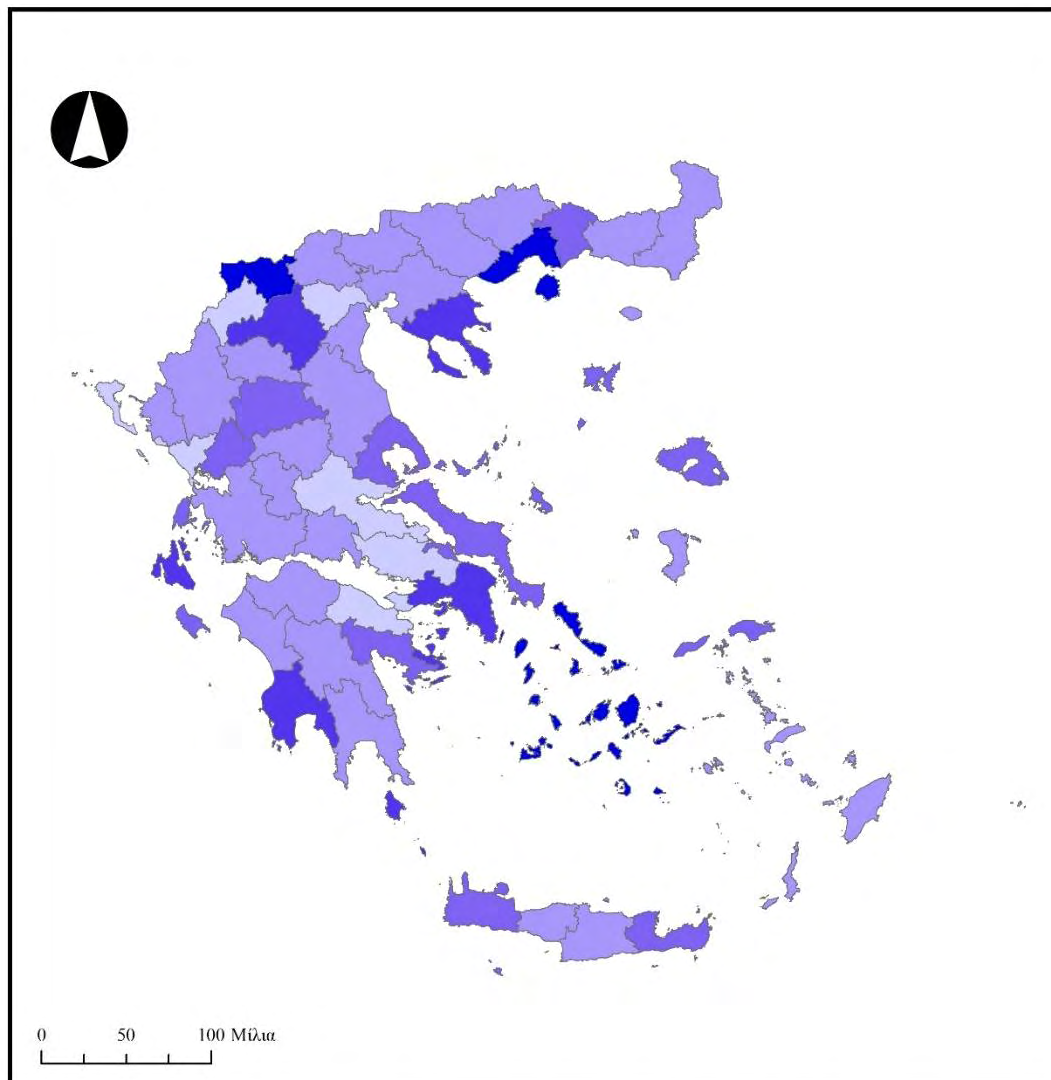
Σχήμα 5 : Χάρτης του ΚΚ ΑΕΠ 2011 ανά Νομό στην Ελλάδα

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Το υψηλότερο ΚΚ ΑΕΠ εντοπίζεται στο νομό Αττικής και ακολουθούν ο νομός Κυκλάδων και ο νομός Βοιωτίας. Το χαμηλότερο ΚΚ ΑΕΠ εντοπίζεται στο νομό Σερρών. Οι ανισορροπίες ως προς το ΚΚ ΑΕΠ εκφράζουν τις μόνιμες διαρθρωτικές ή μακροοικονομικές ανισορροπίες στο παραγωγικό μοντέλο της χώρας και είναι αποτέλεσμα πολιτικών ανάπτυξης. Στο Σχήμα 6 που ακολουθεί παρουσιάζεται η ποσοστιαία μεταβολή του ΚΚ ΑΕΠ μεταξύ των ετών 2001-2011 ανά Νομό στην Ελλάδα.

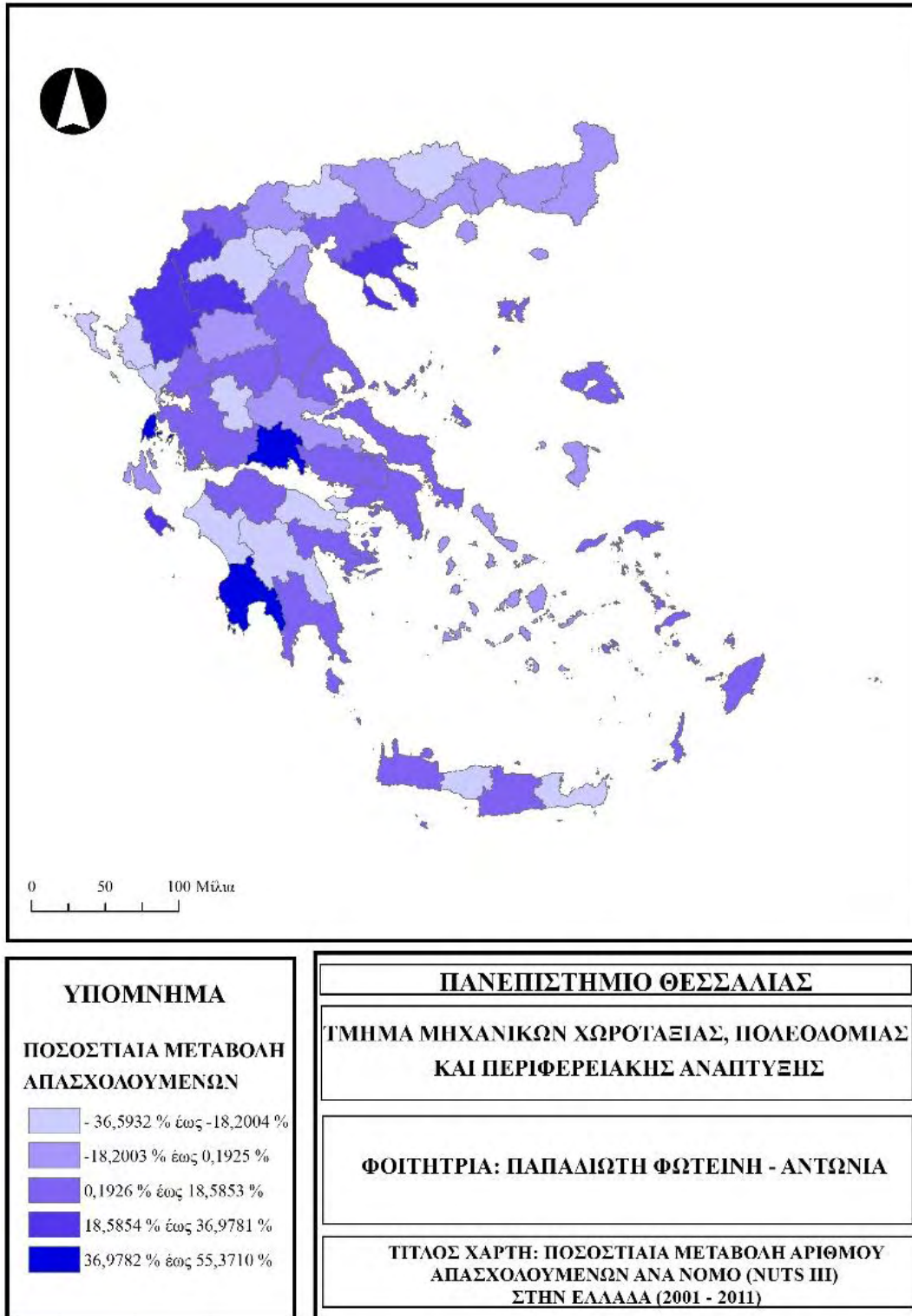
Σχήμα 6 : Χάρτης της μεταβολής ΚΚ ΑΕΠ μεταξύ των ετών 2001-2011 ανά Νομό στην Ελλάδα

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

Όπως φαίνεται στους περισσότερους νομούς παρουσιάζεται αρνητική μεταβολή που υποδεικνύει τις επιπτώσεις την οικονομικής κρίσης στα οικονομικά μεγέθη. Εξαιρέση αποτελούν οι νομοί : Καβάλας, Χαλκιδικής, Κοζάνης, Φλώρινας, Μαγνησίας, Ζακύνθου, Κεφαλληνίας, Εύβοιας, Μεσσηνίας, Αττικής, Σάμου, Κυκλάδων και Χανίων. Οι θετικές μεταβολές που εντοπίστηκαν δε μπορούν να θεωρηθούν ως βελτίωση της οικονομίας στις συγκεκριμένες περιοχές καθώς πρόκειται για ένα μεμονωμένο οικονομικό μέγεθος. Ακολουθώντας, στο Σχήμα 7 παρουσιάζεται η ποσοστιαία μεταβολή του αριθμού απασχολουμένων σε επίπεδο νομού στην Ελλάδα μεταξύ των ετών 2001 και 2011 κι όπως φαίνεται στους περισσότερους νομούς υπήρξε μείωση.

Σχήμα 7 : Χάρτης της ποσοστιαίας μεταβολής του αριθμού απασχολουμένων μεταξύ των ετών 2001-2011 ανά Νομό στην Ελλάδα

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία

5.Συσχέτιση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας στην Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011-Στατιστική Ανάλυση

5.1 Μεθοδολογία

Στην παρούσα ενότητα καταγράφεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας προκειμένου να αποσαφηνιστεί η μεθοδολογία της στατιστικής ανάλυσης και να γίνουν οι απαραίτητες διευκρινήσεις που θα συμβάλλουν ακολούθως στη διεξαγωγή των συμπερασμάτων.

Αρχικά, δημιουργήθηκαν τρεις βάσεις δεδομένων για τα έτη 2001, 2011 και για τη συνένωση των δύο ετών αντίστοιχα. Στις δύο πρώτες βάσεις δεδομένων οι εγγραφές ήταν 51 ενώ στη συνένωση των ετών οι εγγραφές που δημιουργήθηκαν ήταν 102. Οι εγγραφές αντιστοιχίζονταν με τους 51 νομούς της Ελλάδας, οπότε όλα τα δεδομένα αφορούσαν το συγκεκριμένο χωρικό επίπεδο. Οι νομοί (NUTS III) βρίσκονταν σε ισχύ ως διοικητικό επίπεδο μέχρι το έτος 2010, ωστόσο αν και καταργήθηκαν με το Πρόγραμμα Καλλικράτης του Ν.3852/2010, χρησιμοποιούνται στην συγκεκριμένη εργασία ως διοικητικό-γεωγραφικό επίπεδο αναφοράς, ώστε ο κατακερματισμός του ελλαδικού χώρου με τον συγκεκριμένο τρόπο να διευκολύνει την μελέτη των επιμέρους χωρικών ενοτήτων.

Προκειμένου να εντοπιστεί η συσχέτιση μεταξύ της περιβαλλοντικής προστασίας και της οικονομικής ανάπτυξης χρησιμοποιήθηκαν οι μεταβλητές που θεωρήθηκαν ως οι πλέον κατάλληλες για τη συγκεκριμένη μελέτη. Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι δε θεωρούμε ότι οι μεταβλητές που επιλέχθηκαν μπορούν να προσδιορίσουν σε ολοκληρωτικό βαθμό τις έννοιες της οικονομικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας καθώς όπως αναλύθηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια πρόκειται για αρκετά πολύπλοκες έννοιες, ωστόσο μπορούν να προσδιοριστούν σε ένα ικανοποιητικό βαθμό η μεταξύ τους συσχέτιση. Όσον αφορά τις μεταβλητές που επιλέχθηκαν για να απεικονίσουν την οικονομική ανάπτυξη, αυτές είναι κατά περίπτωση το Κατά Κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΚΚ_ΑΕΠ), το Ποσοστό Απασχολούμενων (ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ), το Ποσοστό Απασχολούμενων στον Πρωτογενή Τομέα (ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ), το Ποσοστό Απασχολούμενων

στο Δευτερογενή Τομέα (ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ), το Ποσοστό Απασχολούμενων στον Τριτογενή (ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ). Όσον αφορά τις μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν ώστε να ποσοτικοποιήσουν την περιβαλλοντική προστασία, αυτές είναι το ποσοστό έκτασης Natura εντός κάθε νομού (Natura) και μία ποιοτική μεταβλητή που δημιουργήθηκε και απεικονίζει την ύπαρξη ή απουσία αντίστοιχα Φορέα Διαχείρισης εντός του κάθε νομού (ΦΔ). Τέλος δημιουργήθηκε μία ψευδομεταβλητή (ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001).

Αρχικά, η επιλογή του ΚΚ ΑΕΠ έγινε καθώς θεωρήθηκε ως ένας αντιπροσωπευτικός παράγοντας μέτρησης της οικονομικής ευημερίας και του βιοτικού επιπέδου του κάθε νομού. Το ΚΚ ΑΕΠ που χρησιμοποιείται ισούται με το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν του νομού, το οποίο ισούται με τη συνολική αξία των τελικών παραγόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, διαιρεμένων με τον πληθυσμό του αντίστοιχου νομού. Το ΚΚ ΑΕΠ μετράται στη συγκεκριμένη εργασία σε ευρώ.

Όσον αφορά το ποσοστό απασχολούμενων συνολικά, το ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, το ποσοστό απασχολούμενων στον δευτερογενή τομέα και το ποσοστό απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα, επιλέχθηκαν ως μεταβλητές οι οποίες μπορούν να προσδιορίσουν σε κάποιο βαθμό τα χαρακτηριστικά της οικονομικής ανάπτυξης σε κάθε νομό. Το ποσοστό απασχολούμενων ανά νομό υπολογίστηκε ως το κλάσμα με αριθμητή τον αριθμό απασχολούμενων στον εκάστοτε νομό προς το σύνολο απασχολούμενων στην Ελλάδα. Η ίδια διαδικασία ακολουθήθηκε και για τα ποσοστά απασχολούμενων στους αντίστοιχους τομείς. Πρέπει να αποσαφηνιστεί ότι ο αριθμός απασχολούμενων σε κάθε τομέα προέκυψε ως άθροισμα των επιμέρους οικονομικών κλάδων που τον αποτελούν και ήταν διαθέσιμοι ως προς τα δεδομένα τους. Στην παρούσα εργασία ο πρωτογενής τομέας αποτελείται από τον κλάδο της γεωργίας, ο δευτερογενής τομέας αποτελείται από κλάδο της βιομηχανίας και τον κλάδο των κατασκευών και τέλος ο τριτογενής τομέας αποτελείται από τους εξής οικονομικούς κλάδους, χονδρικό και λιανικό εμπόριο, μεταφορές, διανομή, επικοινωνίες, ξενοδοχεία (wholesale, retail, transport & distribution, communications, hotels & catering), οικονομικές και επιχειρηματικές υπηρεσίες (financial & business services) και μη εμπορικές υπηρεσίες (non-market services).

Οι μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στα πλαίσια της εργασίας ώστε να απεικονίσουν σε κάποιο βαθμό την περιβαλλοντική προστασία, επιλέχθηκαν καθώς η ύπαρξη

προστατευόμενων περιοχών και η παρουσία φορέα διαχείρισης αυτών σε ένα νομό μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και στην προστασία της φυσικής κληρονομιάς και του τοπίου, όπως αναφέρθηκε εκτενώς και στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας. Φυσικά δε μπορούμε να θεωρήσουμε ότι οι δύο συγκεκριμένες μεταβλητές απεικονίζουν πλήρως την πολύπλοκη έννοια της περιβαλλοντικής προστασίας, ωστόσο συνδυαστικά με το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας μπορεί να προσδιοριστεί σε έναν ικανοποιητικό βαθμό η συσχέτιση των οικονομικών μεγεθών με τα αντίστοιχα περιβαλλοντικά. Στην παρούσα εργασία δε μελετήθηκαν για τη στατιστική ανάλυση όλοι οι τύποι προστατευόμενων περιοχών αλλά μόνο οι περιοχές του δικτύου Natura 2000. Το ποσοστό Natura εντός κάθε νομού υπολογίστηκε ως το κλάσμα με αριθμητή την έκταση Natura εντός του κάθε νομού προς τη έκταση του αντίστοιχου νομού. Οι εκτάσεις μετρήθηκαν σε τετραγωνικά χιλιόμετρα μέσω του προγράμματος GIS 2.18.1 και των διαθέσιμων χαρτών από το εργαστήριο Γεωγραφικών Ερευνών και Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Επίσης, η παραδοχή που ισχύει είναι ότι τα έτη 2001 και 2011 είχαν ενταχθεί οι ίδιες εκτάσεις στο δίκτυο Natura 2000. Όσον αφορά τη μεταβλητή που απεικονίζει την ύπαρξη ή απουσία φορέα διαχείρισης εντός κάθε νομού, είναι ποιοτική και στις περιπτώσεις που υπάρχει ΦΔ η αντίστοιχη εγγραφή είναι 1 ενώ στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει ΦΔ ή Natura εντός του νομού, η εγγραφή είναι 0. Ο έλεγχος για την ύπαρξη ΦΔ έγινε τόσο μέσω βιβλιογραφικής ανασκόπησης όσο και μέσω των χαρτών που δόθηκαν από το εργαστήριο που προαναφέρθηκε. Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο οι 27 ΦΔ ιδρύθηκαν μέχρι το έτος 2002 και ο κατάλογος έκλεισε το έτος 2009. Έχουμε ως παραδοχή ότι το έτος 2001 οι φορείς διαχείρισης υπάρχουν καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις η πρωτοβουλία ίδρυσης είχε εμφανιστεί ήδη. Η συγκεκριμένη μεταβλητή είναι ποιοτική και θέλει να απεικονίσει τις πρωτοβουλίες και τα εργαλεία (ΦΔ) του περιβαλλοντικού σχεδιασμού.

Η συμπεριφορά μιας μεταβλητής πολλές φορές, αποτελεί και συνάρτηση ποιοτικών παραγόντων οι οποίοι δεν μπορούν να μετρηθούν λόγω απουσίας δεδομένων ή και αδυναμίας προσδιορισμού όλων των παραγόντων που επηρεάζουν τη μεταβλητή. Η ψευδομεταβλητή (dummy) που δημιουργήθηκε, απεικονίζει τη διαφοροποίηση των συνθηκών μεταξύ των ετών 2001 και 2011, δηλαδή κάθε παράγοντα, όπως κοινωνικό

οικονομικό και περιβαλλοντικό, ο οποίος δε μπορεί να ποσοτικοποιηθεί ή και να προσδιοριστεί στα πλαίσια της παρούσας εργασίας. ωστόσο διαφοροποιείται μεταξύ των ετών 2001 και 2011. Το πρόβλημα της εισαγωγής των ποιοτικών παραγόντων λύθηκε με την εισαγωγή της ψευδομεταβλητής που πήρε τιμές 0 και 1, για τα δεδομένα του έτους 2001 η τιμή ήταν 1 ενώ για τα δεδομένα του έτους 2011 η τιμή ήταν 0.

Αφού δημιουργήθηκαν οι βάσεις δεδομένων, εισήχθησαν στο πρόγραμμα SPSS Statistics 23 προκειμένου να εντοπιστούν οι συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών. Με την ανάλυση παλινδρόμησης (regression analysis), που πραγματοποιήθηκε στο συγκεκριμένο πρόγραμμα, εξετάζουμε τη σχέση μεταξύ δύο ή περισσότερων μεταβλητών με σκοπό την πρόβλεψη των τιμών της μιας, μέσω των τιμών της άλλης ή των άλλων (Κάτος, 2004). Σε κάθε πρόβλημα παλινδρόμησης διακρίνουμε δύο είδη μεταβλητών: τις ανεξάρτητες ή ελεγχόμενες ή επεξηγηματικές (independent, predictor, casual, input, explanatory variables) και τις εξαρτημένες ή απόκρισης (dependent, response variables). Τα μοντέλα που δημιουργήθηκαν περιλάμβαναν δύο ή περισσότερες ανεξάρτητες μεταβλητές και ανήκουν στα μοντέλα πολλαπλής γραμμικής παλινδρόμησης (multiple linear regression models).

Η γενική μορφή των παλινδρομήσεων που εκτελέστηκαν είναι της ακόλουθης μορφής:
$$Y = b_0 + b_1 X_1 + b_2 X_2 + \dots + b_k X_k + \varepsilon$$
, όπου

- Y είναι η τιμή της εξαρτημένης μεταβλητής (μεταβλητή απόκρισης)
- X_1, X_2, \dots, X_k είναι οι τιμές των k ανεξάρτητων μεταβλητών
- $b_0, b_1, b_2, \dots, b_k$ είναι παράμετροι του μοντέλου
- ε είναι ανεξάρτητη τυχαία μεταβλητή, «σφάλμα» με τιμές $N(0, \sigma^2)$.

Στην επόμενη ενότητα παρουσιάζονται οι πίνακες των παλινδρομήσεων που εκτελέστηκαν και αναλύονται τα επιμέρους αποτελέσματα. Ως στόχο της στατιστικής ανάλυσης θέτουμε τη διερεύνηση των συσχετίσεων μεταξύ των μεταβλητών ώστε στη συνέχεια να συνδυαστούν τα επιμέρους αποτελέσματα με το θεωρητικό υπόβαθρο και να εξαχθούν τα κύρια συμπεράσματα και οι προτάσεις της παρούσας εργασίας.

Τέλος, πρέπει να αναφερθεί ότι τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για την οργάνωση της βάσης δεδομένων προέρχονται από τον οργανισμό Cambridge Econometrics και τα έλαβα από το εργαστήριο Περιφερειακών Οικονομικών Αναλύσεων και Πολιτικών του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

5.2 Στατιστική ανάλυση για τη συσχέτιση της περιβαλλοντικής προστασίας και της οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται σε μορφή πινάκων, τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις παλινδρομήσεις που επεξεργάστηκαν δεδομένα ενιαία για τα έτη 2001 και 2011. Αρχικά, δίνεται ο αντίστοιχος πίνακας και ακολουθεί η ανάλυση των αποτελεσμάτων, η οποία θα έχει ως κύριο στόχο τον εντοπισμό της αλληλεπίδρασης μεταξύ των μεταβλητών.

Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των ετών 2001 και 2011 και εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό απασχολούμενων κάθε νομού για τα έτη 2001 και 2011 και τέλος η ψευδομεταβλητή που δημιουργήθηκε για τα έτη 2001 και 2011.

Πίνακας 4 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ποσοστό απασχολούμενων και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011

Y:ΚΚ_ΑΕΠ	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	11916,697		16,010	,000	0,13267	102
ΦΔ	-566,320	-,078	-,815	,417		
NATURA	2684,482	,191	1,998	,049		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ	19665,332	,304	3,177	,002		
ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001	878,267	,131	1,380	,171		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον πίνακα συμπεραίνουμε ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές NATURA και ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ, είναι στατιστικά σημαντικές, αφού οι τιμές τους (Sig.) είναι μικρότερες του 0,09 το οποίο έχει ορισθεί στα πλαίσια της παρούσας εργασίας ως αποδεκτό επίπεδο εμπιστοσύνης. Η μεταβλητή NATURA έχει επίπεδο εμπιστοσύνης $0,049 < 0,09$ και η μεταβλητή ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ έχει επίπεδο εμπιστοσύνης $0,002 < 0,09$. Θεωρούμε λοιπόν ότι οι συγκεκριμένες μεταβλητές αποτελούν σημαντική προσθήκη στο μοντέλο μας ώστε να προσδιοριστεί το ΚΚ_ΑΕΠ.

Από τον πίνακα συμπεραίνουμε ότι η σχέση της κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής με την εξαρτημένη είναι θετική, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B).

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), ο οποίος εκφράζει το ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής το οποίο ερμηνεύεται από τη διακύμανση των τιμών της ανεξάρτητης μεταβλητής, αυτός είναι 0,13267. Δηλαδή περίπου το 13% της διακύμανσης του ΚΚ_ΑΕΠ ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 13%, το οποίο είναι αρκετά χαμηλό. Αν και ο συντελεστής προσδιορισμού είναι χαμηλός, αυτό δε δημιουργεί πρόβλημα στο μοντέλο καθώς η φύση της εργασίας δεν απαιτεί πολύ μεγάλη ακρίβεια και υπάρχουν στατιστικά σημαντικοί συντελεστές.

Από την παλινδρόμηση προκύπτει ότι η μεταβλητή ΦΔ και η ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001 δεν είναι στατιστικά σημαντικές και συνεπώς δεν λειτουργούν αντιπροσωπευτικά εντός του μοντέλου. Θεμιτή κρίνεται λοιπόν η απομάκρυνσή τους από το μοντέλο.

Το ποσοστό Natura εντός κάθε νομού φαίνεται να έχει θετική συσχέτιση με το ΚΚ ΑΕΠ καθώς η ύπαρξη προστατευόμενων περιοχών σε μία γεωγραφική ενότητα μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα στις τοπικές οικονομίες μέσω των οικονομικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται και των οικονομικών ωφελειών που προκύπτουν έμμεσα από την προστασία της φύσης. Αρχικά, η προστασία της χλωρίδας, της πανίδας και του τοπίου μπορεί να λειτουργήσουν θετικά εξαιτίας της δημιουργίας κατάλληλων φυσικών-περιβαλλοντικών προϋποθέσεων για την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων αναβαθμισμένης ποιότητας που συμβάλλουν στην αύξηση του ΑΕΠ μιας περιοχής. Επίσης, τίθεται το θέμα «κοστολόγησης» της περιβαλλοντικής προστασίας μέσω προσδιορισμού πιθανών εξόδων τοπικής κλίμακας που αποφεύγονται από την προστασία της φύσης. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται περιπτώσεις αντιπλημμυρικών έργων, έργων και κατασκευών αντιμετώπισης της υδάτινης ρύπανσης που δεν είναι απαραίτητα εξαιτίας της αποφυγής δυσάρεστων περιβαλλοντικών προβλημάτων κυρίως μέσω των όρων που θέτει το δίκτυο Natura σε κάθε περιοχή. Στην παρούσα εργασία επεξεργαστήκαμε στοιχεία που αντιστοιχίζονται στο επίπεδο νομού και εξαιτίας αυτού δεν αναφέρονται προβλήματα-οικονομικές απώλειες μεγαλύτερης κλίμακας. Επίσης, από τον πίνακα παρατηρούμε θετική

συσχέτιση μεταξύ του ΚΚ ΑΕΠ και του ποσοστού απασχολουμένων. Η συγκεκριμένη συσχέτιση οφείλεται πιθανώς στην αύξηση του ΑΕΠ που οφείλεται στην αύξηση της συμβολής των απασχολουμένων κάθε περιοχής. Θεωρούμε ότι η συγκεκριμένη αύξηση στους απασχολουμένους μπορεί να ερμηνεύεται από την παρουσία ενός γόνιμου οικονομικού περιβάλλοντος το οποίο οδήγησε στην αύξηση των θέσεων εργασίας και επακολούθως συνδυάστηκε με την αύξηση του ΑΕΠ, το οποίο υποδηλώνει σε κάποιο βαθμό τις οικονομικές συναλλαγές που διαδραματίζονται εντός της χώρας. Η οικονομική κρίση του έτους 2008 θεωρούμε ότι είχε έντονες επιπτώσεις στην οικονομία της Ελλάδας από το έτος 2011 και εξής οπότε αποδίδουμε την αύξηση του ΚΚ ΑΕΠ στην αιτία που αναφέρθηκε και όχι σε πιθανή σύμπτωση της μείωσης του πληθυσμού μεταξύ των ετών 2001 και 2011 με την αύξηση των απασχολούμενων.

Ακολουθώντας, στον Πίνακα 5 που ακολουθεί η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των ετών 2001 και 2011 και εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα κάθε νομού για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό απασχολούμενων στον δευτερογενή τομέα κάθε νομού για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα κάθε νομού για τα έτη 2001 και 2011 και τέλος η ψευδομεταβλητή που δημιουργήθηκε για τα έτη 2001 και 2011.

Πίνακας 5 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, το ποσοστό απασχολούμενων στον δευτερογενή τομέα, το ποσοστό απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011

Y:ΚΚ ΑΕΠ	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta					
(Constant)	12738,518			14,994	,000	0,2144	102
ΦΔ	-565,506	-,078		-,839	,403		
NATURA	2706,215	,193		2,054	,043		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ	-56395,654	-,229		-2,455	,016		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ	126920,697	2,047		2,195	,031		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ	-93101,799	-1,703		-1,833	,070		
ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001	876,729	,130		1,433	,155		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον πίνακα συμπεραίνουμε ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές NATURA, ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ, ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ, ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ, είναι στατιστικά σημαντικές, αφού οι τιμές τους (Sig.) είναι μικρότερες του 0,09 το οποίο έχει ορισθεί στα πλαίσια της παρούσας εργασίας ως αποδεκτό επίπεδο εμπιστοσύνης. Η μεταβλητή NATURA έχει επίπεδο εμπιστοσύνης $0,043 < 0,09$, η μεταβλητή ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ έχει επίπεδο εμπιστοσύνης $0,016 < 0,09$, η μεταβλητή ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ έχει επίπεδο εμπιστοσύνης $0,031 < 0,09$, η μεταβλητή ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ έχει επίπεδο εμπιστοσύνης $0,070 < 0,09$. Θεωρούμε λοιπόν ότι οι συγκεκριμένες μεταβλητές αποτελούν σημαντική προσθήκη στο μοντέλο μας ώστε να προσδιοριστεί το ΚΚ_ΑΕΠ. Από τον πίνακα συμπεραίνουμε ότι η σχέση των ανεξάρτητων μεταβλητών NATURA, ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ, έχουν θετική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή, ενώ οι μεταβλητές ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ, ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ έχουν αρνητική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B).

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,2144. Δηλαδή περίπου το 21% της διακύμανσης του ΚΚ_ΑΕΠ ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 21%, το οποίο είναι χαμηλό. Αν και ο συντελεστής προσδιορισμού είναι χαμηλός, αυτό δε δημιουργεί πρόβλημα στο μοντέλο και δεν επηρεάζει τη συσχέτιση των στατιστικά σημαντικών συντελεστών με την εξαρτημένη μεταβλητή.

Από την παλινδρόμηση προκύπτει ότι η μεταβλητή ΦΔ και η ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001 δεν είναι στατιστικά σημαντικές και συνεπώς προτείνεται η απομάκρυνσή τους από το μοντέλο.

Από τον πίνακα παρατηρούμε τη θετική συσχέτιση μεταξύ του ΚΚ_ΑΕΠ και του ποσοστού Natura, γεγονός που ερμηνεύεται και στην ανάλυση του προηγούμενου πίνακα. Επίσης, παρατηρείται θετική συσχέτιση μεταξύ του ΚΚ_ΑΕΠ και του ποσοστού απασχολούμενων στον δευτερογενή τομέα και αρνητική συσχέτιση με τους άλλους δύο τομείς. Οι οικονομικοί κλάδοι που έχουν χρησιμοποιηθεί στην σύνθεση

του κάθε τομέα, όπως αναλύθηκε και στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας, σε συνδυασμό με τη συσχέτισή τους με το ΚΚ ΑΕΠ υποδεικνύουν τον τρόπο με τον οποίο οι παραγωγικοί κλάδοι επηρεάζουν την οικονομική μεγέθυνση και παρουσιάζουν βασικά χαρακτηριστικά και τάσεις της αγοράς εργασίας. Από την παλινδρόμηση παρατηρούμε ότι η αύξηση του ποσοστού εργαζομένων στην γεωργία, που αποτελεί τον πρωτογενή τομέα, οδηγεί σε μείωση του ΚΚ ΑΕΠ. Ακόμα μεγαλύτερη μείωση στο ΚΚ ΑΕΠ παρατηρείται κι από την αύξηση του ποσοστού των απασχολούμενων στους κλάδους του τριτογενή τομέα, δηλαδή στο εμπόριο, στις μεταφορές, στις επικοινωνίες και στους κλάδους που αναφέρονται αναλυτικά στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας. Αντιθέτως, η θετική συσχέτιση που εμφανίζεται μεταξύ του δευτερογενή τομέα και του ΚΚ ΑΕΠ υποδεικνύει ότι η αύξηση του ποσοστού απασχολούμενων στη βιομηχανία και τις κατασκευές οδηγεί ταυτόχρονα σε αύξηση του ΚΚ ΑΕΠ. Οι συγκεκριμένες συσχετίσεις συνδέονται άμεσα με την παραγωγικότητα της εργασίας του κάθε τομέα, που εκφράζει το αποτέλεσμα ενός συστήματος σε σχέση με το ανθρώπινο δυναμικό (αριθμός ατόμων ή ώρες εργασίας). Η παραγωγικότητας της εργασίας σε μια οικονομία θεωρείται κλειδί για την ανταγωνιστικότητα. Συνεπώς οι συσχετίσεις των συγκεκριμένων οικονομικών κλάδων με την οικονομική μεγέθυνση, που στη συγκεκριμένη περίπτωση παρουσιάζεται μέσω του ΚΚ ΑΕΠ, υποδεικνύουν και την ανταγωνιστικότητα του κάθε οικονομικού κλάδου. Συνεπώς, όσο αυξάνεται ο αριθμός των απασχολούμενων που απαιτείται για συγκεκριμένη παραγωγή, τόσο μειώνεται η παραγωγικότητα του αντίστοιχου κλάδου και αντίστοιχα η ανταγωνιστικότητά του, με αποτέλεσμα να μειώνεται η οικονομική ανάπτυξη.

Στη συνέχεια, στον Πίνακα 6 που ακολουθεί η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το ποσοστό απασχολούμενων των ετών 2001 και 2011 και εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011, το ΚΚ ΑΕΠ και τέλος η ψευδομεταβλητή που δημιουργήθηκε για τα έτη 2001 και 2011.

Πίνακας 6 : Ποσοστό απασχολούμενων σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011

Y:ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	-,042277		-1,943	,055	0,11737	102
ΦΔ	,016018	,143	1,488	,140		
NATURA	-,033788	-,155	-1,600	,113		
ΚΚ_ΑΕΠ	,000005	,310	3,177	,002		
ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001	-,004205	-,040	-,420	,676		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον πίνακα συμπεραίνουμε ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ, είναι στατιστικά σημαντική, αφού η τιμή της (Sig.) είναι $0,002 < 0,09$ το οποίο έχει ορισθεί στα πλαίσια της παρούσας εργασίας ως αποδεκτό επίπεδο εμπιστοσύνης. Θεωρούμε ότι η συγκεκριμένη μεταβλητή αποτελεί σημαντική προσθήκη στο μοντέλο μας καθώς μπορεί να προσδιορίσει αποτελεσματικά την σχέση μεταξύ του ΚΚ ΑΕΠ και της εξαρτημένης μεταβλητής. Από τον πίνακα προκύπτει επίσης ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ έχει θετική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B). Η θετική συσχέτιση μπορεί να ερμηνευθεί ως μία αμφίδρομη σχέση μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και της αύξησης του ποσοστού απασχολούμενων, δηλαδή ότι η οικονομική ευμάρεια και η δημιουργία ενός ανταγωνιστικού οικονομικού περιβάλλοντος συμβάλλουν στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Στην περίπτωση της Ελλάδας, θεωρούμε ότι η οικονομική πορεία της χώρας διαμόρφωσε αντίστοιχα την αγορά εργασίας, όπως φαίνεται κι από τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης.

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,11737. Δηλαδή περίπου το 11% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 11%, το οποίο είναι αρκετά χαμηλό. Αν και ο συντελεστής προσδιορισμού είναι και σε αυτή την περίπτωση χαμηλός, αυτό δε δημιουργεί πρόβλημα στο μοντέλο και δεν επηρεάζει τη συσχέτιση των στατιστικά σημαντικών συντελεστών με την εξαρτημένη μεταβλητή.

Συσχέτιση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας στην Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011-Στατιστική Ανάλυση

Από την παλινδρόμηση προκύπτει ότι η μεταβλητή ΦΔ, NATURA και η ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001 δεν είναι στατιστικά σημαντικές και συνεπώς προτείνεται η απομάκρυνσή τους από το μοντέλο.

Στη συνέχεια, στον Πίνακα 7 που ακολουθεί η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα των ετών 2001 και 2011 και εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011, το ΚΚ ΑΕΠ και τέλος η ψευδομεταβλητή που δημιουργήθηκε για τα έτη 2001 και 2011.

Πίνακας 7 : Ποσοστό απασχολούμενων πρωτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011

Y: ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	0,028716		4,868	,000	0,05669	102
ΦΔ	0,002733	,093	,936	,352		
NATURA	-0,006501	-,114	-1,135	,259		
ΚΚ_ΑΕΠ	-0,000001	-,176	-1,744	,084		
ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001	0,000628	,023	,231	,818		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον πίνακα συμπεραίνουμε ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ, είναι στατιστικά σημαντική, αφού η τιμή της (Sig.) είναι $0,084 < 0,09$ το οποίο έχει ορισθεί στα πλαίσια της παρούσας εργασίας ως αποδεκτό επίπεδο εμπιστοσύνης. Θεωρούμε ότι η συγκεκριμένη μεταβλητή αποτελεί σημαντική προσθήκη στο μοντέλο μας καθώς μπορεί να προσδιορίσει αποτελεσματικά την σχέση μεταξύ του ΚΚ ΑΕΠ και της εξαρτημένης μεταβλητής. Από τον πίνακα προκύπτει ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ έχει αρνητική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B). Όπως προαναφέρθηκε, η αύξηση του ΚΚ ΑΕΠ, η οποία συνδυάζεται με την οικονομική μεγέθυνση οδηγεί στην απομάκρυνση των εργαζομένων από τον πρωτογενή τομέα που δεν θεωρείται ιδιαίτερα ανταγωνιστικός και τους ωθεί σε δραστηριότητες κυρίως παροχής υπηρεσιών.

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,05669. Δηλαδή περίπου το 6% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 6%, το οποίο είναι πάρα πολύ χαμηλό.

Από την παλινδρόμηση προκύπτει ότι η μεταβλητή ΦΔ, NATURA και η ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001 δεν είναι στατιστικά σημαντικές και συνεπώς προτείνεται η απομάκρυνσή τους από το μοντέλο.

Στη συνέχεια, στον Πίνακα 8 που ακολουθεί η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το ποσοστό απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα των ετών 2001 και 2011 και εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011, το ΚΚ ΑΕΠ και τέλος η ψευδομεταβλητή που δημιουργήθηκε για τα έτη 2001 και 2011.

Πίνακας 8 : Ποσοστό απασχολούμενων δευτερογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011

Y:ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ _ ΒΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	-0,04818		-2,141	,035	0,13072	102
ΦΔ	0,01729	,148	1,552	,124		
NATURA	-0,03771	-,166	-1,726	,088		
ΚΚ_ΑΕΠ	0,00001	,327	3,382	,001		
ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001	-0,00463	-,043	-,447	,656		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον πίνακα συμπεραίνουμε ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές ΚΚ_ΑΕΠ και NATURA, είναι στατιστικά σημαντικές, αφού η τιμή τους (Sig.) είναι $0,001 < 0,09$ και $0,088 < 0,09$ αντίστοιχα. Θεωρούμε ότι οι συγκεκριμένες μεταβλητές αποτελούν σημαντική προσθήκη στο μοντέλο μας καθώς μπορεί να προσδιορίσουν αποτελεσματικά το ΚΚ ΑΕΠ. Από τον πίνακα προκύπτει ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ έχει θετική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή και η μεταβλητή NATURA αρνητική συσχέτιση, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B). Ανάλογα με το θεσμικό καθεστώς που ισχύει σε κάθε περιοχή Natura, υπάρχουν περιορισμοί ως προς τις επιτρεπόμενες χρήσεις και τους όρους δόμησης οπότε οχλούσες χρήσεις όπως η βιομηχανία μπορεί να περιορίζονται όπως και είδη

κατασκευών. Έτσι, ερμηνεύεται η αρνητική συσχέτιση του ποσοστού Natura με τους απασχολούμενους στον δευτερογενή τομέα. Όσον αφορά τη συσχέτιση μεταξύ του ΚΚ ΑΕΠ και των απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα, η οικονομική μεγέθυνση οδηγεί σε αύξηση των αναγκών για κατασκευές και νέα αγαθά, συνεπώς αυξάνονται οι εργαζόμενοι στις κατασκευές και τη βιομηχανία.

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,13072. Δηλαδή περίπου το 13% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 13%, το οποίο είναι σχετικά χαμηλό.

Από την παλινδρόμηση προκύπτει ότι η μεταβλητή ΦΔ, NATURA και η ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001 δεν είναι στατιστικά σημαντικές και συνεπώς προτείνεται η απομάκρυνσή τους από το μοντέλο.

Ακολουθώντας, στον Πίνακα 9 που ακολουθεί η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το ποσοστό απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα των ετών 2001 και 2011 και εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011, το ΚΚ ΑΕΠ και τέλος η ψευδομεταβλητή που δημιουργήθηκε για τα έτη 2001 και 2011.

Πίνακας 9 : Ποσοστό απασχολούμενων τριτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ και τη ψευδομεταβλητή, για τα έτη 2001 και 2011

Y:ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	-0,05410		-2,102	,038	0,11595	102
ΦΔ	0,01829	,138	1,436	,154		
NATURA	-0,03806	-,148	-1,523	,131		
ΚΚ_ΑΕΠ	0,00001	,312	3,193	,002		
ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001	-0,00501	-,041	-,423	,673		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον πίνακα συμπεραίνουμε ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ, είναι στατιστικά σημαντική, αφού η τιμή της (Sig.) είναι $0,002 < 0,09$ το οποίο έχει ορισθεί στα πλαίσια της παρούσας εργασίας ως αποδεκτό επίπεδο εμπιστοσύνης. Θεωρούμε

ότι η συγκεκριμένη μεταβλητή αποτελεί σημαντική προσθήκη στο μοντέλο μας καθώς μπορεί να προσδιορίσει αποτελεσματικά την σχέση μεταξύ του ΚΚ ΑΕΠ και της εξαρτημένης μεταβλητής. Από τον πίνακα προκύπτει ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ έχει θετική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B). Η οικονομική ανάπτυξη οδηγεί την ενίσχυση του τριτογενή τομέα καθώς θεωρείται ίσως πιο ανταγωνιστικός και εξαιτίας του παραγωγικού προτύπου που έχει υιοθετηθεί στη χώρα μας.

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,11595. Δηλαδή περίπου το 11% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 13%, το οποίο είναι αρκετά χαμηλό.

Από την παλινδρόμηση προκύπτει ότι η μεταβλητή ΦΔ, NATURA και η ΨΕΥΔΟΜΕΤΑΒΛΗΤΗ_2001 δεν είναι στατιστικά σημαντικές και συνεπώς προτείνεται η απομάκρυνσή τους από το μοντέλο.

5.3 Στατιστική ανάλυση για τη συσχέτιση της περιβαλλοντικής προστασίας και της οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011 αντίστοιχα και συγκριτική ανάλυση μεταξύ των ετών

Στην παρούσα ενότητα θα παρουσιαστούν σε μορφή πινάκων, τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις παλινδρομήσεις που επεξεργάστηκαν δεδομένα για τα έτη 2001 και 2011 αντίστοιχα. Αρχικά θα δίνεται ο αντίστοιχος πίνακας για κάθε έτος και θα ακολουθεί η ανάλυση των αποτελεσμάτων με μία σύγκριση των αποτελεσμάτων μεταξύ των ετών, η οποία θα έχει ως κύριο στόχο τον εντοπισμό των αλλαγών που συντελέστηκαν εντός της δεκαετίας.

Στον Πίνακα 10 και στον Πίνακα 11 που ακολουθούν η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των ετών 2001 και 2011 αντίστοιχα και εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011 αντίστοιχα, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011 αντίστοιχα, το ποσοστό απασχολουμένων κάθε νομού για τα έτη 2001 και 2011 αντίστοιχα.

Συσχέτιση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας στην Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011-Στατιστική Ανάλυση

Πίνακας 10 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura και το ποσοστό απασχολουμένων για το έτος 2001

Y:ΚΚ_ΑΕΠ_2001	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	13015,132		12,880	,000	0,03863	51
ΦΔ	133,653	,019	,128	,899		
NATURA	789,193	,057	,391	,697		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ	12551,259	,190	1,310	,197		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 11 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura και το ποσοστό απασχολουμένων για το έτος 2011

Y:ΚΚ_ΑΕΠ_2011	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	11711,343		13,235	,000	0,25876	51
NATURA	4565,864	,328	2,582	,013		
ΦΔ	-1260,020	-,175	-1,377	,175		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ	26015,804	,418	3,288	,002		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον Πίνακα 10 συμπεραίνουμε ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές NATURA, ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ και ΦΔ δεν είναι στατιστικά σημαντικές, αφού οι τιμές τους (Sig.) είναι μεγαλύτερες του 0,09 το οποίο έχει οριστεί στα πλαίσια της παρούσας εργασίας ως αποδεκτό επίπεδο εμπιστοσύνης. Θεωρούμε λοιπόν ότι οι συγκεκριμένες μεταβλητές δεν μπορούν να ερμηνεύσουν τη συμπεριφορά της μεταβλητής ΚΚ_ΑΕΠ 2001.

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), ο οποίος εκφράζει το ποσοστό της διακύμανσης της εξαρτημένης μεταβλητής το οποίο ερμηνεύεται από τη διακύμανση των τιμών της ανεξάρτητης μεταβλητής, αυτός είναι 0,038623 Δηλαδή περίπου το 39% της διακύμανσης του ΚΚ_ΑΕΠ ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα

προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 39%, το οποίο είναι σχετικά χαμηλό ποσοστό.

Από τον Πίνακα 11 συμπεραίνουμε ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές NATURA και ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ είναι στατιστικά σημαντικές, αφού οι τιμές τους (Sig.) είναι $0,013 < 0,09$ και $0,002 < 0,09$ αντίστοιχα. Θεωρούμε ότι οι συγκεκριμένες μεταβλητές αποτελούν σημαντικές προσθήκες στο μοντέλο μας καθώς μπορεί να προσδιοριστεί αποτελεσματικά η σχέση μεταξύ του ΚΚ_ΑΕΠ_2011 και των συγκεκριμένων ανεξάρτητων μεταβλητών. Από τον πίνακα προκύπτει ότι η εξαρτημένη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ_2011 έχει θετική συσχέτιση με τις ανεξάρτητες μεταβλητές που αναφέρθηκαν, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B).

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,25876. Δηλαδή περίπου το 26% της διακύμανσης της μεταβλητής ΚΚ_ΑΕΠ_2011 ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 26%, το οποίο είναι σχετικά χαμηλό. Από την παλινδρόμηση προκύπτει ότι η μεταβλητή ΦΔ, δεν είναι στατιστικά σημαντική και συνεπώς προτείνεται η απομάκρυνσή της από το μοντέλο.

Αν συγκρίνουμε τους δύο πίνακες καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το έτος 2011 το ποσοστό Natura σε κάθε νομό προσδιορίζει την οικονομική μεγέθυνση σε αντίθεση με το έτος 2001, που το ποσοστό Natura δεν προσδιορίζει το ΚΚ ΑΕΠ. Θεωρούμε ότι επειδή το έτος 2001 το δίκτυο Natura ήταν νεοσύστατο δεν είχε αρχίσει ακόμα η εμφάνιση των ωφελειών ύπαρξής του. Επίσης, ιδιαίτερη σημασία για την προστασία των περιοχών που είναι ενταγμένες στο δίκτυο Natura, έχει η δράση των φορέων διαχείρισης μέσω της εκπόνησης των σχεδίων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών. Το έτος 2001 δεν είχαν ιδρυθεί οι 28 από τους 29 φορείς διαχείρισης που ιδρύθηκαν σχεδόν μαζικά το έτος 2003 με αποτέλεσμα η ουσιαστική συμβολή των περιοχών Natura στην οικονομική ανάπτυξη να ξεκινά μεταγενέστερα συνδυαστικά με τη δράση των φορέων διαχείρισης. Εξαιτίας αυτού παρουσιάζεται η διαφοροποίηση μεταξύ των ετών 2001 και 2011.

Ακολούθως, στον Πίνακα 12 και στον Πίνακα 13 που ακολουθούν η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το κατά κεφαλήν ΑΕΠ των ετών 2001 και 2011 αντίστοιχα και

*Συσχέτιση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας στην
Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011-Στατιστική Ανάλυση*

εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011 αντίστοιχα, το ποσοστό απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα κάθε νομού για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό απασχολουμένων στον δευτερογενή τομέα κάθε νομού για τα έτη 2001 και 2011 και το ποσοστό απασχολουμένων στον τριτογενή τομέα κάθε νομού για τα έτη 2001 και 2011 αντίστοιχα.

Πίνακας 12 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ποσοστό απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα, το ποσοστό απασχολουμένων στον δευτερογενή τομέα και το ποσοστό απασχολουμένων στον τριτογενή τομέα για το έτος 2001

Y:ΚΚ_ΑΕΠ_2001	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	13348,953		10,980	,000	0,13625	51
ΦΔ	-16,328	-,002	-,016	,987		
NATURA	1484,350	,107	,730	,469		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ	-42896,438	-,175	-1,237	,222		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ	173818,971	2,820	1,807	,077		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ	-140716,905	-2,579	-1,658	,104		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 13 : ΚΚ ΑΕΠ σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ποσοστό απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα, το ποσοστό απασχολουμένων στον δευτερογενή τομέα και το ποσοστό απασχολουμένων στον τριτογενή τομέα για το έτος 2011

Y:ΚΚ_ΑΕΠ_2011	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	12804,561		12,105	,000	0,32957	51
ΦΔ	-1175,382	-,164	-1,315	,195		
NATURA	4138,805	,297	2,375	,022		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ	-61483,144	-,252	-1,963	,056		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ	91821,908	1,498	1,257	,215		
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ	-56575,705	-1,051	-,885	,381		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον Πίνακα 12 συμπεραίνουμε ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ είναι στατιστικά σημαντική, αφού η

μεταβλητή έχει επίπεδο εμπιστοσύνης $0,077 < 0,09$, με αποτέλεσμα να αποτελεί σημαντική προσθήκη στο μοντέλο μας ώστε να προσδιοριστεί το $KK_AEΠ_2001$. Από τον πίνακα συμπεραίνουμε ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή $ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ$, έχει θετική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B). Οι υπόλοιπες ανεξάρτητες μεταβλητές δεν είναι στατιστικά σημαντικές οπότε προτείνεται η απομάκρυνσή τους από το μοντέλο.

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,13625. Δηλαδή περίπου το 14% της διακύμανσης του $KK_AEΠ_2001$ ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 14%, το οποίο είναι αρκετά χαμηλό. Αν και ο συντελεστής προσδιορισμού είναι χαμηλός, αυτό δε δημιουργεί πρόβλημα στο μοντέλο και δεν επηρεάζει τη συσχέτιση των στατιστικά σημαντικών συντελεστών με την εξαρτημένη μεταβλητή.

Από τον Πίνακα 13 συμπεραίνουμε ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές $ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ$ και $NATURA$ είναι στατιστικά σημαντικές, αφού η πρώτη μεταβλητή έχει επίπεδο εμπιστοσύνης $0,056 < 0,09$ και η δεύτερη μεταβλητή $0,022 < 0,09$, με αποτέλεσμα να αποτελούν σημαντικές προσθήκες στο μοντέλο μας ώστε να προσδιοριστεί το $KK_AEΠ_2011$. Από τον πίνακα συμπεραίνουμε ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή $ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ$, έχει αρνητική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή και η ανεξάρτητη μεταβλητή $NATURA$ έχει θετική συσχέτιση με την εξαρτημένη, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B). Οι υπόλοιπες ανεξάρτητες μεταβλητές δεν είναι στατιστικά σημαντικές οπότε προτείνεται η απομάκρυνσή τους από το μοντέλο.

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,32957. Δηλαδή περίπου το 33% της διακύμανσης του $KK_AEΠ_2011$ ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 33%, το οποίο είναι χαμηλό.

Μεταξύ των δύο ετών παρατηρούμε μία διαφοροποίηση ως προς τη συσχέτιση του $KK_AEΠ$ με τους απασχολούμενους στους παραγωγικούς τομείς. Παρατηρούμε ότι οι

*Συσχέτιση μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής προστασίας στην
Ελλάδα για τα έτη 2001 και 2011-Στατιστική Ανάλυση*

απασχολούμενοι στον δευτερογενή τομέα το έτος 2001 προσδιορίζουν την οικονομική μεγέθυνση η οποία εκφράζεται μέσω του ΚΚ ΑΕΠ, ενώ το έτος 2011 οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα είναι αυτοί που προσδιορίζουν την οικονομική μεγέθυνση. Η συγκεκριμένη διαφοροποίηση μεταξύ των ετών πηγάζει από τις διαφορετικές τάσεις που επικρατούν ανά έτος στην αγορά εργασίας και στον τρόπο με τον οποίο οι διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες επηρεάζουν την οικονομία, πολλές φορές μέσω των επενδύσεων που μοχλεύονται σε κάθε περιοχή και οικονομικό κλάδο. Επίσης, μεταξύ των δύο πινάκων παρατηρούμε ότι το έτος 2011 το ποσοστό έκτασης Natura επηρεάζει την οικονομική μεγέθυνση ενώ το έτος 2001 δεν παρατηρείται το ίδιο, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν.

Στη συνέχεια, στον Πίνακα 14 και στον Πίνακα 15 που ακολουθούν η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το ποσοστό απασχολούμενων των ετών 2001 και 2011 αντίστοιχα και εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011, και το ΚΚ ΑΕΠ για τα έτη 2001 και 2011 αντίστοιχα.

Πίνακας 14 : Ποσοστό απασχολούμενων σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ, για το έτος 2001

	Unstandardized	Standardized	t	Sig.	R Square	N
	Coefficients	Coefficients				
Y:ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ_2001	B	Beta				
(Constant)	-0,020573		-,642	,524		
ΦΔ	0,013442	,124	,868	,390		
NATURA	-0,024235	-,115	-,808	,423		
ΚΚ_ΑΕΠ_2001	0,000003	,186	1,310	,197	0,06041	51

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 15 : Ποσοστό απασχολούμενων σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ, για το έτος 2011

Υ:ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ_2011	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	-0,07102		-2,347	,023	0,207398	51
ΦΔ	0,02130	,184	1,401	,168		
NATURA	-0,05183	-,232	-1,700	,096		
ΚΚ_ΑΕΠ_2011	0,00001	,447	3,288	,002		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον Πίνακα 14 παρατηρούμε ότι δεν υπάρχει κάποια στατιστικά σημαντική μεταβλητή. Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,06041. Δηλαδή περίπου το 6% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ_2001 ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 6%, το οποίο είναι εξαιρετικά χαμηλό.

Από τον Πίνακα 15 συμπεραίνουμε ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές ΚΚ_ΑΕΠ_2011 και NATURA, είναι στατιστικά σημαντικές, αφού η τιμή της (Sig.) είναι $0,002 < 0,09$ και $0,096 < 0,09$ αντίστοιχα. Θεωρούμε ότι οι συγκεκριμένες μεταβλητές μπορούν να προσδιορίσουν αποτελεσματικά την εξαρτημένη μεταβλητή. Από τον πίνακα προκύπτει επίσης ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ_2011 έχει θετική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή και η μεταβλητή NATURA έχει αρνητική συσχέτιση, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B).

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,20739. Δηλαδή περίπου το 21% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΣΥΝΟΛΟ_2011 ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 21%, το οποίο είναι χαμηλό. Αν και ο συντελεστής προσδιορισμού είναι και σε αυτή την περίπτωση χαμηλός, αυτό δε δημιουργεί πρόβλημα στο μοντέλο και δεν επηρεάζει τη συσχέτιση των στατιστικά σημαντικών συντελεστών με την εξαρτημένη μεταβλητή.

Οι διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των δύο πινάκων εντοπίζονται αρχικά στη μεταβλητή Natura, η οποία προσδιορίζει το ποσοστό απασχολούμενων για το έτος 2011 και όχι για το έτος 2001 καθώς οι επιπτώσεις του δικτύου Natura 2000 δεν είχαν αρχίσει να επιδρούν στη διαμόρφωση της αγοράς εργασίας. Επίσης μια διαφορά που εντοπίζεται μεταξύ των δύο πινάκων αφορά το ΚΚ ΑΕΠ. Το έτος 2011 φαίνεται ότι προσδιορίζει τη μεταβλητή των απασχολούμενων ενώ για το έτος 2001 δεν παρατηρείται το ίδιο, γεγονός που μπορεί να επηρεάζεται από την οικονομική κρίση που είχε εμφανή αποτελέσματα το έτος 2011 στην αγορά εργασίας.

Στη συνέχεια, στον Πίνακα 16 και στον Πίνακα 17 που ακολουθούν, η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα των ετών 2001 και 2011 αντίστοιχα και εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011, το ΚΚ ΑΕΠ για τα έτη 2001 και 2011.

Πίνακας 16 : Ποσοστό απασχολούμενων πρωτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ, για το έτος 2001

Y:ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ_2001	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	0,027648		3,167	,003	0,04425	51
ΦΔ	0,003260	,111	,773	,444		
NATURA	-0,006082	-,107	-,744	,461		
ΚΚ_ΑΕΠ_2001	-0,000001	-,153	-1,068	,291		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 17 : Ποσοστό απασχολούμενων πρωτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ, για το έτος 2011

Y:ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ_2011	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	,030		3,648	,001	0,071037	51
ΦΔ	,002	,071	,498	,621		
NATURA	-,007	-,115	-,780	,439		
ΚΚ_ΑΕΠ_2011	-8,141E-07	-,199	-1,349	,184		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον Πίνακα 16 συμπεραίνουμε ότι καμία ανεξάρτητη μεταβλητή δεν είναι στατιστικά σημαντική καθώς οι τιμές όλων (Sig.) είναι μεγαλύτερες του 0,09. Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,04425. Δηλαδή περίπου το 4% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ_2001 ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 4%, το οποίο είναι πάρα πολύ χαμηλό.

Επίσης, από τον Πίνακα 17 συμπεραίνουμε ότι καμία ανεξάρτητη μεταβλητή δεν είναι στατιστικά σημαντική καθώς οι τιμές όλων (Sig.) είναι μεγαλύτερες του 0,09. Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,07103. Δηλαδή περίπου το 7% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΑΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ_2011 ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 7%, το οποίο είναι πάρα πολύ χαμηλό.

Παρατηρούμε ότι το ποσοστό απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα δε μπορεί να προσδιοριστεί ικανοποιητικά για κανένα από τα δύο έτη.

Στη συνέχεια, στον Πίνακα 18 και στον Πίνακα 19 που ακολουθούν η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το ποσοστό απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα των ετών 2001 και 2011 αντίστοιχα και εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011 και το ΚΚ ΑΕΠ για τα έτη 2001 και 2011.

Πίνακας 18 : Ποσοστό απασχολούμενων δευτερογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura και το ΚΚ ΑΕΠ για το έτος 2001.

Y:ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ_2001	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	-0,028306		-,830	,411	0,07446	51
ΦΔ	0,014965	,128	,908	,368		
NATURA	-0,029412	-,130	-,921	,362		
ΚΚ_ΑΕΠ_2001	0,000003	,210	1,496	,141		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 19 : Ποσοστό απασχολούμενων δευτερογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura και το ΚΚ ΑΕΠ για το έτος 2011.

Y:ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ_2011	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	-0,07517		-2,467	,017	0,21967	51
ΦΔ	0,02215	,189	1,447	,155		
NATURA	-0,05393	-,237	-1,757	,085		
ΚΚ_ΑΕΠ_2011	0,00001	,461	3,414	,001		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον Πίνακα 18 συμπεραίνουμε ότι καμία ανεξάρτητη μεταβλητή δεν είναι στατιστικά σημαντική καθώς οι τιμές όλων (Sig.) είναι μεγαλύτερες του 0,09. Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,07446. Δηλαδή περίπου το 7% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ_2001 ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 7%, το οποίο είναι πάρα πολύ χαμηλό.

Από τον Πίνακα 19 συμπεραίνουμε ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές ΚΚ_ΑΕΠ_2011 και NATURA, είναι στατιστικά σημαντικές, αφού η τιμή της (Sig.) είναι $0,001 < 0,09$ και $0,085 < 0,09$ αντίστοιχα. Θεωρούμε ότι οι συγκεκριμένες μεταβλητές αποτελούν σημαντική προσθήκη στο μοντέλο. Από τον πίνακα προκύπτει ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ_2011 έχει θετική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή ενώ η μεταβλητή NATURA έχει αρνητική συσχέτιση, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B).

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,21967. Δηλαδή περίπου το 22% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΒΓΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 13%, το οποίο είναι σχετικά χαμηλό.

Παρατηρούμε ότι το ποσοστό απασχολούμενων στο δευτερογενή τομέα του έτους 2011, προσδιορίζεται από το ποσοστό Natura και το ΚΚ ΑΕΠ, ενώ για το έτος 2001 δεν ισχύει το ίδιο. Όσον αφορά το ποσοστό Natura, όπως προαναφέρθηκε, το έτος 2011 είχαν εμφανιστεί οι επιπτώσεις του δικτύου στις οικονομικές δραστηριότητες λόγω των

όρων και περιορισμών που είχαν τεθεί σε εφαρμογή σε αρκετές περιοχές εν αντιθέση με το έτος 2001 που δεν ήταν ακόμη εμφανή τα αποτελέσματα του δικτύου στην απασχόληση. Όσον αφορά τη συσχέτιση του ΚΚ ΑΕΠ με το ποσοστό απασχολούμενων στο δευτερογενή, φαίνεται ότι για το έτος 2011 επηρεάζει τις οικονομικές δραστηριότητες του δευτερογενή τομέα, ίσως εξαιτίας των αποτελεσμάτων της οικονομικής κρίσης του 2008 στο οικονομικό περιβάλλον, ενώ για το 2001 το ποσοστό απασχολούμενων δεν επηρεάζεται τόσο από το ΚΚ ΑΕΠ όσο από άλλους παράγοντες.

Ακολούθως, στον Πίνακα 20 και στον Πίνακα 21 που ακολουθούν η εξαρτημένη μεταβλητή (Y) είναι το ποσοστό απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα των ετών 2001 και 2011 αντίστοιχα και εξαρτημένες (X) είναι οι μεταβλητές ύπαρξης ΦΔ για τα έτη 2001 και 2011, το ποσοστό Natura για κάθε νομό για τα έτη 2001 και 2011 και το ΚΚ ΑΕΠ για τα έτη 2001 και 2011.

Πίνακας 20 : Ποσοστό απασχολούμενων τριτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ για το έτος 2001

Y:ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΤΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ 2001	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	-0,029980		-,772	,444	0,05841	51
ΦΔ	0,015444	,117	,823	,415		
NATURA	-0,027025	-,106	-,743	,461		
ΚΚ_ΑΕΠ_2001	0,000003	,189	1,331	,190		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 21 : Ποσοστό απασχολούμενων τριτογενή τομέα σε συνάρτηση με την ύπαρξη ΦΔ, το ποσοστό Natura, το ΚΚ ΑΕΠ για το έτος 2011

Y:ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΤΕΝΗ_ΤΟΜΕΑ _2011	Unstandardized Coefficients	Standardized Coefficients	t	Sig.	R Square	N
	B	Beta				
(Constant)	-0,08647		-2,478	,017	0,20995	51
ΦΔ	0,02419	,181	1,380	,174		
NATURA	-0,05868	-,227	-1,669	,102		
ΚΚ_ΑΕΠ_2011	0,00001	,453	3,334	,002		

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Από τον Πίνακα 20 συμπεραίνουμε ότι καμία ανεξάρτητη μεταβλητή δεν είναι στατιστικά σημαντική καθώς οι τιμές όλων (Sig.) είναι μεγαλύτερες του 0,09. Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,05841. Δηλαδή περίπου το 6% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ_2001 ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 6%, το οποίο είναι πάρα πολύ χαμηλό

Από τον Πίνακα 21 συμπεραίνουμε ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ_2011, είναι στατιστικά σημαντική, αφού η τιμή της (Sig.) είναι $0,002 < 0,09$ το οποίο έχει ορισθεί στα πλαίσια της παρούσας εργασίας ως αποδεκτό επίπεδο εμπιστοσύνης. Θεωρούμε ότι η συγκεκριμένη μεταβλητή αποτελεί σημαντική προσθήκη στο μοντέλο μας καθώς μπορεί να προσδιορίσει αποτελεσματικά την σχέση μεταξύ του ΚΚ ΑΕΠ και της εξαρτημένης μεταβλητής. Από τον πίνακα προκύπτει ότι η ανεξάρτητη μεταβλητή ΚΚ_ΑΕΠ έχει θετική συσχέτιση με την εξαρτημένη μεταβλητή, όπως προκύπτει από τη μη τυποποιημένη μεταβλητή (B).

Όσον αφορά το συντελεστή προσδιορισμού (R Square), είναι 0,20995. Δηλαδή περίπου το 21% της διακύμανσης της μεταβλητής ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ_ΓΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ_2011 ερμηνεύεται από τη διακύμανση των ανεξάρτητων μεταβλητών. Ο συντελεστής αυτός υποδεικνύει ότι η ποιότητα προσαρμογής της γραμμής παλινδρόμησης στα δεδομένα είναι περίπου σε ποσοστό 21%, το οποίο είναι αρκετά χαμηλό.

Από τους δύο πίνακες παρατηρούμε ότι οι απασχολούμενοι στον τριτογενή τομέα για το έτος 2011 προσδιορίζονται ικανοποιητικά από το ΚΚ ΑΕΠ, ενώ για το έτος 2001 δεν ισχύει αυτό εξαιτίας πιθανώς της οικονομικής κρίσης που ξεκίνησε το έτος 2008 και επηρέασε έντονα τον τριτογενή τομέα μέσω της ενίσχυσης ή της αποδυνάμωσης συγκεκριμένων οικονομικών κλάδων. Το έτος 2001 δεν υπήρχαν οι επιπτώσεις κάποιας πρόσφατης οικονομικής κρίσης που να επηρεάζουν την αγορά εργασίας, με αποτέλεσμα οι οικονομικοί κλάδοι να μην διαμορφώνονται ως προς τη στελέχωσή τους με γνώμονα το ΚΚ ΑΕΠ αλλά να επηρεάζονται ίσως περισσότερο από κοινωνικούς παράγοντες.

5.4 Έρευνα ερωτηματολογίων προς τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών

Προκειμένου να απαντηθούν ερωτήματα που προέκυψαν από τη στατιστική ανάλυση που προηγήθηκε, κατασκευάστηκαν ερωτηματολόγια τα οποία στάλθηκαν ηλεκτρονικά προς τους υπάρχοντες 28 Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Ελλάδας. Από το σύνολο των 28 ερωτηματολογίων που στάλθηκαν, απαντήθηκαν τα 19, δηλαδή στην έρευνα συμμετείχε το 67,85% των Φορέων Διαχείρισης. Οι 9 φορείς διαχείρισης που δε συμμετείχαν στην έρευνα, ανέφεραν μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας ότι δεν ήταν εφικτό λόγω φόρτου εργασίας της υπηρεσίας. Τα ερωτηματολόγια που στάλθηκαν και απαντήθηκαν βρίσκονται σε ηλεκτρονική μορφή στο τέλος του τεύχους. Ακολουθεί η παρουσίαση των απαντήσεων των ερωτηματολογίων και σύντομες παρατηρήσεις.

A. Θεσμικό καθεστώς

Οι ερωτήσεις που αφορούν το θεσμικό καθεστώς δημιουργήθηκαν προκειμένου να εντοπιστούν ανακρίβειες, παραλείψεις και καθυστερήσεις που αφορούν τη νομική κατοχύρωση του φορέα και την ολοκλήρωση των επιμέρους μελετών.

Σχήμα 8 :Διάγραμμα για ύπαρξη θεσμικού καθεστώτος οριοθέτησης της Π.Π

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 9 : Διάγραμμα για τη μορφή θεσμικού καθεστώτος οριοθέτησης ΠΠ, εφόσον υπάρχει

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 10 : Διάγραμμα για το στάδιο οριοθέτησης της Π.Π., εφόσον δεν υπάρχει ήδη

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 11 : Διάγραμμα για την ύπαρξη ειδικής περιβαλλοντικής μελέτης

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 12 : Διάγραμμα για την ύπαρξη σχεδίου διαχείρισης της ΠΠ

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Β. Οργάνωση και λειτουργία του Φορέα Διαχείρισης

Οι ερωτήσεις που αφορούν την οργάνωση και λειτουργία του φορέα διαχείρισης δημιουργήθηκαν προκειμένου να προσδιοριστούν προβλήματα με την στελέχωση του

προσωπικού, τη χρηματοδότηση του φορέα και την κάλυψη των αναγκών σε εξοπλισμό και υποδομές.

Σχήμα 13 : Διάγραμμα για το επίπεδο εκπαίδευσης προσωπικού ΦΔ

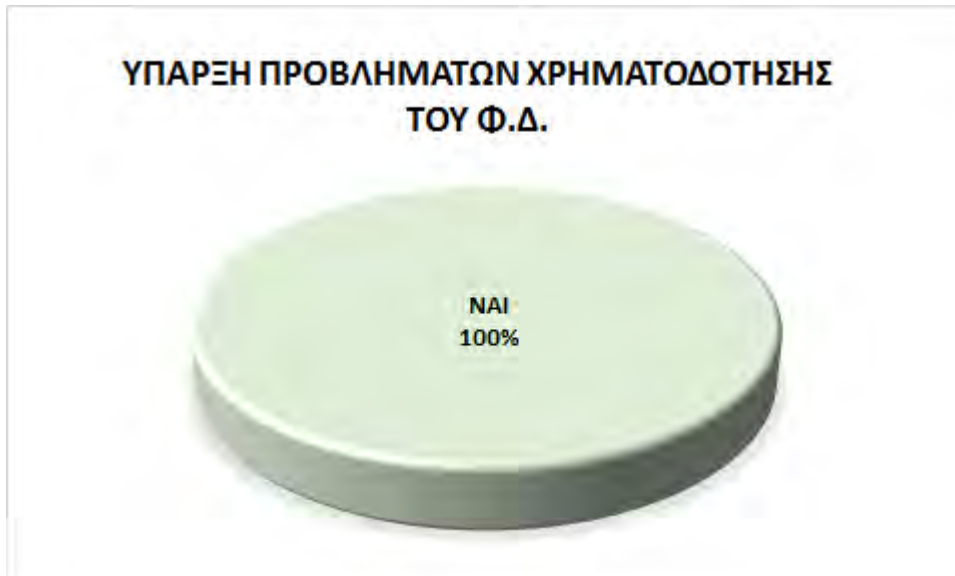
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 14 : Διάγραμμα για την προέλευση προσωπικού ΦΔ

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 15 : Διάγραμμα για την ύπαρξη προβλημάτων χρηματοδότησης του ΦΔ

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 16 : Διάγραμμα για την ύπαρξη προβλημάτων χρηματοδότησης του ΦΔ

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 17 : Διάγραμμα για την κάλυψη των αναγκών του ΦΔ σε κτηριακές υποδομές

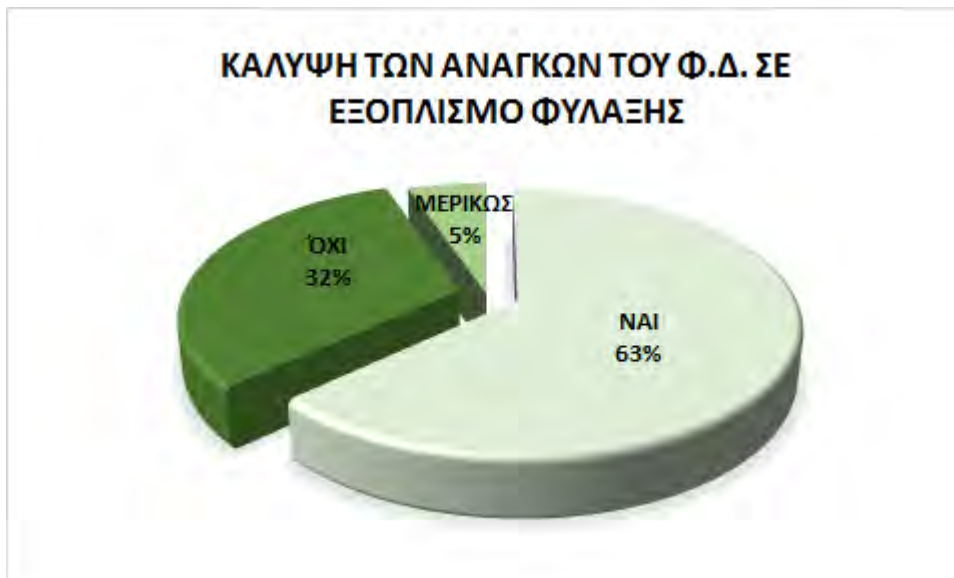
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 18 : Διάγραμμα για την κάλυψη των αναγκών του ΦΔ σε εξοπλισμό παρακολούθησης

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 19 : Διάγραμμα για την κάλυψη των αναγκών του Φ.Δ. σε εξοπλισμό φύλαξης

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Γ. Διάδραση μεταξύ φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών και τοπικών κοινωνιών

Οι ερωτήσεις που αφορούν τη διάδραση του φορέα με την τοπική κοινωνία αποσκοπούν στον εντοπισμό των οικονομικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στην περιοχή και στην αντιμετώπιση της λειτουργίας του φορέα από τους κατοίκους των περιοχών που εδρεύουν.

Σχήμα 20 : Διάγραμμα για την διάδραση του ΦΔ με κατοίκους της περιοχής

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 21 : Διάγραμμα για την ύπαρξη αντιδράσεων στην τοπική κοινωνία από την εφαρμογή του σχεδίου διαχείρισης

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 22 : Διάγραμμα για την συνεργασία του ΦΔ με τις αρμόδιες υπηρεσίες για την εφαρμογή της νομοθεσίας

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Σχήμα 23 : Διάγραμμα για τις κύριες οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην προστατευόμενη περιοχή

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Δραστηριότητες που εντάχθηκαν στον πρωτογενή τομέα: Γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, μελισσοκομία, υλοτομία, πτηνοτροφία, υδατοκαλλιέργειες

Δραστηριότητες που εντάχθηκαν στον δευτερογενή τομέα:Μεταποίηση, οικοδομική δραστηριότητα

Δραστηριότητες που εντάχθηκαν στον τριτογενή τομέα:Εμπόριο, τουρισμός

Καταγραφή παρατηρήσεων που αφορούν τη δομή και λειτουργία των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών βάσει των ερωτηματολογίων.

A.Προβλήματα θεσμικού καθεστώτος φορέα διαχείρισης και προστατευόμενου αντικειμένου:

- Παρωχημένο θεσμικό καθεστώς που δεν ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες των προστατευόμενων περιοχών με αποτέλεσμα να μην είναι δυνατή η ουσιαστική προστασία της φυσικής κληρονομιάς μέσω του ορισμού επιτρεπτών χρήσεων γης, δραστηριοτήτων, όρων και περιορισμών.
- Καθυστερήσεις που αφορούν τη νομική κατοχύρωση των προστατευόμενων περιοχών, την ενίσχυση των όρων προστασίας μέσω της αλλαγής από ΚΥΑ σε ΠΔ και την δημιουργία ή επικαιροποίηση Σχεδίων Διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής.
- Αδυναμία ανάθεσης ουσιαστικών αρμοδιοτήτων στο προσωπικό του φορέα διαχείρισης, βάσει νομοθεσίας.
- Δυσχέρεια αντιμετώπισης έκνομων δραστηριοτήτων από κατασταλτικές αρχές καθώς στο θεσμικό πλαίσιο δεν αναφέρονται ποινές.
- Αστοχίες που εντοπίζονται στη νομοθεσία, όσον αφορά τη χρηματοδότηση των προστατευόμενων περιοχών (απαγόρευση αυτοχρηματοδότησης).
- Ζητήματα συγχώνευσης των φορέων διαχείρισης τα οποία έχουν ανακύψει κατά καιρούς.

B. Προβλήματα λειτουργίας του διοικητικού συμβουλίου του φορέα διαχείρισης

- Μειωμένη συμμετοχή των μελών του διοικητικού συμβουλίου στη λειτουργία και τις δράσεις του φορέα διαχείρισης.
- Σπάνιες συνεδριάσεις με συνεχόμενες απουσίες μελών του διοικητικού συμβουλίου.

- Έλλειψη επιχορηγήσεων των εξόδων μετακίνησης των μελών του διοικητικού συμβουλίου από τον τόπο κατοικίας τους προς την έδρα του φορέα διαχείρισης (και το αντίθετο).
- Καθυστερήσεις που αφορούν τη στελέχωση και την αντικατάσταση των μελών του διοικητικού συμβουλίου.
- Μειωμένο ενδιαφέρον μελών του διοικητικού συμβουλίου, που δεν αμείβονται για τις υπηρεσίες τους.

Γ. Προβλήματα από την οργάνωση και λειτουργία του φορέα διαχείρισης

- Απουσία συνεχούς και επαρκούς χρηματοδότησης με αποτέλεσμα να παραμένουν ανολοκλήρωτα έργα και να παρουσιάζονται ελλείψεις στον εξοπλισμό παρακολούθησης, φύλαξης και στις κτιριακές υποδομές. Τα τελευταία δύο έτη (2016,2017), ο προϋπολογισμός έχει μειωθεί στο ελάχιστο και καλύπτει πολύ βασικά λειτουργικά έξοδα.
- Δυσκολία υλοποίησης έργων και μελετών, όπως η εκπόνηση διαχειριστικού σχεδίου, καθώς οι φορείς διαχείρισης έχουν διαχειριστική επάρκεια μόνο για αναθέσεις υπηρεσιών και προμηθειών.
- Απουσία ουσιαστικών αρμοδιοτήτων προς τους εργαζόμενους του φορέα διαχείρισης με έντονα προβλήματα κυρίως στην φύλαξη-φρούρηση της περιοχής προστασίας, καθώς οι υπεύθυνοι δεν διαθέτουν ανακριτικά δικαιώματα και περιορίζονται σε συστάσεις, οδηγούμενοι στην αναποτελεσματικότητα του έργου τους.
- Ελλιπής διοικητική οργάνωση λόγω περιορισμένης δυνατότητας προσπέλασης σε υπηρεσίες και διοικητικά κέντρα (σε περιπτώσεις απομακρυσμένων από τα διοικητικά κέντρα περιοχών).
- Αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας λόγω των μέτρων, όρων και περιορισμών που θέτει το σχέδιο διαχείρισης εφόσον υπάρχει ή το δίκτυο Natura 2000.

Δ. Συμβολή προστατευόμενων περιοχών σε συνδυασμό με τη δράση του αντίστοιχου φορέα διαχείρισης στην ανάπτυξη της γεωγραφικής ενότητας στην οποία βρίσκονται, μέσω της:

- Προώθησης ενός αειφόρου μοντέλου ανάπτυξης που αποσκοπεί στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και του τοπίου και στοχεύει στην ανάπτυξη. Το μοντέλο ανάπτυξης στοχεύει στην αξιοποίηση του πλούσιου περιβαλλοντικού κεφαλαίου της κάθε περιοχής και στοχεύει στην ανάδειξη και όχι στην υπέρμετρη εκμετάλλευση.
- Εξισορρόπησης μεταξύ της προστασίας και διαχείρισης του περιβάλλοντος σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη, την οποία καθορίζει ο φορέας διαχείρισης λειτουργώντας ως ενδιάμεσο όργανο διαχείρισης.
- Δημιουργίας θέσεων εργασίας, καθώς όπως παρουσιάζεται τα περισσότερα μέλη του προσωπικού προέρχονται από τον αντίστοιχο νομό στον οποίο ανήκει η προστατευόμενη περιοχή.
- Οργάνωσης και διασφάλισης της εποπτείας και προστασίας της προστατευόμενης περιοχής και του προστατευόμενου αντικειμένου που περιέχει.
- Αξιοποίησης πόρων από επιχορηγούμενα προγράμματα για την διεκπεραίωση έργων στην περιοχή, τα οποία υπό άλλες συνθήκες δε θα μπορούσαν να ολοκληρωθούν.
- Περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης του κοινού μέσω δράσεων του φορέα, με στόχο την ανάδειξη της σπουδαιότητας του προστατευτέου αντικειμένου (διαπιστώθηκε μεγάλη συμμετοχή των φορέων σε θέματα ενημέρωσης).

6. Συμπεράσματα-Προτάσεις

6.1 Σύνοψη και ανάλυση βασικών σημείων της εργασίας

Συμπερασματικά, στα πλαίσια της παρούσας εργασίας η οποία επικεντρώνεται στη συσχέτιση της οικονομικής ανάπτυξης με την περιβαλλοντική προστασία, εντοπίζεται έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ του περιβάλλοντος και της οικονομίας. Αρχικά, το σύνολο των φυσικών συνθηκών ορίζει τον ανθρώπινο χώρο διαβίωσης και ως αποτέλεσμα προσδιορίζει τη διαμόρφωση των οικιστικών ενοτήτων, επηρεάζει τις παραγωγικές δραστηριότητες και συμβάλλει στον καθορισμό του εκάστοτε οικονομικού μοντέλου ανάπτυξης. Η οικονομική μεγέθυνση έχει ιδιαίτερη σημασία όταν συνδυάζεται με την κοινωνική και περιβαλλοντική ισορροπία καθώς με αυτό τον τρόπο διασφαλίζεται η διαχρονική εξέλιξη που είναι σε μεγάλο βαθμό απαλλαγμένη από κοινωνικές αναταραχές και περιβαλλοντικές πιέσεις. Τις τελευταίες δεκαετίες έχει γίνει έντονα αντιληπτό ότι η γνήσια και ουσιαστική ανάπτυξη, που νοείται και ως κοινωνική ανάπτυξη, δεν ταυτίζεται μόνο με τη μεγέθυνση των οικονομικών δεικτών, αλλά εμπεριέχει και περιβαλλοντικές παραμέτρους. Η οικονομία δεν αποτελεί ένα σύστημα με δεσπόζουσα θέση πάνω κι έξω από τα οικοσυστήματα αλλά αναγνωρίζεται η υποτέλειά της στους περιορισμούς που θέτει το περιβάλλον και η κοινωνία. Η αυξανόμενη τάση μέτρησης της ανάπτυξης με κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς δείκτες εκτός των οικονομικών, (αναλυτική παρουσίαση δεικτών στο κεφάλαιο 4), υποδεικνύει την τάση συνειδητοποίησης της πολυδιάστατης έννοιας της ανάπτυξης που δε ταυτίζεται αποκλειστικά με την αύξηση των οικονομικών μεγεθών.

Ειδικότερα, οι περισσότερες χώρες πλέον διαμορφώνουν στρατηγικές ανάπτυξης που συνδυάζουν οικονομικούς, κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους προκειμένου να υπάρξει διάρκεια στα αποτελέσματα της εξέλιξης και όχι μόνο βραχυπρόθεσμα δείγματα μεγέθυνσης. Πλέον κρίνεται απαραίτητος ο συνδυασμός της αύξησης των οικονομικών δεικτών με βαθιές αλλαγές στην οικονομική διάρθρωση, όπως βελτίωση στη διανομή του εισοδήματος και ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών. Οι αλλαγές αυτές, οι οποίες είναι τόσο θεσμικές όσο και σε επίπεδο πολιτικής, είναι απαραίτητο να συντελεστούν εντός των ορίων που θέτει το περιβάλλον, ώστε να εξασφαλιστεί η διαχρονική επάρκεια των φυσικών πόρων και η δυνατότητα διαρκούς ανάπτυξης.

Επιτυχημένα παραδείγματα αειφορίας που παρουσιάστηκαν στο Κεφάλαιο 2 (Στυρία, Βανκούβερ, Κίνα) υποδεικνύουν τη σημασία ενεργοποίησης τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα προκειμένου να δημιουργηθούν αλλά και να εφαρμοστούν πολιτικές ανάπτυξης οι οποίες προωθούν την αειφορία αξιοποιώντας τις δυνατότητες κάθε περιοχής. Για την εφαρμογή των πολιτικών πρέπει να δοθεί έμφαση στην ενεργοποίηση του ατόμου καθώς η επίτευξη των στόχων της αειφορίας απαιτεί την ύπαρξη συμμετοχικών διαδικασιών σε όλα τα στάδια σχεδιασμού και εφαρμογής πολιτικών. Η θεωρητική προσέγγιση της έννοιας της αειφορίας υποδεικνύει τη σημασία ενός ολοκληρωμένου συστήματος σχεδιασμού που προωθεί τη συνεργασία μεταξύ του οικονομικού σχεδιασμού, της περιβαλλοντικής προστασίας και κάθε άλλης μορφής κοινωνική πολιτική. Οι συγκεκριμένες πολιτικές δε πρέπει να δημιουργούνται και να εφαρμόζονται μεμονωμένα αλλά αντιθέτως πρέπει να υπάρχει συντονισμός μεταξύ τους (holistic approach), προκειμένου να είναι εφικτή η ορθολογική διαχείριση των οικονομικών πόρων ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες.

Η έννοια της αειφορίας, η οποία αποτελεί πλέον στόχο τόσο για γεωγραφικές όσο και για επιχειρηματικές ενότητες αποκτά ιδιαίτερο νόημα σε μία χρονική περίοδο που επικρατούν δυσμενείς οικονομικές συνθήκες που επιβάλλουν την ανάγκη μακροπρόθεσμου σχεδιασμού. Θα μπορούσαμε να παρομοιάσουμε τον κύριο στόχο της αειφορίας με τον βασικό επιχειρησιακό στόχο «μεγιστοποίηση των κερδών με το ελάχιστο δυνατό κόστος». Στην περίπτωση της αειφορίας αναφερόμαστε σε μεγιστοποίηση της ποιότητας ζωής με το ελάχιστο δυνατό περιβαλλοντικό και κοινωνικό κόστος. Για την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου απαραίτητη είναι η οικονομική μεγέθυνση αλλά και η διαμόρφωση των κοινωνικών αξιών έτσι ώστε η χρήση της τεχνολογίας και της καινοτομίας να προσανατολίζεται στην εκλογικευμένη ανάπτυξη και όχι στην υπέρμετρη αύξηση μόνο των οικονομικών δεικτών. Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι όπως η υπέρμετρη οικονομική μεγέθυνση δε μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη με τον ίδιο τρόπο τα μέτρα περιβαλλοντικής προστασίας που αποτελούν εμπόδιο για κάθε μορφής ήπια ανάπτυξη αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα της ανάπτυξης και αφορμή κοινωνικών αναταραχών.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εισαγωγή της έννοιας της αειφορίας στην ανθρώπινη επιχειρηματική πρωτοβουλία, που εκφράζεται με την πράσινη επιχειρηματικότητα, η οποία αποτελεί κίνητρο αλλά και ταυτόχρονα αποτέλεσμα της αειφορίας. Πιο

συγκεκριμένα η ενσωμάτωση της έννοιας της αειφορίας στις επιδιώξεις μιας χώρας μπορεί να είναι αποτέλεσμα ουσιαστικής αλλαγής νοοτροπίας και αναδιάρθρωσης του οικονομικού μοντέλου ή να υποκινείται από κίνητρα αύξησης των οικονομικών εσόδων. Στη δεύτερη περίπτωση, η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι αποτέλεσμα προσπάθειας ένταξης του εκάστοτε ενδιαφερόμενου, χώρα ή επιχείρηση, σε ένα πρόγραμμα χρηματοδότησης πράσινων δράσεων, όπως αρκετά από αυτά που έχουν εμφανιστεί τα τελευταία έτη. Ωστόσο οι πρωτοβουλίες πράσινης επιχειρηματικότητας που στηρίζονται σε ουσιαστική αλλαγή της νοοτροπίας των ατόμων και της δομής της οικονομίας μπορούν να καταστήσουν τη χώρα ή οποιαδήποτε άλλη οντότητα, αρκετά ανταγωνιστική. Εφόσον στις δράσεις πολιτικής των περισσότερων χωρών έχει εισαχθεί η έννοια της αειφορίας, η πράσινη επιχειρηματικότητα είναι φυσική εξέλιξη να αναπτυχθεί, ωστόσο πρέπει να υπάρξουν οι κατάλληλες οικονομικές συνθήκες προκειμένου οι ιδιωτικές και δημόσιες πρωτοβουλίες να υποστηριχθούν. Η επιτυχημένη επιχειρηματική δραστηριότητα με γνώμονα την αειφορία μπορεί να οδηγήσει σε πετυχημένες περιπτώσεις πράσινης οικονομίας που θα παραμένουν ανθεκτικές εντός των δυσμενών οικονομικών συνθηκών που επικρατούν.

Όσον αφορά την περίπτωση της Ελλάδας η αλληλεπίδραση μεταξύ της οικονομικής μεγέθυνσης και της περιβαλλοντικής προστασίας είναι εμφανής από τη στατιστική συσχέτιση των μεταβλητών που εξετάστηκαν, δηλαδή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, του ποσοστού απασχολούμενων, του ποσοστού περιοχών Natura ανά νομό και της ύπαρξης φορέων διαχείρισης στις εξεταζόμενες περιοχές (αναλυτικά παρουσιάζονται τα αποτελέσματα στο Κεφάλαιο 5). Αρχικά η στατιστική ανάλυση που προηγήθηκε αποδεικνύει τη θετική συσχέτιση μεταξύ του ΚΚ ΑΕΠ και του ποσοστού Natura. Η συγκεκριμένη συσχέτιση ερμηνεύεται ως συμβολή του δικτύου Natura 2000 στην οικονομική ανάπτυξη, στην Ελλάδα και αποτελεί απόδειξη ότι ένας από τους βασικούς δείκτες μέτρησης της οικονομικής μεγέθυνσης επηρεάζεται από την εφαρμοζόμενη περιβαλλοντική πολιτική για τις προστατευόμενες περιοχές. Όπως προέκυψε από την στατιστική ανάλυση, το ποσοστό περιοχών Natura επηρεάζει εκτός του ΚΚ ΑΕΠ, την κατανομή των απασχολούμενων ανά τομέα παραγωγής υποδεικνύοντας τη σημασία της πολιτικής που εφαρμόζεται για το περιβάλλον στη διαμόρφωση της οικονομίας. Εφόσον η ύπαρξη περιοχών του δικτύου Natura επηρεάζει τα χαρακτηριστικά της

οικονομίας, τίθεται το θέμα εναρμονισμού της περιβαλλοντικής πολιτικής με την αναπτυξιακή στρατηγική της κάθε περιοχής.

Το δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη της οικονομίας στον τομέα της πράσινης επιχειρηματικότητας μέσω των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται εντός αυτού. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων, δραστηριότητες του πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα αναπτύσσονται εντός του δικτύου καθιστώντας το ένα πεδίο ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων με τη δυνατότητα παροχής αναβαθμισμένης ποιότητας προϊόντων και υπηρεσιών (εναλλακτικές μορφές τουρισμού, βιολογικά προϊόντα) και προσφέροντας θέσεις απασχόλησης. Οι συγκεκριμένες περιοχές δεν εμποδίζουν τις οικονομικές δραστηριότητες, απλώς θέτουν κάποιους περιορισμούς οι οποίοι εξαρτώνται από τη φέρουσα ικανότητα κάθε περιοχής. Η «μουσειακή διατήρηση» της φύσης αποτελεί πλέον παρωχημένη πρακτική και όπως υποδεικνύουν τα στατιστικά αποτελέσματα, το δίκτυο Natura 2000 μπορεί να αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης για μία περιοχή, μέσω των δραστηριοτήτων που θα αναπτυχθούν σε αυτό αλλά και μέσω της προστασίας του χώρου από καταστροφές, φυσικές και μη.

Όσον αφορά την συμβολή των φορέων διαχείρισης στην ανάπτυξη, η έρευνα υπογραμμίζει τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η εκπλήρωση των στόχων τους. Υπάρχουν ήδη αξιόλογες δράσεις που στοχεύουν στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών προκειμένου να διευκολυνθεί το έργο του φορέα και να αντιμετωπιστούν πιθανές αντιδράσεις. Ωστόσο τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν ως φορείς δυσχεραίνουν τη δράση των μελών εξαιτίας της έλλειψης πόρων που οδηγούν σε αδυναμία στήριξης των εκάστοτε δράσεων. Τα προβλήματα εντοπίστηκαν επίσης σε θεσμικό επίπεδο, ως προς τις αρμοδιότητες που διαθέτουν και σε θέματα γραφειοκρατικών καθυστερήσεων.

Συνοψίζοντας, η Ελλάδα θα μπορούσε να βασίσει το μοντέλο ανάπτυξής της στα πρότυπα των πράσινων οικονομιών, λόγω της ύπαρξης αξιόλογων φυσικών πόρων αλλά και του καταρτισμένου εργατικού δυναμικού που διαθέτει και θα μπορούσε να συμβάλλει στη συγκεκριμένη μετάβαση. Ήδη η ύπαρξη του δικτύου Natura 2000, η οποία δεν έχει συνδυαστεί με τις αντίστοιχες πολιτικές επιφέρει θετικές επιπτώσεις σε μεγέθη της οικονομίας. Ωστόσο για να εξασφαλιστεί η επιτυχία της συγκεκριμένης μετάβασης απαιτούνται αλλαγές τόσο στο θεσμικό καθεστώς όσο και στο σύστημα

σχεδιασμού της χώρας. Η οικονομική κρίση η οποία έχει επηρεάσει τα οικονομικά μεγέθη της χώρας δε πρέπει να θεωρηθεί ως ανασταλτικός παράγοντας για τη μεταβαση σε ένα βιώσιμο μοντέλο ανάπτυξης αλλά αντιθέτως πρέπει να αποτελέσει το εφαλτήριο ώστε η οικονομία να γίνει πιο ανθεκτική και ανταγωνιστική.

6.2 Προτάσεις

Οι προτάσεις που καταγράφονται αφορούν αρχικά το δίκτυο Natura 2000 και τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα, καθώς έχουν μελετηθεί τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και σε πρακτικό. Ακολουθως καταγράφονται προτάσεις που αφορούν τον σχεδιασμό που εφαρμόζεται στην Ελλάδα για τις προστατευόμενες περιοχές, όπως έχει προκύψει από τη βιβλιογραφική έρευνα κι από το σύνολο των εργασιών που έχουν εκπονηθεί στο Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης προσομοιάζοντας πραγματικές συνθήκες σχεδιασμού. Στόχος των προτάσεων είναι η αντιμετώπιση των προβλημάτων που εντοπίστηκαν στη λειτουργία και δομή των φορέων διαχείρισης και του δικτύου Natura 2000, στοχεύοντας στην αειφορία.

Προτάσεις για τους Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών και το δίκτυο Natura 2000

- Επιτάχυνση των ενεργειών για θεσμική κάλυψη των προστατευόμενων περιοχών και ισχυροποίησή της. Οριοθέτηση προστατευόμενων περιοχών μέσω ΠΔ και αλλαγή από ΚΥΑ σε ΠΔ, στις υπάρχουσες οριοθετήσεις.
- Επιδίωξη δημιουργίας χωρικά συνεχόμενου δικτύου περιοχών Natura 2000, μέσω οικολογικών διαδρόμων αλλά και μέσω δράσεων συνεργασίας των περιφερειών που γειτνιάζουν ή περιλαμβάνουν τις προστατευόμενες περιοχές.
- Δημιουργία ή επικαιροποίηση Σχεδίων Διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών προκειμένου να υπάρχει σαφής ρύθμιση των δραστηριοτήτων που μπορούν να αναπτυχθούν σε αυτές και των όρων που τις καθορίζουν. Απαραίτητη είναι η διαβάθμιση των όρων προστασίας και η αποφυγή απαγορευτικών για τον άνθρωπο διατάξεων. Η διαβάθμιση της αυστηρότητας μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ζωνοποίησης ώστε να είναι εφικτή η σταδιακή και ομαλή οργάνωση των παραγωγικών δραστηριοτήτων.

- Να υπάρχει η δυνατότητα οι δήμοι και οι φορείς διαχείρισης να θεσπίζουν ομάδες φύλαξης των προστατευόμενων περιοχών, με δικαίωμα καταστολής των έκνομων δραστηριοτήτων καθώς στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο δεν αναφέρονται ποινές. Σε περιπτώσεις που στην περιοχή λειτουργεί δασαρχείο το δικαίωμα καταστολής έχει το υπεύθυνο δασαρχείο.
- Να προβλέπεται σταθερή ετήσια χρηματοδότηση, κυρίως εθνικών πόρων για τους φορείς διαχείρισης προκειμένου να είναι εφικτή η ανάπτυξη της δραστηριότητάς τους.
- Αλλαγή του θεσμικού καθεστώτος προκειμένου να είναι εφικτή η χρηματοδότηση των φορέων διαχείρισης.
- Οι εκπρόσωποι των διαφόρων αρχών και φορέων στα ΔΣ να μη διορίζονται από το κράτος αλλά να υποδεικνύονται από την τοπική αυτοδιοίκηση προκειμένου η επιλογή των μελών να γίνεται με γνώμονα την γνώση των αναγκών της περιοχής. Έτσι θα ενισχυθεί το ενδιαφέρον των μελών για την περιοχή και θα αυξηθεί η συμμετοχή των μελών του ΔΣ στις δράσεις του φορέα. Σύμφωνα με πρόταση του Φορέα Διαχείρισης Αμβρακικού, το ΔΣ θα έπρεπε να αποτελείται από: α) μια διευρυμένη Διοικούσα Επιτροπή (15μελή ή και μεγαλύτερη) η οποία θα έπρεπε να αποτελεί τον συνδετικό κρίκο μεταξύ του Φορέα Διαχείρισης και τη τοπικής κοινωνίας και η οποία θα χαράζει την πολιτική και τους μακρόπνοους στόχους και β) μία Εκτελεστική Διοίκηση (3μελής ή 5 μελής) η οποία θα αποτελείται αποκλειστικά από τεχνοκράτες και ειδικούς επιστήμονες και θα αποφασίζει για την επιχειρησιακή λειτουργία, και την αποδοτικότερη υλοποίηση των διαχειριστικών δράσεων και προγραμμάτων του Φορέα Διαχείρισης.

Προτάσεις για αλλαγές στην πολιτική σχεδιασμού

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, δηλαδή η αλληλεπίδραση που εντοπίστηκε μεταξύ της οικονομικής ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής προστασίας, μπορεί να θεωρηθεί ως ένα στοιχείο που θα έπρεπε να ωθήσει τους ιθύνοντες για τον οικονομικό προγραμματισμό και περιβαλλοντικό σχεδιασμό της χώρας στην συνεργασία μεταξύ των αντίστοιχων φορέων και στην εφαρμογή στρατηγικών που να προσανατολίζονται σε κοινούς στόχους. Η ομαλή συνεργασία μεταξύ των φορέων θα μπορούσε να ευνοήσει τη δημιουργία ενός μοντέλου σχεδιασμού προσανατολισμένο στην

ουσιαστική ανάπτυξη και όχι αποκομμένο από τις ρεαλιστικές ανάγκες της κοινωνίας και της οικονομίας.

Η πολιτική που εφαρμόζεται στις προστατευόμενες περιοχές καθορίζεται κυρίως από τα εκάστοτε χωροταξικά και πολεοδομικά σχέδια, τα οποία θα έπρεπε να εναρμονίζονται και να εξυπηρετούν κοινούς στόχους με τα οικονομικά προγράμματα προκειμένου να μπορεί να υποστηριχθεί η λειτουργία των προστατευόμενων περιοχών και να είναι εφικτή η επίτευξη των στόχων δημιουργίας τους. Η εναρμόνιση των χωροταξικών και πολεοδομικών σχεδίων με τα οικονομικά προγράμματα μπορεί να εξασφαλίσει την χρηματοδότηση των απαραίτητων έργων και δράσεων που θα συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος και στην αποφυγή της υποβάθμισής του.

Όσον αφορά την συνύπαρξη του περιβαλλοντικού σχεδιασμού με τον οικονομικό προγραμματισμό, αυτή καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την αναπτυξιακή στρατηγική που ακολουθείται σε κάθε χώρα, από το υφιστάμενο νομικό καθεστώς κι από τον κώδικα περιβαλλοντικής ηθικής που εφαρμόζεται και ενσωματώνεται στις πολιτικές της. Με την έννοια της περιβαλλοντικής ηθικής αναφερόμαστε στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται το περιβάλλον ως προς τη διαχείριση των φυσικών πόρων και στις προτεραιότητες που τίθενται σε σχέση με την ανάπτυξη (Stenmark, 2017). Σε εθνικό επίπεδο η αναπτυξιακή πολιτική πρέπει να συνδυαστεί με την προστασία του περιβάλλοντος και να δημιουργηθεί ένας ενιαίος άξονας προτεραιοτήτων ως προς τα απαιτούμενα έργα και δράσεις. Σήμερα στην Ελλάδα, ο χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός δεν ασκείται σε συνεννόηση με τον οικονομικό σχεδιασμό. Αυτό οδηγεί στη δημιουργία ενός μη ρεαλιστικού προτύπου ανάπτυξης που οι δράσεις που αφορούν το περιβάλλον δε μπορούν να εξασφαλίζουν άμεση χρηματοδότηση με αποτέλεσμα όταν οι δράσεις μπορούν τελικά να υλοποιηθούν, δηλαδή όταν έχουν εξασφαλιστεί οι κατάλληλοι πόροι, να έχει μεσολαβήσει ένα μεγάλο χρονικό διάστημα και οι δράσεις να είναι πλέον παρωχημένες.

Υπάρχει δηλαδή η ανάγκη ο περιβαλλοντικός σχεδιασμός να ασκείται σε πλήρη συνεργασία με τον οικονομικό προγραμματισμό, γεγονός που απαιτεί την συνεργασία μεταξύ του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης και του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Η συνεργασία μεταξύ των υπουργείων θα διευκολύνει τόσο την προστασία του περιβάλλοντος μέσω της άμεσης χρηματοδότησης των

απαιτούμενων έργων όσο και την οικονομική ανάπτυξη μέσω του κατάλληλου σχεδιασμού του χώρου που θα θέτει τα κατάλληλα μέτρα και περιορισμούς που θα ευνοούν την ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων και θα εξομαλύνουν τις ανισότητες στο χώρο. Όλα τα παραπάνω θα δημιουργήσουν ευνοϊκό περιβάλλον για τη μόχλευση επενδύσεων, καθώς θα υπάρχει ένα διαφανές θεσμικό καθεστώς που θα καθορίζει τις δυνατότητες ανάπτυξης σε κάθε περιοχή.

6.3 Προτάσεις Μελλοντικής Έρευνας

Κατά την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας διαπιστώθηκε ότι η συσχέτιση μεταξύ της οικονομίας και του περιβάλλοντος στην Ελλάδα θα μπορούσε να μελετηθεί για περισσότερα έτη, ωστόσο οι περιβαλλοντικοί δείκτες που επιλέχθηκαν (δίκτυο Natura 2000 και Φορείς Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών), μπορούσαν να υπολογιστούν από το έτος 2000 και εξής. Η χρήση διαφορετικών περιβαλλοντικών δεικτών για τους οποίους υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για προηγούμενα έτη θα μπορούσαν να απεικονίσουν την αλληλεπίδραση μεταξύ οικονομικής και περιβαλλοντικής ανάπτυξης διαχρονικά. Οι συγκεκριμένοι δείκτες δεν περιλήφθηκαν στη συγκεκριμένη εργασία, χωρίς ωστόσο να θεωρείται αδυναμία αυτής, αλλά μία εναλλακτική για μελλοντική έρευνα παρόμοιου περιεχομένου. Επίσης, κατά την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας αναδύθηκαν ζητήματα τα οποία θα μπορούσαν να μελετηθούν και τα οποία παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Τα ζητήματα αυτά είναι τα εξής:

1. Δημιουργία σύνθετων δεικτών για τον υπολογισμό της οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα χρησιμοποιώντας στοιχεία για τις προστατευόμενες περιοχές και τους φορείς διαχείρισης

Η δημιουργία ενός σύνθετου δείκτη ο οποίος θα περιλαμβάνει υποδείκτες οι οποίοι θα αποτυπώνουν την εξέλιξη της ανάπτυξης σε επίπεδο οικονομίας, κοινωνίας και περιβάλλοντος έχει ιδιαίτερη σημασία εφόσον δημιουργηθεί ανταποκρινόμενος στα χαρακτηριστικά της Ελλάδας. Έχουν ήδη δημιουργηθεί δείκτες που να περιλαμβάνουν στοιχεία για τα προαναφερόμενα, ωστόσο δε βρέθηκε βάσει της βιβλιογραφικής έρευνας κάποιος δείκτης που να περιλαμβάνει στοιχεία για τις προστατευόμενες περιοχές και τους φορείς διαχείρισης. Η δημιουργία ενός σύνθετου δείκτη ανάπτυξης

αποκλειστικά για τη χώρα μπορεί να προσφέρει μία αντικειμενική εικόνα της ανάπτυξης προσαρμοσμένη στις προτεραιότητες που θέτει η εφαρμοζόμενη πολιτική της χώρας. Η δημιουργία του συγκεκριμένου δείκτη μπορεί να προσφέρει μία ταχύτερη και ίσως ακριβέστερη συσχέτιση μεταξύ της οικονομίας και του περιβάλλοντος.

2. Οικονομική αποτίμηση των προβλημάτων που αναφέρθηκαν από τους φορείς διαχείρισης (μελέτη περίπτωσης).

Τα ερωτηματολόγια που στάλθηκαν προς τους φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, συνέβαλλαν στον εντοπισμό προβλημάτων που αφορούν το καθεστώς λειτουργίας των φορέων διαχείρισης. Τα συγκεκριμένα προβλήματα επηρεάζουν τις δράσεις και τα έργα των φορέων και όπως είναι αναμενόμενο έχουν άμεσες επιπτώσεις στην περιοχή ευθύνης του.

Ιδιαίτερα χρήσιμη είναι η μελέτη των επιπτώσεων που έχουν τα συγκεκριμένα προβλήματα και η ποσοτικοποίηση τους. Μία μελέτη με το συγκεκριμένο περιεχόμενο μπορεί να λειτουργήσει ως έναυσμα για την αλλαγή του νομικού καθεστώτος που περιορίζει τη δράση των φορέων και να συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος στην περιοχή που εδρεύουν και στην οικονομική ανάπτυξη. Ο υπολογισμός της οικονομικής αξίας των προβλημάτων των φορέων διαχείρισης μπορεί να προσφέρει μία ακριβή εικόνα των δυσκολιών που αναφέρθηκαν, να αποτελέσει τεκμήριο για τις νομικές και πολιτικές αλλαγές που πρέπει να συντελεστούν τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Στη συγκεκριμένη μελέτη δε θα γίνεται απλά καταγραφή των προβλημάτων αλλά θα μελετάται η κάθε περίπτωση με ακριβή στοιχεία που μπορούν να προσδιορίσουν και την στρατηγική ανάπτυξης της εκάστοτε γεωγραφικής ενότητας.

3. Αξιολόγηση των πρωτοβουλιών πράσινης επιχειρηματικότητας στον τομέα της ενέργειας, στην Ελλάδα από το έτος 2008 έως σήμερα (σε εθνικό επίπεδο):

Η Ελλάδα στην προσπάθεια της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την εξοικονόμηση φυσικών πόρων, έχει θέσει ως στόχο έως το 2020 οι ΑΠΕ να αποτελούν το 20% της παραγόμενης ενέργειας. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι ο χωροταξικός σχεδιασμός για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας ξεκίνησε επίσημα με το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και

Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α για τις ΑΠΕ), το οποίο δημοσιεύτηκε το έτος 2008 με το ΦΕΚ Β΄2464/2008.

Παράλληλα το έτος 2008 έγινε εμφανής στην Ελλάδα η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση που είχε ξεκινήσει το έτος 2007. Η κρίση αποτυπώθηκε στα οικονομικά μεγέθη του κράτους και επηρέασε τόσο το δημόσιο όσο και τον ιδιωτικό τομέα. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει λοιπόν να μελετηθεί ο βαθμός που επηρέασε η ύφεση της οικονομίας την ανάπτυξη των ΑΠΕ στην Ελλάδα, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου που μεταβλήθηκε η εικόνα του επενδυτικού περιβάλλοντος της χώρας και συντελέστηκαν σημαντικές αλλαγές στην πολιτική.

Επίσης, θα μπορούσαν να μελετηθούν οι δυνατότητες χρηματοδότησης πρωτοβουλιών πράσινης επιχειρηματικότητας στον τομέα της ενέργειας μέσω προγραμμάτων όπως το Intelligent Energy Europe, το NER 300 και το European Energy Recovery Programme (<https://ec.europa.eu>). Τέλος, μπορεί να αξιολογηθεί η αξιοποίηση των συγκεκριμένων προγραμμάτων στην Ελλάδα για την περίοδο 2008 έως σήμερα και να υπολογιστεί η συμβολή τους στην ανάπτυξη της χώρας.

Πηγές Τεκμηρίωσης

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αγγελοπούλου, Α.Α. (2015). *Διερεύνηση και Κριτική Επισκόπηση Δεικτών Αποτύπωσης Ευημερίας και Βιωσιμότητας*. Διπλωματική Εργασία Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου
- Αραμπατζής, Γ. (2014). *Αειφόρος τουριστική ανάπτυξη και δίκαιο περιβάλλοντος- Διερεύνηση των προοπτικών με στόχο την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη στο Δήμο Πρεσπών*. Διπλωματική Εργασία Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων Πανεπιστημίου Πειραιά
- Βώκου, Δ. (2011). *Ο θεσμός των φορέων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών: 10 χρόνια εφαρμογής*. Επιτροπή Φύση 2000
- Γιβροπούλου, Ε. (2007). *Προστατευόμενες περιοχές στη Θεσσαλία και οι δυνατότητες τουριστικής τους ανάπτυξης*. Διπλωματική Εργασία Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- Δημητριάδη, Π.Ν. (2005). *Το δικαίωμα στο περιβάλλον ως ανθρώπινο δικαίωμα - η ανάγκη θεσμοθέτησης ενός εκτελεστού δικαιώματος*. Διδακτορική Διατριβή Τμήματος Νομικής Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
- ΕΛΣΤΑΤ. (2017). *Η Ελλάδα με αριθμούς*, Ιανουάριος-Μάρτιος
- ΕΛΣΤΑΤ. (2017). *Η ελληνική Οικονομία*, 12 Μαΐου
- Ζήση, Λ. (2008). *Η ανάπτυξη του οικοτουρισμού στον Αμβρακικό Κόλπο*. Διπλωματική Εργασία Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων Πανεπιστημίου Πειραιά
- Κακούρος, Π., Τσιαούση, Β. & Χατζηχαλαράμπους, Ε. (2004). *Οδηγίες εκπόνησης σχεδίων διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών*. Θεσσαλονίκη: ΕΚΒΥ.
- Καπαρέλος, Λ. & Φούφλη, Σ. (2016). *Αειφόρος και βιώσιμη ανάπτυξη και οι επιπτώσεις της στις νέες επιχειρήσεις*. Διπλωματική Εργασία Τμήματος Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων Πανεπιστημίου Πειραιά
- Καραβέλη, Ε.& Τσιώνας, Ε. (2011). *Οι περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα: Προσδιοριστικοί Παράγοντες, Τάσεις και Προοπτικές*. Εισήγηση που παρουσιάστηκε στο 9^ο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρίας Περιφερειακής Επιστήμης, Αθήνα
- Κάτος, Α.Β. (2004). *Οικονομετρία: Θεωρία και Εφαρμογές*. Θεσσαλονίκη: Ζυγός

- Κοψιδά, Σ. (2012). *Θεσμικό καθεστώς και διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών στη Γαλλία και στην Ελλάδα για συγκριτικούς σκοπούς*. Διπλωματική Εργασία Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- Λέτσου, Π.Χ. (2010). *Ανάπτυξη Μεθοδολογίας για την Αποτίμηση της Βιώσιμης Ανάπτυξης στον Αναπτυσσόμενο Κόσμο*. Διπλωματική Εργασία Τμήματος Ηλεκτρολόγων Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου
- Μουσιόπουλος, Ν., Ντζιαχρήστος, Λ., Σλίνη, Θ. (2015). *Τεχνική Προστασίας Περιβάλλοντος – Αρχές Αειφορίας*. Θεσσαλονίκη: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα- Κάλλιπος
- Μπεριάτος, Η. (2003). *Σχεδιασμός και Διαχείριση Προστατευόμενων Περιοχών: Η ελληνική εμπειρία*. Αειχώρος: Κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης. Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
- Μπεριάτος, Η. & Παπαγεωργίου Μ. (2012). *Χωροταξικός Σχεδιασμός σε Ευαίσθητες και Κρίσιμες Περιοχές*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Ναζάκης Χ. (1997). *Η οικολογικοποίηση της ανάπτυξης-Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον μετά τη συνθήκη του Μάαστριχ*. Ουτοπία 26: 23
- Πολύζος, Σ. (2011). *Περιφερειακή Ανάπτυξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική
- Σιδεράτου, Ε. (2011). *Πράσινη ανάπτυξη και επιχειρηματικότητα: Η περίπτωση της Ελλάδας*, Διπλωματική Εργασία Τμημάτων Χημικών Μηχανικών Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και Βιομηχανικής Διοίκησης και Τεχνολογίας Πανεπιστημίου Πειραιά
- Σκούντζος, Θ.Α. (2005). *Οικονομική Ανάπτυξη: Θεωρία-Προβληματισμοί*. Αθήνα: Α.θ Σταμούλης
- Σταθάκης, Ε. (2010). *Μέτρηση της ανθρώπινης ανάπτυξης με την ΠΑΔ:Επανεκτίμηση του δείκτη ανθρώπινης ανάπτυξης*, Διπλωματική Εργασία Τμήματος Πληροφορικής Πανεπιστημίου Πειραιά.
- Στιβανάκη, Β. (2015). *Προοπτικές βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης στο εθνικό πάρκο Χέλμου- Βουραϊκού*. Διπλωματική Εργασία Τμήματος Βιολογίας Πανεπιστημίου Πατρών.
- Τριανταφυλλοπούλου, Ε. (2009). *Πράσινη οικονομία, περιβάλλον και ανάπτυξη*. Εργασία μαθήματος «Εισαγωγή στις επιστήμες της ανάπτυξης και του περιβάλλοντος» στο

διατμηματικό μεταπτυχιακό «Περιβάλλον και ανάπτυξη» του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου

- Τσούρη, Κ., & Μακεδόνα, Α. (2016). Ο τουρισμός ως βασικός πυλώνας ανάκαμψης και μοχλός αειφόρου ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Διπλωματική Εργασία Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής Πανεπιστημίου Πειραιά
- Χατζημπίρος, Κ. (2007). *Οικολογία. Οικοσυστήματα και Προστασία του Περιβάλλοντος*. Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία
- Χατζηστάθης, Α. & Ζάγκας Θ. (1996). *Προστατευόμενες περιοχές και αειφορική ανάπτυξη. Προσέγγιση των προβλημάτων του Εθνικού Δρυμού Αίνου*. Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος. Τόμος ΛΘ/2:505-516.
- Ψαρρέας, Π. (2008). *Θεωρίες για τη σχέση οικονομίας και περιβάλλοντος: μια κριτική προσέγγιση*. Διπλωματική Εργασία Τμήματος Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Arnold, R.A. (2005). *Economics*. Thomson
- Atkinson, R.D. (2000). *Myths of the new economy*. *Juncture* 7/1:54-58
- Barber, B.R. (2013). *If Mayors Ruled the World: Dysfunctional Nations, Rising Cities*. Yale University Press
- Brown, D.H. & Porter, R. (1996). *Management Issues in China: Domestic enterprises*. London: Routledge
- Dasgupta, P. and Duraiappah, A. (2012). *Well-being and wealth- Measuring progress toward sustainability*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gallup - Healthways Well-Being Index (2014). “State of global well-being: Results of the Gallup - Healthways global well-being index”.
- Garmendia, E. & Stagl, S. (2010). Public participation for sustainability and social learning: concepts and lessons from three case studies in Europe. *Ecological Economics* 69: 1712-1722.
- Geels, F. W. (2012). A socio-technical analysis of low-carbon transitions: Introducing the multi-level perspective into transport studies. *Journal of Transport Geography* 24:471-482

- Gibbs, D. & O'Neill, K. (2016). Future green economies and regional development: a research agenda. *Regional Studies* 51/1:161-173.
- Goldewijk, K. K. (2001). *Estimating global land use change over the past 300 years: The HYDE Database*. *Global Biogeochemical Cycles* 15/2: 417–433
- Holden, E., Linnerud K., Banister, D. (2016). *Imperatives of Sustainable Development*.
- Hopwood, B., Mellor, M. & O'Brien, G. (2005). *Sustainable development: mapping different approaches*. *Sustainable Development* 13/1:38-52
- IUCN & WCPA (2008). *Guidelines for Applying Protected Area Management Categories*. Gland: IUCN
- Kates, R.W., Parris, T.M., Leiserowitz, A.A. (2005). *What is sustainable development goals, indicators, values and practice*. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development* 47/3: 8–21
- Klugman, J., Rodríguez, F. & Choi, H.J. (2011). *The HDI 2010: New Controversies, Old Critiques*. Human Development Research Paper 2011/01, UNDP
- Meier, G. M. (1995). *Leading Issues in Economic Development*, Oxford: Oxford University Press.
- National Council. Royal Government of Bhutan. (2017). *The Constitution of the Kingdom of Bhutan*.
- Pearce, D. (1988). *Economics, equity and sustainable development*. *Futures* 20/6:598-605
- Pearce, D.W., Markandya, A. & Barbier, E.B. (1989). *Blueprint for a Green Economy*. London: Routledge.
- Pearce, J. L. (1993) *Volunteers: The organizational behavior of unpaid workers*. London: Routledge.
- Rees, W.E (1992). *Ecological footprints and appropriated carrying capacity: what urban economics leaves out*. *Environment and Urbanization* 4/2:121-130
- Rossi, M.S. Brown, H.S. & Baas, L.W. (2000). *Leaders in sustainable development: How agents of change define the agenda*. *Business Strategy and the Environment* 9:273-286
- Shrivastava, P. (1995). *The role of corporations in achieving Ecological Sustainability*. *Academy of management* 20/4: 936-960
- Siebert, H. (1981). *Economics of the environment*. Cambridge: Lexington Books
- Simpson, R.D. (2002). *Definitions of Biodiversity and Measures of Its Value*. Washington D. C : *Resources for the Future*

- Späth, P. & Rohrer, H. (2014). *Beyond localism: The spatial scale and scaling in energy transitions*. UK: John Wiley & Sons
- Stubbs, M. (2004). *Heritage-sustainability: Developing a methodology for the sustainable appraisal of the historic environment*. *Planning Practice and Research* 19/3: 285–305.
- Tian, Y. (2008). *China's Path: The Scientific Outlook on Development*. Foreign Languages Press
- Turner, R.K. (1993). *Sustainability: Principles and Practice*. Sustainable Environmental Economics and Management, London: Belhaven Press
- Turner, B.L. (1997). *The Sustainability Principle in Global Agendas: Implications for Understanding Land-Use/Cover Change*. *The Geographical Journal* 163/2: 133-140
- UNDP.(2016).Human Development Report.
- UNEP. (2011). *Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*
- United Nation. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York
- World Bank (2017).World bank list of economies.
- World Commission on Environment and Development - WCED. (1987): *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.

Θεσμικά Κείμενα

- N. 856/1937 «Περί Εθνικών Δρυμών»:
- N. 1465/1950 «Τοπία Φυσικού Κάλλους»:
- N. 996/71 (ΦΕΚ 192/Α/71) «Περί αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως διατάξεων των του Ν.Δ 86/69 περί Δασικού Κώδικος»
- N. 177/75 (ΦΕΚ 205 Α') Περί αντικαταστάσεως και συμπληρώσεως διατάξεων των του Ν.Δ.86/69 "περί Δασικού Κώδικος»
- Οδηγία 79/409/ΕΟΚ «Για την προστασία των άγριων πτηνών»
- N. 998/1979 (ΦΕΚ Α-289/29-12-1979) «Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας»:
- N. 1650/86 (ΦΕΚ 160/Α/16-10-86) «Για την προστασία του περιβάλλοντος»
- Οδηγία 92/43/ΕΟΚ «Για την διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας»

- N. 2637/98 (ΦΕΚ 200/Α/98) «Τροποποίηση και συμπλήρωση διατάξεων του Ν.Δ.86/1969»
- N. 2742/99 (ΦΕΚ 207/Α'/07.10.1999) «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»
- N. 3044/2002 (ΦΕΚ 197/Α/2002) «Περί μεταφοράς συντελεστή δόμησης και ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας υπουργείου περιβάλλοντος, χωροταξίας και δημοσίων έργων»:
- N. 3937/2011 (ΦΕΚ/Α 60/31.03.2011)«Διατήρηση της Βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις»
- N. 4109/2013 (ΦΕΚ 16/Α/23.1.2013) «Κατάργηση και συγχώνευση νομικών προσώπων του Δημοσίου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα - Σύσταση Γενικής Γραμματείας για το συντονισμό του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις»

Διαδικτυακοί Τόποι

- EKBY: Διαθέσιμο στο http://www.ekby.gr/ekby/el/PP_main_el.html. Τελευταία πρόσβαση 3-3-2017
- Central Intelligence Agency: Διαθέσιμο στο <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html>. Τελευταία πρόσβαση 1-5-2017
- China: Διαθέσιμο στο <http://www.china-un.org/eng/zt/China123456/>. Τελευταία πρόσβαση 1-3-2017
- City of Vancouver: Διαθέσιμο στο <http://vancouver.ca/green-vancouver/greenest-city-action-plan.aspx>. Τελευταία πρόσβαση 20-2-2017
- European Commission: Διαθέσιμο στο <https://ec.europa.eu/easme/en/intelligent-energy-europe>. Τελευταία πρόσβαση 25-5-2017
- Global Finance: Διαθέσιμο στο <https://www.gfmag.com/global-data/country-data/greece-gdp-country-report>. Τελευταία πρόσβαση 1-5-2017
- Green Tech Cluster: Διαθέσιμο στο <https://www.greentech.at/en/>. Τελευταία πρόσβαση 23-6-2017
- Sustainable Nation Platform: Διαθέσιμο στο <https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/wced>. Τελευταία πρόσβαση 20-3-2017
- Sustainable Nation Platform: Διαθέσιμο στο <https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/wssd>. Τελευταία πρόσβαση 20-3-2017

Unesco: Διαθέσιμο στο [http://www.unesco-hellas.gr/documents/\(24\)-to-pdf.pdf](http://www.unesco-hellas.gr/documents/(24)-to-pdf.pdf). Τελευταία πρόσβαση 20-3-2017